P. Zasodimekiy

DESPOTISM

PRINCIPIILE ȘI APLICAREA LOR

SI LUPTA PENTRU DESPOTISM

St.Petersburg

Tipografia JW. M. Stasyulevici. Tu. acută, 5 foi, 28

1911

P. Zaeodimekiy

DESPOTISM

PRINCIPIILE ȘI APLICAREA LOR

SI LUPTA PENTRU DESPOTISM

St.Petersburg

Tipografia M. M. Stasyulevici. Tu. ascuțit, 5 coli, 28 1911

Biblioteca „Runiverse”

CUPRINS.

eu.

O monarhie despotică, absolută, este, în teorie, o imagine foarte armonioasă a guvernării. Se înțelege că într-un stat cu un astfel de regim, poporul, cu un consimțământ general, deși exprimat tacit, a transferat întreaga chestiune de guvernare, toată puterea asupra lor, în mâinile unei singure persoane. Cu o monarhie ereditară nelimitată, poporul, în teorie, îi încredințează nu numai soarta lor, ci și soarta tuturor generațiilor ulterioare, iar puterile nelimitate care i-au fost date sunt transferate în totalitate descendenților săi.

Astfel, într-o monarhie nelimitată, suveranul, conform teoriei, este alfa și omega în materie de guvernare: el își îndeplinește nestingherit voința sa, voința sa unică – desigur, în folosul poporului. De aici rezultă în mod firesc că un astfel de conducător trebuie să aibă abilități mentale remarcabile, cunoștințe profunde și cuprinzătoare și calități spirituale excelente: este inteligent, bun, cinstit, muncitor, curajos, strict cu el însuși, generos cu oamenii, perspicace, corect, imparțial. , doar; este un psiholog subtil, un cititor de inimă, - într-un cuvânt, în teorie, are aproape atotputernicie și omnisciență - calități inerente doar Divinului.

Datorită inteligenței și perspicacității sale, monarhul alege fără greșeală să-și îndeplinească voința oameni talentați, cinstiți, sinceri, altruiști, într-un cuvânt - cei mai buni oameni demni de încredere. Prin acești oameni va afla despre nevoile reale ale oamenilor, va afla tot adevărul despre starea de fapt în stat. El este omniscient. În stat totul îi este supus; oamenii investiți cu încrederea lui, de la cei mai înalți până la cei mai de jos agenți, se supun fără îndoială poruncilor lui, făcându-și exact treaba, adică ducând la îndeplinire voința suveranului. Prin urmare, un monarh absolut, în teorie, este omnipotent. Pe tron el însuși este primul muncitor. În viața sa privată, el se ghidează numai după regulile celei mai pure morale, servind drept exemplu celorlalți. În materie de guvernare, el este condus de o singură dorință de fericire a poporului.

Este clar că legile întocmite la conducerea monarhului, sub dictarea lui, exprimă doar ideile, dorințele sale – și totul tinde spre binele comun. Un astfel de conducător, nestingherit de nimic și de nimeni, neîntâmpinând nicio opoziție în niciun fel, poate pune ușor și imediat în practică orice gând util, fiecare dorință bună a lui.

Fără îndoială, în această teorie patriarhală totul este armonios și frumos...

În realitate, în viață, o monarhie despotică, nelimitată, nu este, în mod decisiv, ceea ce este descris în abstract: în esență, este o oligarhie - într-o formă ascunsă.

Nu se poate vorbi despre consimțământul public sau tacit al întregului popor la transferul întregii puteri, a tuturor destinelor lor către o singură persoană, ca o presupunere complet fantastică: un astfel de fapt nu se întâmplă în istorie. Deși întemeierea monarhiilor despotice este în cea mai mare parte pierdută în negura legendară a trecutului, totuși

Mai puțin istoria popoarelor oferă multe fapte care fac posibilă concluzia că, în realitate, procesul de formare a unei monarhii a avut loc după cum urmează:

O persoană energică, întreprinzătoare, îndrăzneață, cu ajutorul rudelor și numeroși adepți, prin viclenie, prin diverse manipulări iscusite, sau cu o mână înarmată, a luat puterea, iar poporul, ca masă neorganizată, a trebuit să cedeze violenței și multă vreme sau scurtă vreme s-a împăcat cu faptul împlinit. Sau reprezentanți ai unei familii puternice, iar ulterior reprezentanți ai clasei superioare, laice sau spirituale, sau ambele, au nominalizat dintre ei o persoană potrivită pe care să o poată conduce în interesele lor și au pus în scenă, sub forma unei parodii, un presupus popular alegerea lui ca domnitor, deși poporul nu a luat parte la această chestiune, „poporul a tăcut. Au trecut ani, decenii, secole, falsul perfect a fost acoperit prin prescripție și a fost sfințit de tot felul de mituri și tradiții. În aceste moduri au fost create despotismele Orientului și toate monarhiile absolute de mai târziu.

Atunci, monarhii ideali care sunt necesari pentru a justifica teoria absolutismului nu se găsesc în viață. Cu rare excepții, monarhii nelimitați sunt de obicei cei mai obișnuiți oameni, nu peste nivelul mediu în calitățile lor spirituale. Printre aceștia se numără adesea persoane extrem de limitate și uneori chiar bolnave mintal, maniaci (cum se va vedea mai jos în exemplele pe care le dăm).

Potrivit legii, un monarh nelimitat – oricare ar fi el în sine – este prima persoană din stat: el, după cum sa spus deja, este alfa și omega în materie de guvernare a statului; i se acordă cele mai magnifice, mai zgomotoase titluri („Fiul Soarelui”, „Fiul Raiului”, „Puternic”, „Divin” etc.); la ocazii speciale este 1*

rochii în ținute luxoase, atribuite numai lui; i se acordă tot felul de onoruri. Monede sunt bătute cu imaginea lui; legile şi decretele de importantă semnificaţie de stat sunt semnate de el, fără semnătura sa nu au forţă; procesul se desfășoară în numele său și pe numele său se pronunță sentințe; primește ambasadori străini; În numele lui se declară război și se face pace.

În toate aceste cazuri, teoria fantastică de mai sus, aparent, găsește întruchipare în viață. Da, dar această încarnare este evidentă, pentru că se referă doar la aparență...

În primul rând, trebuie menționat că monarhul rămâne izolat de oameni de-a lungul vieții: chiar și de departe, oamenii îl văd rar.

El și familia lui sunt condamnați la singurătate și, uneori, chiar și în familia lui nu este doar singur, ci se simte ca și cum s-ar afla într-o tabără inamică. Nu are încredere în nimeni și nimeni nu are încredere în el. Îi suspectează pe toți cei din jurul lui – uneori chiar și pe propriii săi frați – de intenții rele, deoarece el însuși adăpostește astfel de intenții în legătură cu ei.

Trăiește – s-a născut și a crescut – într-o atmosferă cu totul specială, mucegăită, saturată de microbii nocivi ai lingușirii, minciunii, ipocriziei, înșelăciunii, a celor mai sălbatice prejudecăți și a înstrăinării de interesele lumii. Rudele din jurul lui și puținii reprezentanți ai claselor superioare, care singuri au acces la palat, influențează tânărul - asupra dezvoltării caracterului, obiceiurilor, vederilor, opiniilor. De mic este deja lipsit de o doză semnificativă de independență, obișnuindu-se să trăiască și să acționeze sub influența altcuiva și să privească lucrurile prin ochii altcuiva. Oamenii din jurul lui devin în mod natural necesari pentru el, la fel cum un schilod are nevoie de cârje care să-l susțină atunci când merge.

Îi priveşte pe cei din jur cu suspiciune, cu neîncredere, dar nu se poate descurca fără ajutorul acestor unici consilieri. În afară de acest grup foarte limitat de oameni, el nu are absolut nicio legătură vie cu lumea vastă din jurul lui.

În spatele zidurilor palatului său, marea vieții se înfurie; De acolo se năpustesc voci vii, voci de bucurie și de chin, dar nu pătrund în zidurile groase ale palatului; Îl ajung doar ca un zumzet vag. Dincolo de zidurile palatului se întinde o lume străină pentru el, plină de niște fantome vagi, plină de accidente, mistere și câteva pericole vagi, dar formidabile - o lume de neînțeles pentru el.

Când vine ceasul ca un tânăr suveran să urce pe tron, atunci dintre rudele și demnitarii din jur - oameni mai energici, mai vicleni sau mai îndrăzneți și, în plus, mai simpatici cu el, sunt acele persoane care, potrivit în teorie, ar trebui să fie „executorii” testamentului său, singurul său testament al monarhului.

Ca administratori, generali, mari preoți, judecători, șefi de finanțe și relații cu guvernele străine, ei singuri beneficiază de acces la monarh. Ei raportează suveranului toate problemele, toate evenimentele curente în lumina, din punctul de vedere de care au nevoie, adică în interesele lor personale sau de clasă; uneori denaturează fapte dincolo de recunoaștere, uneori ascund fapte care ar putea face o impresie neplăcută asupra suveranului, le-ar ridica întrebări incomode, trezesc suspiciuni și duc la răcirea regală față de ei sau chiar dezavantajul total. În numele lui - în interesul claselor conducătoare - ei întocmesc legi, emit decrete, pe care suveranul le autorizează cu semnătura sa, adică își asumă responsabilitatea pentru ele. Un monarh absolut, deși formal nu răspunde nimănui

proprietăți (cu excepția Divinului), dar în realitate, de fapt, responsabilitatea față de el există întotdeauna înaintea propriei sale conștiințe și în fața oamenilor: doar că nu este recunoscută oficial.

Întrucât se înțelege că toți demnitarii suveranului și agenții pe care îi desemnează nu sunt decât executori ascultători ai voinței monarhului, de aceea nu este permis să critice deschis și public acțiunile lor, chiar dacă aceste acțiuni contravin celor mai legitime dorințe și cele mai necesare. , nevoile urgente ale oamenilor . Critica activităților lor este, în același timp, o critică a intențiilor și acțiunilor monarhului, iar o astfel de critică, ca semn de lipsă de respect evidentă, obscenată față de persoana suveranului, recunoscută în teorie ca infailibilă, este deja considerată o gravă. crimă, „insultă la maiestate” (l èse majesté) în persoană agenții săi, iar acestei infracțiuni i se dă uneori, ca, de exemplu, în Roma antică, un sens foarte larg, larg răspândit și este pedepsită mai mult sau mai puțin aspru.

Protejându-se de atacurile criticii, asigurându-și impunitatea, ferindu-se de monarhul special, fiind oficial executorii testamentului său, instrumentele sale oarbe, în realitate ei - nu el - conduc armata, gestionează finanțele, dau instrucțiuni pentru instanța și, în cazurile importante, dictează verdicte judiciare , atenuând sau întărind pedepsele, la propria discreție, comentează legile, încălcându-le ei înșiși, dau în general direcție politicii interne și externe - într-un cuvânt, ei guvernează statul, urmărindu-și interese personale și materiale de clasă *).

Împăratul Nicolae I, care era parțial conștient de starea actuală a lucrurilor, simțindu-și uneori neputința ca monarh absolut, a spus că „Rusia este condusă de primari.” Sub masca unei glume, într-o formă exagerată, el a exprimat amar adevar.

În acest fel, sub masca unei monarhii despotice, nelimitate, se creează o oligarhie, domnia câtorva. Un grup de oameni preia, după cum se spune, „frâiele guvernării”, lăsând monarhul să domnească, să reprezinte, să se bucure de toate beneficiile vieții, să-și satisfacă toate înclinațiile personale și să se deda în pasiuni.

Iar poporul, găsind imaginea monarhului pe monede, întâlnindu-i semnătura pe toate actele statului, știind că toate legile, decretele și sentințele judecătorești vin în numele lui, văzând că toată lumea, chiar și cei mai înalți demnitari, se înclină în fața lui, se uită la monarhul Privește o ființă supremă, atotputernică, atotputernică, aproape ca un semizeu, ca singura sursă de tunete și îndurări și îl venerează. Într-o anumită perioadă istorică - în perioada simplității și naivității patriarhale - poporul atribuie monarhului tot binele din guvernare, iar tot răul - sfetnicilor suveranului, văzând în ei pe cei răi, dușmanii lor. Cumva, instinctiv, oamenii se apropie de rezolvarea corectă a problemei raportului de forțe care operează în guvern, bănuind că cei apropiați îl induc în eroare pe suveran, îi încalcă voința, acționează fără consimțământul său sau chiar fără știrea lui.

Instinctul nu spune poporului întreg adevărul, ci doar o parte din el, iar poporul rămâne mult timp fără să știe că demnitarii acționează în cea mai mare parte în acord cu suveranul. Mai târziu, odată cu o

dezvoltare mai înaltă a conștiinței populare, oamenii nu-și mai imaginează monarhul ca pe un semizeu, ci doar „primul dintre egali”, iar prin „egali” înțelegem acei oameni de stat care, dintr-un motiv oarecare, s-au prezentat și au devenit cunoscuți oamenilor. : binecuvântări sau blesteme pe care le trimit, le au deja pe toate împreună.

Ei spun că într-o monarhie constituțională suveranul domnește, dar nu guvernează. Într-o monarhie absolută

De asemenea, suveranul „nelimitat” nu domnește, ci domnește. Într-o monarhie constituțională, puterea suveranului este limitată oficial; într-o monarhie absolută este limitată neoficial, în culise; în primul caz, puterea este limitată de reprezentarea populară, în al doilea caz, este limitată de un grup de oameni care înconjoară suveranul.

În treburile statului, monarhul, desigur, își poate arăta inițiativa, își poate îndeplini cu putere voința, dar numai cu condiția indispensabilă ca intențiile sale să nu contravină intereselor mediului său, intereselor claselor superioare. Au existat totuși suverani cu o voință puternică, care și-au dus la îndeplinire, în mod persistent, energic, intențiile și i-au obligat pe cei apropiați să se supună într-o anumită măsură, dar astfel de eroi sunt contrari; Sunt excepții, nu vorbim de excepții.

Demnitarii (oligarhii, după calificarea noastră) au format între ei o alianță secretă defensivă și ofensivă, ajutându-se reciproc, amintindu-și constant că, dacă azi i s-a întâmplat o greșeală unuia dintre ei, mâine ar putea fi rândul celuilalt să se regăsească. într-o poziţie incomodă în faţa suveranului. Ei sunt printre ei „poporul lor.” Și această clică strâns unită i-a blocat pe toți, în afară de ea, de la accesul la suveran. Oligarhii nu numai că l-au protejat pe monarh, ci l-au și ținut sub secret, cea mai vigilentă supraveghere, i-au monitorizat fiecare mișcare, i-au spionat. asupra lui, astfel încât fiecare acțiune, fiecare cuvânt, totul, chiar și cel mai intim, din viața suveranului, le-a fost cunoscut; ei s-au dovedit mereu a fi la curent cu ceea ce se întâmpla în palat.

Printre oligarhi, ca în fiecare familie, uneori pe bază de rivalitate, din cauza intereselor personale, au apărut neînțelegeri, au început ceartă, s-au purtat intrigi și uneori a izbucnit ostilitate deschisă. În această luptă

Câștigătorul, de regulă, nu a fost cel mai bun, nici cel mai demn, ci cel care s-a dovedit a fi mai viclean, mai măgulitor și mai simpatic personal față de suveran. Dacă întâmplător intra în mijlocul lor o persoană din păturile inferioare ale societății, el fie era dat deoparte ca un parvenit, împins în plan secund și eliminat, fie

oligarhii erau obligați să-l tolereze, nefiind posibil din anumite motive să obțină. scăpa de el, dar acest „parvenit” trebuia să intre inevitabil în interesele lor comune, să intre în tonul lor, dacă nu voia să fie dat afară. Uneori, unul dintre oligarhi, mai deștept sau mai obrăzător decât ceilalți, stăpânește complet. suveranul, prefăcându-și influența asupra lui în folosința sa exclusivă.Atunci tovarășii săi, văzându-se ocoliți, au pus sub el mine și mine și l-au răsturnat pe acest norocos muncitor temporar, „calif pentru o oră”; sau, dimpotrivă, a lansat atât de priceput contra-mine împotriva poporului său invidios încât au ajuns în exil, sau chiar și-au pierdut viața.

Nu trebuie să ne gândim că oligarhii – în rolul de miniștri, mari preoți, generali etc. – au mers mereu împotriva voinței suveranului, contrazicându-l grosolan și tăios. Cel mai adesea, din cauza asemănării situației, intențiile lor au coincis cu dorințele suveranului. Efectuând măsuri de însemnătate națională, emitând legi care nu corespundeau planurilor monarhului, aceștia au acționat atât de priceput, fără să cruțe lingușirile, încât suveranul și-a închipuit că fac exact ceea ce trebuie făcut, ceea ce el însuși își dorea. Uneori, monarhul, din proprie inițiativă sau din inspirația cuiva apropiat, concepea o reformă în materie de guvernare, publicarea unei noi legi și îndruma demnitarilor săi să le pună în aplicare, dar dacă le considerau contrare prevederilor. interesele acelor clase, reprezentanți ai cărora erau, apoi, fără a lua clar calea opoziției, au încercat să-l abate pe suveran de la numele său.

Renya și uneori a reușit să facă asta; dacă suveranul s-a încăpăţânat, negăsind convenabil să se retragă, oligarhii au întârziat introducerea reformei, publicarea legii şi încetul cu încetul i-au îngropat sau, schilodându-i, i-au făcut inofensivi. Uneori, monarhul (dacă nu era lipsit de perspicacitate) începea să suspecteze parțial adevărul, să ghicească despre falsitatea relațiilor celor apropiați, dar realizând că acțiunile lor, tinzând spre interesele lor, coincideau în același timp cu ale lui. interese personale, cu interesele familiei și dinastiei sale, a tăcut, prefăcându-se că nu vede nimic, și nu aude și nu știe ce se face în acest caz în numele său, dar fără acordul lui.

Dacă au apărut fricțiuni între suveran și anturajul său, au apărut conflicte private, mărunte, atunci în cea mai mare parte au fost rezolvate cu ușurință. Sau oligarhii au insistat, dovedind că au dreptate, convingându-l pe monarh de necesitatea urgentă a măsurilor pe care le luau, a legilor pe care le scriau și, în cele din urmă, în ultimă instanță, i-au dat un ultimatum. Și din moment ce reușiseră deja să se facă indispensabili monarhului, au reușit să-l intimideze în modul cel mai minuțios și să-l convingă că bunăstarea și gloria statului, precum și - și aceasta este în principal - siguranța lui personală și interesele dinastiei sale depind în întregime de ei - de serviciile lor, de dexteritatea și priceperea lor, de devotamentul lor dezinteresat față de el, apoi monarhul, firește, a cedat insistențelor lor. Sau oligarhii, cu un aer supus, au făcut concesii monarhului, fără a trece însă dincolo de detalii minore, modificări ale unor

formalităţi, concesii, foarte nesemnificative, dar suficiente pentru a potoli scrupulozitatea monarhului și a-i satisface mândria meschină.

Suveranul ar putea fi nemulțumit de unul dintre apropiații săi. Apoi cu ajutorul altora, nu personal

dispus faţă de o persoană care-i provocase dizgraţia, suveranul l-a îndepărtat sau chiar l-a „distrus”, într-un cuvânt a scăpat de consilierul care îi era neplăcut, chiar dacă a făcut mari servicii monarhului la vremea lui. Sentimentele de afecțiune și recunoștință trăiesc rar la curți... Acolo oamenii, înlocuindu-se, trec fără urmă, ca umbrele unui felinar magic... De îndată ce cineva a părăsit cercul oligarhilor (din cauza „rușinei,” bătrânețe sau moarte), alesul lor, „al lor”, i s-a oferit imediat să ocupe postul vacant.

Dacă, totuși, între monarh și grupul de comandă au apărut conflicte grave, care au durat prea mult timp, în urma cărora au avut de suferit interesele personale ale acestor sau altor demnitari influenți sau, în general, interesele claselor superioare, dacă suveranul răzvrătit a început să-și amenințe anturajul, apoi suveranul a fost eliminat - privat de tron sau ucis, uneori chiar cu cunoștința și acordul rudelor sale apropiate. Istoria Bizanțului și a altor state din Orient oferă multe exemple în acest sens: revoluțiile palatelor, loviturile de palate sunt un fenomen comun în istoria monarhiilor despotice.

O situație plină de tot felul de pericole este creată pentru monarhul absolut și pentru stat prin faptul că din rapoartele demnitarilor săi suveranul nu știe niciodată întregul adevăr despre starea de fapt, despre starea de spirit, despre adevăratul nevoile și aspirațiile oamenilor, în general despre viața maselor - și nu El va cunoaște întregul adevăr până când mormântul său, cu excepția cazului în care un incident neobișnuit de fericit îi deschide ochii, aruncă o rază de lumină în întunericul artificial care îl înconjoară și se extinde. orizonturile sale mentale. Astfel de cazuri sunt rare, foarte rare în viața monarhilor absoluti: clica conducătoare îi separă de lume ca un zid impenetrabil, protejându-i cu grijă de influența tuturor influențelor vii din afară.

Fără a cunoaște întregul adevăr, ducând o viață izolată, străină de viața poporului său natal, monarhul nu poate înțelege mare lucru din ceea ce se întâmplă în lume; multe lucruri sunt un mister de nerezolvat pentru el. Vrând-nevrând, așa cum s-a spus deja, el este forțat să privească lucrurile prin ochii celor din jur. De mic, se consideră o ființă de neam superioară și, la fel ca asociații săi, de mic începe să privească cu dispreț oamenii, ca o turmă de vite, pe care el și cei dragi îi sunt încredințate de sus. să pască și să tundă și pentru gestionarea cărora nu au nevoie decât de un bici puternic și lung Un suveran, care a trăit la sfârșitul secolului al XVIII-lea, în timpul

Marii Revoluții Franceze, discutând odată cu fiii săi despre evenimentele care au avut loc în Franța, a spus: „Vous voyez, mes enfants, qu'il faut traiter les hommes comme des chiens!” În acest punct de vedere, pentru suveran, oamenii nu erau nici măcar o turmă, ci o haită de câini... Cu un asemenea dispreț, despoții priveau popoarele supuse lor.

Întrucât oligarhii au acționat în interesul lor personal sau în interesul clasei lor, nefiind atenți la nevoile cele mai stringente, la nevoile și suferința poporului, văzând în popor doar o sursă de profit, atunci, firesc, oamenii vegetau în întuneric mental, în ignoranță, în sărăcie și de aceea monarhiile despotice s-au dovedit întotdeauna a fi cele mai jalnice, cele mai înapoiate, cele mai puțin civilizate țări. Cunoașterea este putere; prin urmare, clasa conducătoare a urmărit cu atenție pentru a se asigura că lumina cunoașterii nu pătrunde în popor. Oamenii dezvoltați mental vor înțelege cu ușurință acele mașinațiuni complexe cu ajutorul cărora o mână de oameni, în propriile lor interese, îi țin, parcă, în postura de vite de lucru; După ce și-au realizat drepturile omului, oamenii nu vor mai tolera arbitrariul și violența.

Monarhul, după instrucțiunile și explicațiile celor apropiați, credea sau pretindea că crede că în stat

În cele din urmă, totul mergea bine, iar nemulțumirea populară uneori manifestată în cuvintele lor a fost considerată (sincer sau prefăcut) a fi rezultatul unor intrigi răutăcioase. De la distanță, de la ferestrele palatului, mișcările populare păreau un fel de frământare fără sens, o provocare îndrăzneață care nu merita decât cea mai strictă pedeapsă. Iar pedepsele, flagelurile și scorpionii, nu au întârziat să vină: au căzut asupra oamenilor răzvrătiți, cu pasiune, fără a cruța victimele, care căutau o ieșire din situația lor insuportabil de grea. Istoria despotismului în timpurile antice și moderne este scrisă cu lacrimi și sânge.

Dar, în ciuda tuturor obstacolelor, în ciuda flagelurilor și scorpionilor, gândul, conștiința – deși încet, cu greu – și-au făcut loc în mintea oamenilor. Din generație în generație, din secol în secol, nemulțumirile s-au acumulat printre oameni, ca materiale combustibile, poporul s-a amărât și, în cele din urmă, a avut loc o explozie de indignare populară. Iar cei care și-au asumat responsabilitatea pentru soarta poporului au devenit victimele furiei populare în aceste zile.

Deși, în teorie, un monarh absolut este nelimitat, în realitate, în probleme de guvernare, el este foarte limitat de voința celor din jur; deși pe tron nu se simte garantat de pericolele unei lovituri de palat, ale conspirațiilor militare și ale revoltelor populare, deși, în cuvintele lui Richard al II-lea al lui Shakespeare, „Moartea domnește în coroana regilor”, cu toate acestea, niciodată înainte, așa cum este Se știe, nu lipsesc concurenți la tronul unui monarh absolut și chiar suveranii ai căror bunici pierduseră deja puterea absolută, mult timp

după o astfel de pierdere (cum ar fi, de exemplu, conducătorii germani după 48) s-au uitat înapoi cu un oftat de regret în vremurile „bune”.

În acest fapt, care pare a fi o contradicție vie, nu există nicio contradicție; aceasta este o aparentă contradicție

poate fi ușor explicat dacă ne întoarcem la psihologie, ne uităm în sufletul uman.

Deși monarhul absolut dă dovadă de puțină inițiativă în treburile statului, deși se recunoaște adesea ca fiind obligat să îndeplinească voința și dorințele altor oameni, în opinia sa, necesare pentru pacea și securitatea sa, el este, parcă sub formă de consolare, dat totul exterioară, măreție ostentativă. Bogăția, reprezentarea, tot felul de onoruri, atributele unei poziții înalte, titlurile zgomotoase, magnifice, admirația celorlalți - îl măgulesc și, de fapt, îl răsplătesc oarecum pentru pierderea puterii depline care îl urmează în teorie, în principiu, și care este recunoscut pentru el în rândul oamenilor : ambiția, mândria, deșertăciunea, mândria lui găsesc satisfacție în sclipiciul moale furnizat pentru utilizare.

Despotului i se acordă uneori onoruri aproape divine; slujitorii lui Dumnezeu îl linguşesc şi se închină înaintea lui; slujirea servilă față de el este considerată o faptă nobilă; femei tinere, frumoase, chiar și dintr-o familie nobilă, consideră că este o onoare să fie în brațele lui. Pentru o persoană cu gusturi grosolane, putin dezvoltată, beteala nepretențioasă trece pentru aur, mersul pe picior îi înlocuiește adevărata măreție, ia servilitatea și simpatia pentru reverența cu care oamenii tratează doar Divinul, în mângâierile corupte ale matronelor aristocrate pe care le vede. dragoste si admiratie adevarata...

Puterea este fermecătoare chiar și pentru o persoană extraordinară, dar pentru un subiect limitat mental până și umbra puterii este fermecătoare și el prețuiește puterea, chiar și fără a o folosi în întregime, ci doar consolându-se cu cunoștințele pe care oamenii le consideră. el o ființă atotputernică, atotputernică - și uneori un despot și se gândește cu adevărat la sine ca atare. În ciuda limitărilor puterii lor, monarhii absoluti, orbiți de splendoarea exterioară, sunt obsedați de „gor-

nebunie împărtășită11... „Stat, eu sunt!” declară Ludovic al XIV-lea. „Iată legea ta!”, spune un alt suveran, bătându-se în piept (cu privire la o hotărâre a lui care nu este de acord cu legea). Totuși, la sfârșitul vieții, unii dintre acești oameni care se înșală pe sine au venit la conștiința neputinței lor, a caracterului iluzoriu al puterii lor regale.

Monarhului, constrâns în treburile guvernamentale, i se oferă, așa cum s-a spus deja, o marjă deplină pentru a satisface pasiunile și în acest domeniu este cu adevărat un conducător nelimitat. În acest domeniu, dintre avantajele deja indicate acordate folosirii sale, monarhul poate folosi pe scară largă și cu ușurință una dintre prerogativele esențiale ale absolutismului, cea mai tentantă pentru o persoană nedezvoltată din punct de vedere moral - în interesul său personal, după bunul plac, să încalce drepturile fiecăruia cu nepedepsire (numai cu indispensabilul, întotdeauna subînțeles, este de a menține, dacă este posibil, interesele asociaților și ale claselor superioare în general).

Timpul liber, bogăția, puterea, servilismul îi oferă despotului ocazia de a-și îndeplini toate capriciile și capriciile, toate ideile cele mai ridicole. Cei apropiați nu numai că nu se amestecă cu monarhul în această privință, dar îl și încurajează, își complacă slăbiciunile și viciile și, uneori, se complacă necontrolat în cele mai josnice și rușinoase pasiuni. Iar despotismul nu se manifestă nicăieri cu atâta forță, atât de strălucitor, ca în sfera patimilor. Aici despotismul nu este constrâns de nimic, nu există interdicții pentru el, nici legi – nici divine, nici umane (cu excepția legilor naturii, care nu îl eliberează pe despot de sub puterea sa). Aroganța, mândria, lăcomia, voluptatea lui, cea mai josnică, dezgustătoare desfrânare, răzbunarea, cruzimea își găsesc satisfacții, atingând uneori o nestăpânire incredibilă.

În treburile personale, mâinile despotului sunt libere: el poate îndeplini orice capriciu, dorința sa cea mai absurdă, chiar dacă împlinirea lor costă zeci, sute de mii de vieți umane și bani enormi.

Bărbatul voluptuos se înconjoară de femei și risipește banii oamenilor pentru plăcerea lor. De exemplu, pentru Lollia Paulina, amanta împăratului Claudius, rochia singură a costat - cu banii noștri - până la 2 milioane de ruble. Gastronomul suveran mănâncă numai cele mai rafinate mâncăruri, indiferent cât costă. Fiecare sărbătoare a împăratului Helios-bal a costat 100.000 de sesterți (aproximativ 1 milion de ruble) Împăratul Vitellius a consumat 900.000 de sesterți în timpul celor 3 luni ale domniei sale. Libertinul se dezonorează în mod deschis cu tot felul de excese sexuale, ca, de exemplu, Nero și alții. Monarhul, infectat cu dragostea de lux, precum Heliogabal, Caligula etc., doarme pe un pat din argint masiv, iar lui patul și pernele sunt umplute cu puf de sub aripi potârnichi, călărește pe carele căptușite în întregime cu aur și argint, mâncarea îi este servită pe vase de aur; își construiește palate fantastice cu cheltuială enormă. Monarhul, cu instincte bestiale, se bucură de crimă, de spectacolul execuțiilor și de tot felul de suferințe umane, precum Domițian, Caracalla etc., vărsă, la propriu, șiroaie de sânge, uneori el însuși ia parte la tortură, concurând cu călăul. Despoți, care și-au propus să-și imortalizeze numele cu monumente grandioase și să transmită alături de ei posterității îndepărtate, regilor și popoarelor, povestea isprăvilor lor glorioase, toți acești Cheopses, Thutmoses, Ramses i-au poruncit să-și construiască morminte sub formă de uriașe. piramide noi, a căror creare a irosit în mod neproductiv o mulțime de vieți omenești ale

oamenilor au muncit și au murit inutil pentru gloria faraonilor. Suveranul, obsedat de mândrie, s-a proclamat zeu (ca Caligula și Domițian),

a vrut să-și ridice statui și altare, l-a forțat să se roage singur și să facă sacrificii ca unui zeu...

Vom prezenta o serie de fapte din viața împăraților romani pentru a folosi exemple concrete pentru a indica faptul că despoții, în ciuda limitărilor puterii lor, în ciuda responsabilității și pericolului poziției lor, apucă cu lăcomie puterea, mergând la ea chiar și peste. cadavrele rudelor cele mai apropiate, peste cadavrele propriilor frați (cum ar fi, nair., Caracalla), pentru că această putere, combinată cu măreția și splendoarea exterioară, le oferă posibilitatea de a-și satisface pasiunile nestăpânite. Iar cititorul va fi convins de ce o persoană cu o asemenea tenacitate se agață de puterea despotică, de arbitrar și de ce proporții monstruoase ia abuzul de putere.

Ne-am oprit la împărații romani pentru că sunt foarte viu înfățișați pe paginile de Istorie și reprezintă un tip integral, complet... Ulterior, de-a lungul timpului, acest tip a variat în special în funcție de condițiile de loc și timp, de cei care au apărut sau a dispărut în ea sau în alte nuanțe, dar în toți despoții de mai târziu (la Filip al II-lea al Spaniei, Ludovic al XI-lea etc.) trăsăturile cele mai caracteristice ale acestui tip sumbru, sinistru s-au păstrat, au supraviețuit - tonul său general, de bază, a rămas același chiar și până astăzi, după cum cititorul va vedea din istoria fostului sultan Abdul Hamid.

Da! Împărați romani trăiesc pe paginile Istoriei.

Imaginile acestor despoți sunt atât de strălucitoare, atât de tipice, încât și acum, prin ceața secolelor, ni se par ca turnate din bronz și chiar și acum, după o serie lungă de secole, când te uiți la ele, devii frica de persoana...

DESPRE

II.

Iată-l pe Tiberius - brutal de crud, un bețiv și un libertin...

Un om gras de inaltime medie, umeri lati, cu fata acoperita de acnee, mereu posomorat, tacut, vorbeste incet, parca fara tragere de inima, si misca degetele cand vorbeste; merge cu capul înclinat într-o parte, de parcă încă ascultă ceva...

Deja de mic, reputația lui de bețiv s-a întărit. și ajuns împărat, a început să se complacă necontrolat în acest viciu. Odată a băut două zile și două nopți la rând cu Pomponius Flaccus și Lucius Piso, în timp ce a conceput diverse reforme pentru a ridica moralitatea publică. După această sărbătoare de două zile, l-a numit pe unul dintre tovarășii săi guvernator al Siriei, iar pe altul prefect roman... Dintre câțiva candidați foarte demni la funcția de chestor, Tiberiu a aprobat pe vreun om necunoscut, neînsemnat doar pentru că a băut la masa lui galbenă un ulcior de vin turnat pentru el chiar de Tiberius... Tiberius a dorit odată să ia cina cu Sestius Gallus, un bătrân risipitor și depravat, cu condiția ca de dragul lui să nu schimbe nimic în rutina lui gospodărească și că la cină, după obiceiul lui, se vor servi fete goale.

În refugiul său preferat, pe insula Capri, Tiberius s-a cufundat în cea mai neînfrânată desfrânare. Acolo, în prezența lui, tinerii și femeile s-au dedat la desfrânare pentru a reînvia dorințele șterse ale bătrânului voluptuos cu un asemenea spectacol. În el. în palat s-au adunat poze cu conținut seducător și cărți asemănătoare pentru ca tinerii de pretutindeni să găsească lecții și exemple de tot felul de lucruri, atât cele mai grosolane, cât și cele mai

depravare rafinată. Venusului i-au fost dedicate crângurilor și pădurilor, iar aici, în grote și peșteri de stânci, tineri de ambele sexe, sub formă de nimfe și silvane, s-au predat plăcerilor iubirii.

Să nu vorbim despre ce a făcut Tiberius cu copiii, pe care îi numea „peștele lui.” Tot felul de lucruri josnice, inventate cu ajutorul unei fantezii licențioase, au fost realizate de Tiberius în practică...

Un cetățean i-a lăsat moștenire împăratului un tablou cu Parasius, în care Atalanta era înfățișată cu Meleagro într-o ipostază despre care este incomod să o sugerăm. Pictura a fost lăsată moștenire cu înțelegerea că, dacă lui Tiberius nu i-ar plăcea, ar putea primi în schimb un milion de surori. Tiberius, în ciuda lăcomiei de bani, a ales să păstreze acest tablou urât și l-a atârnat în dormitorul său.

În timpul unui sacrificiu, lui Tiberias i-a plăcut foarte mult tânărul care i-a adus tămâie pentru fumat. Aşteptând cu greu sfârşitul ceremoniei religioase, Tiberius l-a violat pe acest tânăr, precum şi pe fratele său flautistul, iar apoi după un timp a ordonat să li se rupă picioarele pentru că se reproşau unul altuia de ruşine... Tiberiu şi el fără milă. jucat cu viețile și onoarea femeilor. Mallonia, o femeie respectabilă dintr-un mediu aristocratic, a refuzat cu încăpățânare să-și satisfacă dorințele, iar pentru aceasta Tiberius, cu ajutorul informatorilor, a acuzat-o de vreo crimă fictive și la proces a continuat să o întrebe dacă și-a venit în fire? Mallonia, fără să aștepte verdictul, s-a sinucis, înainte de moartea ei, numindu-l public pe Tiberius „o capră bătrână împuțită” pentru nerușinarea lui.

La aceste două vicii – beția și desfrânarea – în Tiberiade s-a adăugat și lăcomia de bani. Prin amenințări, i-a forțat pe bogații romani să-l numească singurul lor moștenitor. A confiscat imu-2*

viețile multor cetățeni din Galia, Spania, Siria și Grecia sub cele mai nesăbuite pretexte. Multe orașe și persoane au fost private de privilegiile lor antice, de exemplu, dreptul de a extrage metale. El a dat, fără tragere de inimă, retragerea soldaților veterani, bazând pe faptul că aceștia vor muri rămânând în serviciu, iar modestele lor economii vor merge la el după moartea lor. Nici nu a ezitat să jefuiască și să-l omoare pe exilat, regele partic Vonon, când s-a predat sub protecția romanilor și a ajuns cu comorile sale în Antiohia.

Tiberiu, ca orice despot, ura și se temea de cei care se bucurau de respect și dragoste publică și, ca orice despot, se temea constant pentru puterea sa și pentru persoana sa. „Cel care este temut de mulți trebuie inevitabil să fie temut de mulți”, așa cum i-a spus Decimus Laberius lui Iulius Cezar. Germanicus, unul dintre rudele lui Tiberius, era un favorit al poporului, iar Tiberius, urându-l cu cea mai aprigă ură, a ordonat unuia dintre slujitorii săi, Cneius Piso, să-l otrăvească. În ciuda fricii inspirate de Tiberius, multă vreme noaptea lângă palatul imperial, după moartea lui Germanicus, s-au auzit strigăte: „Renunță la Germanicus!” Tiberiu nu a fost mulțumit de moartea omului pe care-l ura; a început să persecuta cu cruzime pe cei care erau populari cu vaduva sa, Agripina, si fiii sai.Agripina s-a murit de foame, cei doi fii mai mari au murit si ei de foame.Unul dintre ei a murit de foame dupa ce calaul i-a aratat instrumentele de executare - un lat și un cârlig; fratele său a murit de foame de temniceri, iar acest nefericit a suferit atât de mult încât a început să mănânce umplutură din perna ta.

Când Tiberius era încă băiat, mentorul său, retorul Teodor, a văzut deja în el un viitor răufăcător și l-a numit „murdărie amestecată cu sânge”. Iar elevul său a justificat ulterior acest lucru cu toată viața.

caracteristici. Cruzimea lui Tiberiu, se pare, nu a cunoscut limite... Istoricul spune că în timpul domniei sale nu a trecut nicio zi fără execuții, fără să excludă sărbătorile sau Revelionul. Într-o singură sentință, atât soțiile, cât și copiii acuzatului au fost uneori condamnați la moarte. De exemplu, întreaga familie a lucrătorului temporar căzut, Sejanus, a fost condamnată la moarte. Fiica lui Sejan, încă copil, l-a întrebat naiv pe călăul, care o duce la spânzurătoare, de ce este luată de acasă și i-a promis că se va purta bine. Călăul a molestat-o public, apoi a spânzurat-o... Rudelor li s-a interzis să-i plângă pe cei executați. S-au acordat recompense mai mari acuzatorilor și martorilor (sau mai bine zis, martorilor falși). Fiecare informator și spion a fost un invitat binevenit pentru guvernul lui Tiberiu.

Unii inculpați, încrezători că vor fi condamnați la moarte pentru a-i face pe plac împăratului, și-au făcut răni de moarte pentru a scăpa de chinuri și rușine, dar rănile le-au fost bandajate, iar oamenii, pe jumătate morți, au fost târâți la închisoare și de acolo până la locul executării. Au fost până la 20 de execuții într-o zi; femei și copii au fost executați. Conform obiceiului, nu se obișnuia să se sugrume fecioare, și de aceea călăul viola fetele înainte de execuție, apoi le spânzura... Tiberiu i-a obligat să trăiască pe cei care voiau să moară, pentru că a constatat că moartea este o execuție ușoară. Era mai plăcut pentru el să dezonoreze, să chinuiască, să chinuiască și să chinuiască o persoană decât să-și ia viața deodată. Când un prizonier, Corvilius, s-a sinucis, Tiberius a strigat frustrat: „Corvilius a scăpat de mine!”

La mult timp după moartea lui Tiberius, locul execuțiilor a fost arătat pe insula Capri. Era o stâncă din care, în prezența lui Tiberiu, condamnații, după chinuri îndelungate și rafinate, erau aruncați în mare, dar suferința nefericiților nu s-a terminat aici: marinarii care erau la mare, sub stâncă, cu cârlige și vâsle, i-au prins pe cei căzuți și, în cele din urmă, i-au terminat,

Oamenii l-au urât pe Tiberiu și l-au insultat public. Condamnații l-au insultat în față. Împăratul a primit scrisori anonime abuzive; inscripții și poezii ofensive despre el au fost răspândite în toată Roma. Într-o poezie, de exemplu, se spunea despre Tiberiu: „Nu-i place vinul, acum îi este sete de sânge, îl bea la fel de lacom precum bea vin.”... Tiberius fie a vrut să ascundă insultele. i-au fost provocate dintr-un sentiment de rușine sau s-au prefăcut că îi disprețuiesc. Dându-și seama de neputința sa, i-a atacat cu furie pe scriitori. Poetul Mamercus Scaurus a fost acuzat că a folosit expresii lipsite de respect adresate lui Agamemnon (luate ca o aluzie la Tiberius) în tragedia sa. Scaurus și soția sa s-au sinucis. Istoricul Cremutius Cordus a fost acuzat că i-a numit pe Brutus și Cassius „ultimii romani” în lucrarea sa Ambele lucrări au fost distruse, deși au fost scrise cu câțiva ani înainte și chiar au fost citite lui Augustus.

Regele part Artaban, într-o scrisoare către Tiberius, reproșându-i crimele, l-a sfătuit să satisfacă rapid ura complet justă și inexorabilă a poporului față de el prin moartea de bună voie. Sfatul lui, desigur, nu a fost acceptat.

Nu se știe cu exactitate dacă Tiberius a murit de moarte naturală, sau a fost otrăvit sau sugrumat, așa cum susțineau unii. Se știe doar că zvonul morții lui a fost întâmpinat cu încântare de oameni. „Către Tiberul Tiberiadei!” - s-au auzit strigăte. S-au oferit să-i fure cadavrul Gemoniei. Soldații au salvat cadavrul împăratului de la profanare și l-au ars. Dar soldații nu au reușit să-i șteargă memoria în posteritate... Ura față de oamenii au supraviețuit lui Tiberias.

„Îl las pe Caius în viață ca o durere pentru el și pentru alții... Am crescut o viperă pentru poporul roman!” - cu veselie

') O scară abruptă în stâncă, coborând spre Tibru, dar cu cârlige cadavrele celor executați erau târâte și aruncate în râu.

Tiberius a vorbit despre moștenitorul său, evident că și-a ghicit caracterul.

Și, într-adevăr, în sclavie, în cruzime și în cinism, Caligula nu numai că nu era inferior unchiului său, dar în unele privințe chiar l-a întrecut. Trăsăturile caracteristice ale unui tiran-despot au fost exprimate în el cu o forță și mai mare decât la Tiberiade.

Disprețul pentru oameni, pentru demnitatea umană, mândria, mândria, conștiința puterii nelimitate, conștiința capacității de a acționa arbitrar, de a îndeplini orice dorință lipsită de sens, chiar și uneori cea mai monstruoasă, de a umili și tortura oamenii cu impunitate - au ajuns la grandios. proporții în Kay. Era deja nemulțumit de onorurile și închinarea care i se dădeau ca împărat, voia mai mult... S-a ridicat la divinitate și a început să ceară onoruri divine pentru sine. Avea propriul său templu, iar în templu stătea o statuie de aur de lungime întreagă a lui; avea proprii preoți și i se făceau sacrificii, mai rafinate decât altor zei (păuni, flamingo, găini numidiene, fazani). Și, stând între statuile lui Castor și Pollux, Caligula, în rolul de zeu, a acceptat închinarea.

În faptul că Caius Caligula s-a divinizat pe sine, unii istorici văd un semn de nebunie și îl consideră pe Caligula un maniac. Într-un anumit sens, desigur, toți despoții erau maniac. Dar printre ei, Caligula nu poate fi considerat nebunul prin excelență pur și simplu pentru că s-a îndumnezeit. În vremurile de mai târziu, despoții s-au declarat protejați de sus, oameni aleși trimiși de Dumnezeu să stăpânească peste milioane de vecini, dar nu au fost și nu sunt recunoscuți ca nebuni. Între timp, diferența dintre ei și Caligula în acest caz este doar că acest împărat roman a mers puțin mai departe decât ei...

În rolul unei zeități, Caligula putea ajunge cu ușurință

recunoscându-se drept conducătorul universului, conducătorul tuturor regilor. De aceea, într-o zi, când regii, ajunși la Roma, luau masa cu împăratul și la masă se certau despre nobilimea originii lor, Caligula a exclamat: „Să fie un singur domnitor, să fie un singur rege!”– adică „un singur conducător”, desigur, el însuși. Acest truc al lui Caligula nu ar trebui să pară deosebit de absurd dacă ne amintim de principiile care au fost declarate de conducătorii despotici ai Orientului (bogdykhans, sultani, hani, shahs).

Divinitatea nu l-a împiedicat pe Caligula să se complacă în desfrânare. Poate, luând exemple de la zeii pofticiosi și voluptuosi ai Greciei,

chiar și-a imaginat că, fiind disolut, îndeplinește una dintre funcțiile divine.

Caligula a trăit într-o relație criminală cu toate surorile sale, dar a iubit-o mai ales pe una dintre ele - Drusilla. Potrivit contemporanilor, el a lipsit-o de virginitatea ei când era băiat. A căsătorit-o cu Lucius Longinus, dar apoi a luat-o de la soțul ei și a trăit deschis cu ea. Când ea a murit, el a instituit doliu profund la Roma (de exemplu, era strict interzis să râzi public, să țină întâlniri acasă - chiar dacă numai pentru rude și să mergi la băi). Le-a iubit mai puțin pe celelalte surori și uneori chiar le-a oferit prietenilor săi...

Nici o singură romană în zilele domniei sale nu s-a putut considera în siguranță... Apărând la nunta Liviei Orestilla, care se căsătorea cu Caius Piso, a poruncit să fie dusă la palatul său și câteva zile mai târziu a alungat-o. Aflând că bunica Lolliei Paulina, soția fostului consul, Caius Memmius, s-a remarcat prin frumusețea ei remarcabilă încă de la o vârstă fragedă, Caligula a ordonat să fie chemată din provincie, a făcut de râs de ea pentru scurt timp și a trimis-o. spatele ei, interzicându-i după aceea să aibă relații sexuale cu bărbați. Cel mai mult timp i-a rămas credincios Caesonia, o femeie extrem de mult

depravat, urât, de vârstă mijlocie și nu deosebit de inteligent. O iubea cu pasiune: acest libertin nerușinat părea să-l vrăjească. Caligula obișnuia să spună că într-o zi, chiar și sub tortură, va învăța de la ea: „de ce o iubește atât de mult.” Caesonia în mantie și coif militar, cu sulița în mână, defila uneori cu el în fața soldaților. Caligula a arătat-o goală colegilor săi desfrânați.

Intrând în relații cu femei publice, precum Pyrallida, Caligula nu a lăsat în pace femeile decente. I-a invitat pe ei și pe soții lor la cină la el și i-a obligat să meargă în fața lui, examinându-i cu atenție și în detaliu din cap până în picioare, iar când femeile își atârnau capul de rușine, le-a luat de bărbie și cu forța. au ridicat capetele. Pe cel care i-a plăcut cel mai mult, a luat-o în camera alăturată, nestingherit de prezența soțului ei și, întorcându-se în sală, a lăudat-o sau a învinuit-o fără rușine, vorbind public despre meritele sau demeritele fizicului ei... Se complacă în desfrânare nefirească cu Marcus Lepidus ъ , cu dansatorul Mnester, cu care s-a sărutat public în teatru. Valery Catullus, un tânăr dintr-o familie bună, a declarat deschis că Caligula l-a corupt...

Ca orice despot, Caligula, într-o oarecare măsură, era obsedat de „nebunia mândră.” Voia să i se acorde exclusiv atenție publică, pentru ca numai el să fie interesat și admirat, ca numai toți să se închine în fața lui, așa că că va fi considerat un model și ideal în toate privințele și venerat ca înainte ca o zeitate.

I-a detronat pe consuli pentru că au uitat să anunțe aniversarea nașterii sale, iar timp de câteva zile Roma a rămas fără primii demnitari de stat. Într-o zi, în timpul jocurilor de gladiatori, una

Dintre luptătorii cu care, Porias, rămânând învingător, i-a dat sclavului său libertatea. Acest act a fost primit cu aplauze zgomotoase din partea publicului. Caligula a sărit de iritare și a început să coboare scările cu atâta grabă, călcându-și tivul togii, încât aproape că a căzut. La plecare, a strigat cu furie că „poporul roman, din pricina fleacuri, arată mai multă cinste vreunui gladiator decât lui.”... Caligula era chel și invidia oamenii cu părul bun și des. Prin urmare, i-a desfigurat pe toți bărbații cu păr luxos care i-a atras atenția, poruncindu-le să se radă pe ceafă.

Stând într-o zi în fața statuii lui Jupiter, Caligula l-a întrebat pe tragedianul Apella: „Cine este mai sus în ochii lui – el, Caligula sau Jupiter?” Actorul a ezitat, neștiind cum să răspundă cel mai bine pentru a nu-l jignit pe împărat. și să nu săvârșești blasfemie. Pentru o asemenea ezitare, Caligula a ordonat imediat, în fața lui, să-l biciuiască cu bice, iar când a rugat de durere și a implorat milă, Caligula a spus în batjocură că „vocea lui este remarcabil de plăcută, chiar și printre gemete” ... La acea vreme, locuia la Roma cineva, Aesius Proculus, fiul unui centurion, supranumit „Eros uriaș” pentru statura și frumusețea sa neobișnuit de înalt. Caligula, văzându-l în circ, a ordonat să fie scos din publicul, adus în arenă și l-a forțat să lupte cu doi gladiatori.Când Proculus i-a învins, împăratul a poruncit să-l lege imediat, să-l îmbrace în zdrențe, să-l defileze pe străzi în rușine și măcel... Și toate acestea pentru că oamenii îl admirau.Ptolemeu, rudă cu Caligula, a fost ucis la comanda sa doar pentru că împăratul a observat cum Ptolemeu Intrând în teatru, a atras atenția publicului prin strălucirea costumului său.

Nici măcar oameni celebri morți de mult nu i-au dat pace împăratului. Statui ale unor oameni mari care stăteau pe Marceau

pe câmp, Caligula a ordonat să fie aruncat de pe soclu și spart. El a plănuit să distrugă poeziile lui Homer și să elimine busturile și lucrările lui Vergiliu și Titus Livius din biblioteci...

„Cu extravaganța sa, Caius Caligula a lăsat în urma lui toți cheltuitorii remarcabili”, spune istoricul. A inventat o nouă structură a băii și s-a spălat cu tămâie caldă sau rece; mâncarea era servită pe vase de aur. La comanda sa, mai multe vase maritime ușoare. s-au zidit a căror pupa era împodobită cu pietre prețioase.Pe aceste corăbii erau băi, porticuri, multe tufe de viță de vie și diferiți pomi fructiferi.Și împăratul, întins pe punte, cu muzică, a navigat de-a lungul țărmurilor Campaniei. Căci calul lui, Incitatus, s-a construit un grajd de marmura si tarabele din fildes.Calul era acoperit cu o

patura mov si decorat cu un colier din pietre pretioase.Avea cu el un toiag intreg de servitori.Caligula trimitea soldati la vecini cu poruncește să nu facă zgomot și să nu deranjeze Incitatus.La Roma chiar au spus că vrea să-și facă calul consul... Ku mulțumesc Eutychus pentru Cu o ședință de băutură, Caligula a făcut daruri de 2 milioane de surori... În mai puțin peste un an, acest împărat a risipit sume colosale, inclusiv toate cele 2.700.000.000 de surori lăsate de Tiberiu.

Spărțit și având nevoie de bani, Caligula s-a transformat într-un tâlhar. Prin amenințări, i-a obligat pe cetățeni să-l declare moștenitorul lor, iar dacă după întocmirea testamentului nu au murit multă vreme, Caligula le-a trimis dulciuri otrăvite. A furat antichități din palate, a organizat licitații și a obligat publicul să cumpere lucruri la prețuri mari. El a stabilit taxe noi, nemaiauzite până acum: nici un singur lucru, nici o persoană nu a fost scutită de ele. Un portar, de exemplu, trebuia să plătească x/s o parte din diurna

muncă; fiecare prostituată a plătit costul unei vizite. Dorind să folosească toate mijloacele pentru a strânge bani, împăratul a înființat un bordel în palat, unde fete și băieți erau scoși la vânzare. Vestitorii se plimbau prin oraș, ademenind tinerii și bătrânii la desfrânare... Într-o zi, Caligula a anunțat că va accepta cadouri de Anul Nou și, într-adevăr, de Anul Nou stătea în holul din față a palatului său pentru a strânge. bani. Uneori îi venea fantezia de a scotoci prin bani: fie mergea desculț prin grămezile de monede de aur împrăștiate pe jos, fie zăcea pe ele...

Pofta și desfrânarea, după cum se știe, merg adesea mână în mână cu cruzimea. Caligula era feroce de crud: își făcea plăcere să provoace pe oameni cea mai insuportabilă suferință, chinuindu-și, chinuindu-și și, mai mult, batjocorindu-și cu ticăloșie victimele. Unele dintre faptele furiei lui însetate de sânge nu ar fi putut primi credit – atât de monstruoase și inumane sunt ele – dacă nu ar fi fost consemnate în paginile istoriei cu toate detaliile lor terifiante, cu numele și locurile indicate.

L-a ucis pe fratele său, Tiberius, trimițându-i, în locul unui călău, un tribun militar. Și-a forțat socrul, Silan, să se sinucidă: Silan și-a tăiat gâtul cu un brici. Amândoi acești oameni au fost distruși de Caligula doar dintr-o suspiciune absurdă. Și-a otrăvit-o pe bunica Antonia, așa cum pretindeau ei la Roma. Din ordinul lui, Macron și Ennia, care l-au ajutat să preia puterea, au fost uciși. Câțiva senatori care l-au nemulțumit au fost uciși pe ascuns, iar Caligula, după aceea, i-a invitat nu o dată la locul lui, de parcă ar fi în viață, apoi, cu obrăznicia lui caracteristică, a răspândit zvonul că s-au sinucis.

Când prețul cărnii pentru hrănirea animalelor din circ a crescut la Roma, s-a ordonat să se hrănească animalele cu carne de criminali, iar acești nenorociți au fost aruncați vii.

a fi sfâşiat de fiare. Caligula însuși a planificat victimele. Odată, după ce a vizitat o închisoare și stând la fereastră, a condamnat pe toți prizonierii să fie sfâșiați de animale, fără a se întreba măcar dacă toți meritau pedeapsa cu moartea. Caligula a exilat mulți cetățeni la mine; alţii, în loc de închisoare, erau închişi în temniţe joase, înghesuite, unde oamenii nu se puteau mişca decât târându-se; niște nenorociți au fost tăiați în două... Și oamenii au fost supuși unor pedepse atât de crude nu pentru vreo infracțiune importantă, ci, de exemplu, doar pentru că erau nemulțumiți de jocurile publice aranjate de împărat, sau, după părerea despotului. , l-a tratat cu insuficientă respectuoasă.

Caligula ia forțat pe tații să fie prezenți la execuția fiilor lor. Un tată a refuzat să fie la execuția fiului său, invocând starea de rău; Caligula și-a trimis targa după el. După executarea fiului său, împăratul a invitat un alt cetățean la cină și l-a încurajat în toate modurile să fie vesel și să râdă... Pentru un furt neînsemnat, a poruncit să taie mâinile unui sclav, să le atârne de gât. si in aceasta forma conduce-l in jurul meselor cu cei ospatari. Pentru distracție, a început odată să lupte cu un gladiator, iar acesta, pentru a-i face pe plac împăratului, s-a lăsat biruit și a căzut. Caligula, profitând de poziția sa lipsită de apărare, l-a străpuns cu un pumnal și, ca un învingător, s-a plimbat cu o ramură de palmier. Caligula, care se ocupa de jocurile de gladiatori, a ordonat ca din greșeală să fie bătut cu lanțuri în prezența lui timp de câteva zile și l-a forțat să fie ucis abia după ce duhoarea de la răni a devenit insuportabilă. Caligula a ordonat ca poetul Atella să fie ars de viu în arena amfiteatrului pentru un poem ambiguu. Un călăreț roman, condamnat să fie sfâșiat de fiarele sălbatice, în drum spre execuție, a strigat că este nevinovat. Împăratul a poruncit imediat să-l aducă din arenă și să-i fie smuls limba, apoi l-a trimis la executare.

Caligula l-a întrebat odată pe un om întors din exil, în care petrecuse mult timp din ordinul lui Tiberius, ce face acolo? Vrând să-l liniștească pe împărat, a spus: „M-am rugat zeilor ca Tiberiu să moară, iar tu să devii împărat!” Din aceste cuvinte, Caligula a concluzionat că toți cei exilați de el voiau moartea lui și a poruncit să fie tăiați pe toți. Însetat de moartea unui senator pe care-l ura , Caligula a antrenat mai mulți oameni să-l declare dușman al poporului, să-l omoare și să-l sfâșie în bucăți... Și împăratul s-a liniștit abia după ce membrii și măruntaiele sfâșiate ale nefericitului. au fost aduși și aruncați la picioarele lui... Adesea torturi și execuții aveau loc în prezența lui Caligula, când acesta stătea cu anturajul său la cină sau se deda la ceartă. Călăul tăia imediat capetele condamnaților. Caligula, ca o regulă, a ordonat executarea după o serie întreagă de torturi crude și a repetat: „Bate-l ca să simtă că moare!” La fiecare zece zile semna mandatele de moarte ale mai multor persoane. Odată a semnat mandatul de moarte pentru mai mult de patruzeci de oameni

deodată. Iar după aceea, venind la Caesonia, care încă zăcea în pat, Caligula s-a lăudat că a reușit deja să facă multe în timp ce ea dormea...

Cât de clar au fost exprimate cele mai caracteristice trăsături ale unui despot în Kai Caligula se poate concluziona cu ușurință din cele două sau trei fraze ale sale.

În timp ce lua masa într-o zi cu consulii, Caligula a început să râdă zgomotos; Consulii l-au întrebat respectuos de ce râde atât de mult. „M-am gândit că cu o singură mișcare din cap aș putea să vă fac pe amândoi să fiți înjunghiați de moarte!” Sărutându-și soția sau amanta, obișnuia să spună: „Acest cap frumos îmi va cădea de pe umeri când vreau!” Caligula s-a înfuriat teribil când publicul nu a fost de acord cu părerea lui cu privire la vreo reprezentație teatrală.

„Oh, dacă poporul roman ar avea un singur cap!”, a exclamat el. Caligula nu a spus de ce dorea ca poporul roman să aibă un singur cap: fie ca să poată fi făcut mai ușor să gândească așa cum voia despotul, fie pentru ca dintr-o singură lovitură de sabie să-l poată tăia. (Comentatorii vechi care au favorizat această din urmă presupunere ar fi putut avea dreptate.) Caligula, foarte nemulțumit de o remarcă a bunicii sale Antonia, i-a spus: „Amintiți-vă că totul mi-e permis - în relație cu toată lumea!” De asemenea, îi plăcea să repete celebrul vers din tragedia „Atreus” de Lucius Attius: „Să lase. el mă urăște.” yat, dacă le-ar fi frică de mine!”

În aceste fraze, despotul stă în fața noastră în plină înălțime, în toată goliciunea lui cinică. „Totul îmi este permis!11—„Ce vreau eu, fac!” — „Nu am nevoie de instrucțiunile nimănui!” — „Pot încălca drepturile tuturor cu nepedepsire!” — „Nu-mi lipsesc cele ale oamenilor. iubire! Lăsați oamenii să mă urască, atâta timp cât îmi era frică!" Aceasta este profesia de foi a monarhilor absoluti din toate timpurile și popoarele.

Într-o țară în care suveranul a declarat: „Totul îmi este permis; Fac ce vreau; Vreau execuție, vreau draga mea!” desigur, și nu se putea vorbi despre inviolabilitatea personală și proprietății, despre libertate, despre dezvoltarea cuprinzătoare a individului, despre succesul economic, despre puterea populară. Monarhul absolut a privit la statul ca posesie privată, primită în moștenire sau sechestrată cu forța, în conducerea căreia nu era obligat să dea socoteală nimănui și putea săvârși tot felul de infracțiuni și rămâne nepedepsit, profitând de faptul că avea sulițe și săbii la dispoziția sa.Comitând atrocități, încălcând legile, astfel de conducători uneori suspect de des și răspândiți pe scară largă despre „bunăstarea poporului”, despre „pacea și securitatea statului”, etc. Aceste fraze au servit conducătorilor să-și justifice acțiunile.

spală-le cruzimile. Multe astfel de fraze au fost puse în circulație, și toate sunt extrem de năucite de la folosirea prea îndelungată, toate sunt extrem de monotone, parcă alcătuite după un șablon și nici cel mai despot despot nu va spune un cuvânt nou în acest sens. Papagalii nu inventează ei înșiși cuvintele, ci doar le memorează din vocea altcuiva și le repetă ocazional... Dar aceste fraze sonore, zgomotoase, în esență goale și înșelătoare, uneori și-au atins scopul și i-au păcălit pe oameni. Ascunzându-se în spatele lor, despotul putea să-și ducă la îndeplinire toate angajamentele sale extravagante și lipsite de sens, putea executa oameni pe care îi ura sau, prin terți, le putea trimite criminali, iar dacă ucigașii erau descoperiți și condamnați pentru o crimă, atunci îi putea ierta și chiar să-i răsplătească în secret sau în mod deschis. Într-un astfel de stat, în loc de lege, a domnit arbitrariul, în loc de dreptate, a domnit violența, iar societatea a trăit într-o stare de anarhie cronică, un exemplu trist al căruia îl oferă Roma imperială în timpul lui Caligula, Claudius, Nero și alții. .

Caligula s-a plâns că domnia sa nu a fost marcată de niciun dezastru public, de parcă domnia sa în sine nu ar fi fost deja cel mai mare dezastru pentru poporul roman. În timpul domniei lui Augustus, spunea el, Var a fost învins în Pădurea Teutoburg; sub Tiberiade s-a produs prăbușirea teatrului din Fidenae, iar domnia sa va fi uitată, grație „bunăstării generale”... El dorea un război sângeros, foamete, ciumă, incendii sau cutremure. Totuși, Caligula a început niște un fel de farsă jalnică, ca un război, o plimbare pe malurile Rinului, unde a organizat bătălii exemplare, a dat premii pentru vitejie, dar nu a avut suficient curaj să înceapă efectiv un război cu germanii.Fără a câștiga o singură victorie. , fără să-l vadă măcar pe dușman în persoană, s-a întors la Roma în așteptarea unui mare triumf, dar mustul s-a mulțumit cu un mic triumf, ca să facă pomană.

Cu toate acestea, chiar înainte de celebra sa campanie, Caligula purta deja ținutele triumfătorilor și, uneori, purta chiar armura lui Alexandru cel Mare, furată din mormântul său. Uneori apărea public în costumul lui Venus, dar costumul zeiței iubirii și frumuseții i se potrivea la fel de puțin ca armura cuceritorului macedonean. Caligula era foarte urât, dar în același timp a încercat în mod deliberat să pară mai groaznic, studiind tot felul de grimase teribile în oglindă.

Din copilărie a suferit de epilepsie și, ulterior, a suferit o astfel de pierdere a forței, încât cu greu putea să meargă sau să stea în picioare, ceea ce, se pare, a fost rezultatul vieții sale dezordonate...

Pentru a-i completa caracterizarea, trebuie menționat că el, la fel ca majoritatea despoților, era obrăzător, obrăzător și în același timp laș și laș. Caligula, care i-a tratat pe zei cu dispreț și s-a certat cu Jupiter, la cel mai slab tunet, la fulgerul îndepărtat, a închis ochii și și-a înfășurat capul, iar când a izbucnit cu forță furtuna, s-a ascuns sub pat. Călătorind prin Sicilia, își bate joc de minunile locale, iar noaptea deodată a fugit de la Messina, speriat de fumul și

vuietul Etnei... Noaptea era chinuit de insomnie, iar dacă începea să moștenească, visele îl înspăimântau. Și-a petrecut cea mai mare parte a nopții stând pe canapea sau rătăcind de-a lungul porticelor lungi ale palatului său și așteptând cu nerăbdare zorii...

Romanii încercaseră deja de mai multe ori să scape de acest monstru: au fost descoperite două conspirații, a treia conspirație a fost un succes. Tribunul cohortei pretoriane, Cassius Chaerea, și tovarășii săi l-au ucis pe Caligula la întoarcerea sa de la teatru. Împreună cu împăratul, ea a murit sub sabia centurionului și a lui Caesopius; Fiicele lui și-au izbit capul de perete. Adepții săi i-au dus în secret cadavrul în grădinile Lamian și acolo l-au ars doar pe jumătate din anumite motive.

ca un foc construit și apoi ușor acoperit cu gazon.

În lucrările sale au găsit două note, dintre care una era listată sub titlul „Sword”, cealaltă sub titlul „Pumnal”. Ambele conțineau numele și caracteristicile persoanelor pe care le-a condamnat la moarte. Caligula* a plănuit, evident, să extermine toți reprezentanții de seamă ai intelectualității romane.

După moartea lui Caligula, în societate a fost exprimată intenția de a șterge pentru totdeauna toată amintirea împăraților și de a le distruge templele.

„Era un bătrân înalt, cu părul cărunt, destul de plinuț; râsul lui era neplăcut; în momentele de furie, din gură îi ieșea spumă și îi curgea nasul; când vorbea, limba i s-a zguduit, i s-a scuturat capul." Acesta, după descrierea contemporanilor, este portretul împăratului Claudius, moștenitorul lui Caligula. Calitățile morale corespundeau înfățișării.

Mama lui, Antonia, l-a numit „un monstru, neterminat, ci doar început de natură.” Învinovățind pe cineva pentru plictisirea mintală, ea a spus: „Da, este chiar mai prost decât fiul meu, Claudius”.

Soldații l-au făcut pe Claudius împărat. Claudius a promis că va da 15.000 de surori fiecărui războinic care i-a depus jurământul.

Claudius era un bețiv și un jucător de noroc; chiar a scris o carte despre jocul cu zaruri.

Deși nu a manifestat o cruzime atât de însetată de sânge pentru care Caligula a devenit faimos, totuși îi plăcea să fie prezent la torturi și execuții. După ce a preluat puterea, a executat câțiva tribuni și centurioni militari care au participat la conspirația Chaerea, în principal pentru că i-au cerut capul. Pe

În jocurile de gladiatori, el a ordonat să-i omoare chiar și pe cei care au căzut accidental - a ordonat să ucidă doar din dorința de a privi expresia de pe chipurile celor muribunzi. De asemenea, a dat criminalilor să fie mâncați de animale. Și-a ucis soția, două rude, soțul uneia dintre fiicele sale și mirele altei fiice. Cu inima ușoară, a executat 35 de senatori și peste 300 de oameni din clasa ecvestră... Un scriitor roman a spus despre Claudius că el, aparent incapabil să alunge o muscă, a ucis oameni la fel de ușor precum a pierdut la zaruri.

Spre sfârșitul vieții și-a pierdut complet memoria. După ce și-a executat soția, s-a așezat curând la masă și a început să întrebe de ce nu vine împărăteasa. Claudius i-a invitat pe mulți dintre cei executați să joace zaruri chiar a doua zi.

În calitate de judecător, Claudius fie a înmuiat, fie a intensificat pedepsele, la propria discreție, fără a respecta legea. Cu toate acestea, în management, el nu a fost atât de condus de propria sa voință, cât a acționat sub influența femeilor și a favoriților. Claudius le-a permis principalilor săi favoriți, secretarul Narcis și șeful de finanțe Pallant, să profite și să jefuiască oamenii în cel mai nerușinat mod. Împăratul era doar un semn, un paravan în spatele căruia camarilla de curte acționa în interesul lor... Istoria obișnuită este în istoria monarhiilor absolute.

Oamenii îl disprețuiau pe Claudius mai mult decât îl urau. Cu toate acestea, au fost descoperite două atentate la viața lui. În toiul nopții, lângă dormitorul lui, au prins un plebeu cu un pumnal în mână. Apoi au mai arestat doi călăreți, înarmați cu cuțite, care îl așteptau pe Claudius. Unul a vrut să-l atace când părăsea teatrul, celălalt - lângă Templul lui Marte... Oamenii care se plasează deasupra legii riscă întotdeauna să moară de o moarte violentă,

ca s-au declarat „în afara legii1”. Claudius, ca despoții în general, nu se distingea prin curaj; după aceste încercări, devenind extrem de suspicios, nu a cunoscut deloc pacea. Își imagina pericole peste tot și tremura constant pentru persoana lui. Claudius a mers la cină sub protecția unei mulțimi de soldați. În timpul cinei, acești paznici stăteau în jurul lui Claudius și, astfel, o pădure întreagă de sulițe și săbii l-a protejat pe împărat de posibilitatea unor atentate asupra vieții sale. Detectivii i-au supus celor mai stricte căutări pe toți cei care veneau la împărat... Claudius a fost atât de speriat de vestea unei conspirații, care în realitate nu exista, încât a vrut să abdice de la tron. După ce pericolul, după părerea lui, a trecut, el și-a apucat din nou puterea...

În cele din urmă, a început să apară în public foarte rar. Fiecare nouă suspiciune, fiecare informator îl speria pe jumătate de moarte. Așadar, trăind sub o frică veșnică, fără lumină, fără bucurie, Claudius încă s-a agățat încăpățânat de putere și a pus la cale să se răzbune pe dușmanii săi imaginari. Iar acest om jalnic, care era o neființă personificată, întreba adesea pe unul sau pe altul dintre cei

apropiați: „Ei bine, nu vi se pare că sunt o persoană ideală?”11 Așa îi orbește despotismul pe oameni...

Claudius a fost otrăvit de cine, nu se știe exact: fie de un eunuc, care era obligat să guste din mâncare, fie de soția sa, Agrippina, care l-a răsfățat la cină cu felul său preferat - ciupercile porcini.

„Un bărbat de înălțime medie; corpul este coș, cu un miros urât; fața este destul de frumoasă, dar neplăcută; ochi albaștri, miopi, gât gros; o burtă proeminentă și picioare extrem de subțiri11... Acela era Nero.

Nero este considerat un fel de diavol infernal. Nume

a devenit un nume cunoscut pentru toți tiranii cruzi și însetați de sânge. Adevărat, Nero este dezgustător, Nero este un monstru, dar atrocitățile și abominațiile sale nu reprezintă un fel de fenomen excepțional printre atrocitățile și atrocitățile multor alți împărați romani. Să spunem și mai mult: dacă unii dintre acești conducători monștri sunt considerați oameni, bolnavi mintal, mai puțin sănătoși, atunci noi, în primul rând, trebuie să-l recunoaștem pe Nero ca fiind unul dintre ei. Istoricii se uită la toate faptele lui. Au supraviețuit culori prea dure, strălucitoare, drept urmare imaginile nu mai puțin monstruoase ale lui Domițian, Caracalla, Commodus se înmoaie și palid în descrierile lor.

La începutul domniei sale, acest împărat se distingea doar prin excentricitățile sale. Având o voce slabă și plictisitoare, și-a imaginat că este un mare cântăreț, iar ca cântăreț a cântat public la Roma, Napoli și în timpul călătoriilor în Grecia; a învățat să cânte la citara și și-a imaginat că este un muzician minunat; a acționat ca actor; a concurat cu cocherii la curse. Într-un cuvânt, el a fost un împărat - un om cu toate meseriile. Ca recompensă, a primit coroane de flori și nu a disprețuit banii: pentru participarea la o reprezentație privată, pretorul i-a numărat un milion de sesterți. În toate artele, el era sub mediocritate, dar era un împărat și, prin urmare, romanii l-au lingușit, l-au păcălit, i-au numit vocea ticăloasă „cerească”, iar el, în îngâmfarea sa regală, a luat laudele la valoarea nominală și a luptat din greu pentru a să-și depășească rivalii la cânt, muzică, scenografia și conducere... Când împăratul cânta, nimeni nu avea voie să părăsească teatrul din orice motiv, în urma cărora se produceau uneori scandaluri.S-a întâmplat ca în timpul spectacolului să se nască femei. , iar alții publicul, obosit să asculte urletele lui Nero, s-au prefăcut mort pentru a fi scos rapid din teatru.

În extravaganță, Nero nu era inferior lui Caligula și, de asemenea, a risipit banii oamenilor fără reținere. Nu a îmbrăcat nicio rochie de două ori; a jucat zaruri pentru 500 de puncte; Am prins peste cu plasa aurita. Una dintre cinele sale a costat 4 milioane de surori. În timpul

călătoriilor sale, trenul său era format din nu mai puțin de 1000 de echipaje, iar catârii aveau potcoave de argint. Nero a extins palatul, l-a reconstruit și l-a numit „Palatul de Aur”, o clădire colosală și fabuloasă în splendoarea sa, decorată cu aur și pietre prețioase. În holul palatului stătea o statuie uriașă a lui Nero, de 120 de picioare înălțime. porticuri, formate din trei rânduri, ocupate și în lungime de 1000 ft. În acest palat extraordinar se afla un rezervor în formă de mare iaz, mai multe clădiri care alcătuiau un oraș în miniatură, erau sate, câmpuri, vii, pășuni și crânguri cu animale sălbatice.În sala de mese de pe tavan se aflau plăci de fildeș, care se roteau, împroșcau ospătatorii cu flori și stropeau parfum pe ele.În sala principală rotundă, tavanul boltit se învârtea zi și noapte - în imitație a mișcării lui globul.

După ce a risipit banii, Nero a început să jefuiască. El a confiscat bunurile cetățenilor din orice motiv, iar uneori fără niciun motiv; a furat depozite din temple și a transformat statuile zeilor din aur și argint în bani. El a grăbit moartea mătușii sale, i-a furat testamentul și a luat în stăpânire toate bunurile ei.

În desfrânare, Nero nu era inferior lui Caligula, iar în cinism chiar l-a întrecut. El a desfrânat cu femei căsătorite „din societate”, a violat-o pe Vestală, Rubria și a intrat în relații nefirești cu bărbații. El a făcut eunuc pe un tânăr, Sporus, intenționând să-l transforme în asemănarea unei femei. Nero a ordonat ca să i se facă zestre, să-i pună voal de căsătorie și în alaiul solemn al nunții

adu-l la palat, unde a locuit cu el ca si cu sotia lui. L-a îmbrăcat pe acest Sporus ca pe o împărăteasă și a mers la întâlniri cu el într-o targă și l-a sărutat public. Și-a inventat un nou tip de joc: și-a îmbrăcat o piele de animal și s-a aruncat asupra bărbaților și femeilor legați de stâlpi și și-a satisfăcut pofta, iar apoi el însuși a devenit prada libertului său, Doryphorus. Potrivit contemporanilor, Nero ar fi intrat într-o relație criminală cu propria sa mamă, Agripina, dacă cei apropiați nu l-ar fi respins din această intenție nebună de teamă că această femeie înflăcărată, ambițioasă, nu-l va subordona pe împărat influenței ei. în detrimentul intereselor lor. Mai târziu, Nero a trăit cu o amantă care semăna foarte mult cu Agrippina...

Cruzimea lui a echivalat cu desfrânare.

Din cauza suspiciunii sale, a bănuit-o pe Agrippina că ea complotează împotriva lui și îi pregătește un succesor în persoana unui tânăr, Aulus Platius. Și sub influența fricii, iubirea s-a transformat în ură. Agrippina a fost ucisă la comanda lui, dar Nero a răspândit un zvon că s-a sinucis... Nero i-a otrăvit pe bătrânii slobozi bogați care i-au cerut lui Claudius înfierea lui și care i-au fost sfetnicii, devenind împărat prin mila lor. Și-a otrăvit ruda, Britannicus, parțial temându-se de popularitatea sa, parțial din invidia pentru vocea lui plăcută. El a ordonat uciderea consulului, Atticus Westinus, pentru a intra în posesia soției sale, Octavia. S-a căsătorit cu Octavia, dar a divorțat în scurt timp de ea, a început să o urmărească și în cele din urmă a

ordonat să fie sugrumată. Cu o lovitură și-a ucis a doua soție, bolnava și însărcinată Poppaea Sabina. A ucis-o pe fiica lui Claudius, Antonia, pentru că aceasta a refuzat să se căsătorească cu el după moartea lui Poppea. În justificare, a afirmat că Antonia complotează un stat

lovitură de stat (smecheria obișnuită a despoților de a se vărui în fața oamenilor). Înainte de moartea sa, Nero l-a violat pe Aulus Plautius și l-a calomniat în mod ticălos, spunând că Aulus era iubitul mamei sale. Din ordinul lui, sclavii l-au înecat în mare pe fiul său vitreg, fiul lui Poppea, Rufius Crispinus, în timp ce pescuia, pentru că băiatul, în timp ce se juca, se spunea în glumă împărat.

Nero și-a forțat profesorul, filozoful Seneca, și Thrasea Petus să se sinucidă, acesta din urmă doar pentru că lui, împăratului, nu-i plăcea chipul aspru și sever al lui Thrasea. Thrasea Letus a fost unul dintre cei mai nobili romani din era întunecată a despotismului imperial. Tacitus îl numește „virtutea personificată”. Despoții nu suportă oameni ca Thrasea Petus: astfel de oameni îi servesc ca un reproș viu și o reamintire a propriei lor josniciuni spirituale... Cei condamnați la moarte de Nero trebuiau să moară la câteva ore după li s-a prezentat sentința și, ca să nu fie întârziere, Nero, împreună cu sentința, a trimis un medic la condamnați să „ai grijă” de ei, în propria expresie, adică să le taie venele. Uneori, însă, împăratul ucidea improvizat oameni care nu îi plăceau, fără a le anunța o sentință. Așa că, de exemplu, prefectului Wurr, în loc de leacul promis pentru o boală a gâtului, i-a trimis otravă...

Pe vremea lui Nero, nu toți romanii se transformaseră încă în sclavi imperiali: în societatea romană, amintirile despre fosta glorie a Romei republicane, despre libertate și legalitate nu fuseseră încă complet eclipsate. În timpul domniei lui Nero, s-au format conspirații; au fost descoperite două conspirații, Piso și Vinicia. Unii dintre conspiratori au declarat public că, ucigându-l pe Nero, pătat de cele mai teribile crime, au vrut să-i facă o favoare. Nu numai conspiratorii înșiși au pierit, căzând în mâinile unui tiran răzbunător și însetat de sânge, ci și copiii conspiratorilor,

profesorii și sclavii lor au fost tăiați până la moarte de soldații imperiali sau înfometați.

„Nero a ucis pe cine voia și sub orice pretext”, spune istoricul, dar același lucru se poate spune despre mulți împărați romani. Și Nero era mândru de succesele politicii sale interne, mândru de „curajul”, de îndrăzneala, de acțiuni sfidătoare și a spus că înaintea lui, niciunul dintre suverani nu știa că „totul le este permis”... Nero a greșit: Caligula, care conducea romanii, care degenerase parțial în sclavi și avea soldați la el. dispoziția, și-a dat deja seama de acest adevăr... Într-o zi, cineva într-o conversație în prezența lui Nero, a repetat un

vers din tragedia lui Euripide: „După moartea mea, să piară totul.” Nero a corectat: „În timpul vieții mele” ...

Și el, se pare, era gata să-și confirme cuvintele în practică. El a plănuit să omoare întreaga inteligență romană. A dat foc Romei şi a făcut un adevărat pogrom... Cetăţenii nu au îndrăznit să-i oprească pe soldaţii care au izbucnit în casele lor cu câlţi şi făclii aprinse. Incendiul a durat 6 zile. Locuitorii s-au refugiat în cimitire. Soldații nu le-au permis să stingă focul și să salveze proprietăți. Proprietatea victimelor a fost jefuită; au fost distruși mulți cetățeni, pentru care împăratul a profitat destul de mult pe cheltuiala lor. În timp ce Roma ardea, Nero a admirat focul de pe înălțimile Palatului Mecenas și, îmbrăcat într-un costum fantastic, a cântat distrugerea Troiei... Suferința oamenilor nu spune nimic inimii despotului. Nero nu a făcut excepție: și-a exprimat doar disprețul față de suferința umană „în felul său”, prea teatral... Pe lângă un număr imens de case private, incendiul a distrus casele vechilor eroi romani, templele antice construite în timpul războaielor. cu galii si Cartagina, si cele mai remarcabile monumente ale Republicii Romane... Ulterior

Împăratul a efectuat un pogrom pentru a doua oară. Din anumite motive, Nero avea nevoie de terenul din apropierea Palatului de Aur: grânarele amplasate acolo, din ordinul lui, au fost incendiate, dar întrucât clădirile erau din piatră, focul nu era suficient și trebuiau să spargă zidurile cu motoare de asediu.

Nero nu s-a putut plânge, ca și Caligula, că domnia sa nu a fost marcată de niciun dezastru social. Ciuma era foarte răspândită în Imperiul Roman; într-o toamnă au murit până la 30.000 de oameni din cauza ei. O rebeliune a izbucnit în Marea Britanie; două orașe mari au fost jefuite și mulți cetățeni romani au fost uciși. În Orient, în Armenia, legiunile romane au trebuit să treacă de rușine sub jug.

Ultimele zile din viața acestui maniac sunt deosebit de instructive.

Două revolte au izbucnit rapid una după alta: în Galia sub conducerea lui Vindex și apoi în Spania sub conducerea lui Galba. Împăratul a trebuit să se gândească la calmarea legiunilor rebele, la autoapărare, dar imediat și-a pierdut capul și s-a repezit de la o decizie la alta. La început a vrut să măceleze toți conducătorii de provincie și comandanții trupelor, să bată pe toți exilații și galii care locuiau la Roma, ca să nu se lipească de răzvrătiți; intenționează să permită legiunilor sale să jefuiască Galia, să dea foc Romei și să elibereze animale sălbatice printre oameni pentru a împiedica oamenii să stingă focul. Iată ce a venit Nero cu mânie și frică neputincioasă... Dar, totuși, a abandonat aceste intenții - nu pentru că, desigur, l-au îngrozit cu monstruozitatea lor, ci pur și simplu pentru că nu era posibilitatea de a le realiza: „nelimitat. „Puterea într-un moment critic s-a dovedit a fi foarte limitată...

Apoi, Nero a vrut să înceapă o campanie despre

împotriva legiunilor rebele, dar întreaga chestiune s-a limitat la doar colecții. În primul rând, împăratul a poruncit să aleagă căruțe pentru transportul costumelor și instrumentelor muzicale și să-și taie stăpânele ca pe bărbați, pe care intenționa să le ia cu el și să le înarmeze, ca amazoanele, cu topoare și scuturi. Omul care s-a lăudat cu curajul său în „politica internă”, adică în relația cu oamenii neînarmați, nu a avut curajul să intre în luptă deschis cu un inamic „înarmat”. O poveste obișnuită în viața despoților: împăratul era un laș.

Fie plănuia să fugă la parți, apoi să se arunce la picioarele lui Galba, conducătorul legiunilor rebele, apoi să apară la forul roman și să ceară cu umilință iertare de la popor pentru trecut și dacă puterea imperială ar fi avut nefiind lăsat în urmă, s-ar fi mulțumit cu locul de domnitor în Egipt (în actele sale, după moartea sa, au găsit chiar un discurs pe care l-a compus cu această ocazie). Cei apropiați și-au descurajat monarhul pe jumătate nebun să-și îndeplinească ultima intenție: l-au făcut să înțeleagă că era riscant să apară public, că ar putea fi sfâșiat înainte de a ajunge pe forum. Oricât de fantastice ar fi fost aceste planuri, ele erau totuși mai în concordanță cu caracterul lui Nero decât gândul de a începe o campanie... După ce a hotărât să fugă din Roma, Nero le-a cerut tribunilor și centurionilor pretoriani să-l escorteze la Ostia, unde trebuia să i se pregătească o corabie . Dar unii dintre acești ofițeri, sub diferite pretexte, s-au ferit de o asemenea onoare, în timp ce alții au refuzat de-a dreptul. Unul dintre centurioni cu un dispreț nedisimulat i-a spus lui Nero: „Este chiar atât de greu să mori?...” Da, i se părea foarte greu pentru răufăcător, atât de generos cu condamnările la moarte, să moară el însuși... Gândindu-se să se otrăvească, Nero a cerut otravă de la celebra Locusta, dar nu a luat otravă și a ascuns-o într-o cutie de aur.

Amintiri despre crimele pe care le-a comis, despre oamenii pe care i-a ucis, fricile și temerile pentru viața lui l-au chinuit zi și noapte. Visele lui erau deosebit de tulburătoare... Apoi a visat că, în timp ce conducea corabia, a aruncat cârma în mare; apoi claritatea lui, Octavia, îl duse undeva, în întuneric de nepătruns; apoi a visat odată că statuile zeilor popoarelor cucerite, care stăteau în fața teatrului lui Pompei, coborând de pe soclu, s-au înghesuit în jurul lui și nu i-au lăsat să treacă...

În cele din urmă, Nero i-a anunțat pe cei din jur că a doua zi va lua decizia finală. Noaptea, trezindu-se, a aflat că gărzile lui l-au părăsit. I-a trimis imediat după cei pe care îi considera prieteni, dar, neprimind niciun răspuns, el însuși s-a dus la ei cu o mică suită. A găsit toate ușile încuiate, nimeni nu i-a răspuns. Niciunul dintre cei care l-au flatat, s-au ospătat cu el și au participat la

atrocitățile sale când era la putere, înconjurat de soldați supuși lui, nu a vrut să-i împartă soarta. Când împăratul s-a întors în odăile sale, s-a dovedit că ultimele santinelele au fugit, furându-i lucrurile și, de altfel, cutia de aur în care era ținută otrava. Nero, disperat, s-a repezit la Tibru pentru a se îneca, dar la vederea apelor reci și noroioase, s-a răzgândit... Atunci liberul Phaon i-a sugerat să se refugieze într-o casă rurală, la patru mile de Roma. Iar Nero, desculț, purtând doar cămașă, înfășurat într-o mantie veche și cu un văl pe față, ca să nu fie recunoscut, a ieșit în galop din Roma în toiul nopții, însoțit de patru oameni, printre care se afla și Sporus. Dar și aici, în acest refugiu, trebuia să moară. Nero a ezitat...

Deodată a venit vestea că împăratul a fost declarat dușman al poporului, că s-a trimis o urmărire după el, că îl așteaptă o execuție rușinoasă. Nero era curios să știe: ce fel de execuție este aceasta? Când i-au explicat că va fi gol

și a murit biciuit cu vergele, apoi Nero, se pare, a decis să moară. A luat două pumnale care erau cu el, le-a încercat muchiile și le-a pus lângă el, spunând că încă nu a venit ceasul fatidic. Dar această oră - misterioasă și cumplită - se apropia deja, suflând rece asupra lui Nero... Împăratul fie i-a cerut lui Sporus să plângă și să se plângă pentru el, apoi a vrut ca cineva să-i dea exemplu înjunghiându-se, apoi și-a reproșat că lașitate... și a continuat să țină timp. Auzind că călăreții trimiși în urmărirea lui se apropie deja, Nero apucă un pumnal, dar nu a avut hotărârea să se înjunghie nici în ultimul moment. A fost ajutat de secretarul său, Epafrodit...

Moartea lui Nero a fost întâmpinată cu încântare la Roma. Mulțimi de oameni s-au plimbat prin oraș cu strigăte de bucurie în șepci frigiene - în „caps of freedom11...

Nero a fost urmat de trei „împărați-fantomă” - Galba, Ston și Vitellius. Aceștia s-au străduit pentru putere, s-au agățat de ea pentru a-și îmbunătăți afacerile financiare și s-au certat între ei din cauza științei - din cauza oportunității de a folosi banii poporului. Ei nu au murit de moarte naturală: cel mai bun dintre ei, Otho, s-a înjunghiat, Galba și Vittelius au fost uciși.

Câteva cuvinte despre Vitellius.

Acest împărat, cunoscut doar pentru lăcomia și cruzimea sa, era un om gras și urât, cu chipul violet din beție. Fiecare cina aranjata pentru el de cei apropiati a costat minim 400 de mii de sesterti. La o cină oferită în cinstea sa, au fost servite 2.000 de bucăți din cei mai rafinați pești și 7.000 de păsări. La masa lui Vitellius se serveau creier de fazan și păun, limbi de flamingo și lapte de murene. Toate acestea mi-au fost livrate

rem din provinciile romane apropiate și îndepărtate, începând din Spania și terminând cu Partia.

Vitellius a mâncat mult, a mâncat în orice moment al zilei și al nopții, acasă și în vizită, pe drum și în timpul jertfelor, în fața altarului, luând carne de jertfă direct de pe foc. Lua adesea un emetic pentru a mânca din nou rapid cu poftă. În cele 8 luni ale domniei sale, acest împărat a mâncat 900 de milioane de surori. „Dacă domnia lui Vitellius, spune un scriitor antic, ar fi continuat puțin mai mult, atunci întregul Imperiu Roman ar fi trebuit să fie sărăcit pentru a acoperi costurile mesei imperiale.”

În ciuda extorcărilor de la popor și a tot felul de furturi „legalizate”, Vitellius a rămas îndatorat, dar s-a descurcat cu creditorii săi foarte simplu, folosindu-se de plinătatea puterii nelimitate: i-a ucis. Mai mult, i-a și batjocorit în ultimele lor. momente .

Când, de exemplu, unul dintre creditorii săi a fost dus la executare, Vitellius a ordonat să fie returnat și adus la sine. Cei din jurul lui și-au închipuit că Vitellius l-a iertat și au început să-i laude mila. Dar Vitellius imediat, în prezența sa, a ordonat să-l omoare pe nefericitul, spunând că „vrea să-și ofere un spectacol plăcut.” Altă dată, după ce a ordonat executarea creditorului său, împăratul a ordonat ca cei doi fii săi să fie uciși împreună cu el pentru încercarea lor de a cere iertare tată. Un călăreț roman, mergând la locul execuției, i-a strigat lui Vitellius: „Tu ești moștenitorul meu!” El conta pe milă. Împăratul a poruncit să se aducă un testament duhovnicesc și, aflând din acesta că, în afară de el, fusese numit moștenitor un alt slobozit, a poruncit executarea imediată a călărețului și a sloboziului. Vitellius și-a ucis și câțiva dintre colegii și prietenii săi. De asemenea, a fost suspectat de moartea mamei sale.

Dictonul cinic „cadavrul unui inamic ucis miroase bine” îi aparține lui Vitellius (Această frază a fost repetă mai târziu de regele francez Carol al IX-lea).

Când legiunile rebele, care îl proclamau împărat pe Vespasian, s-au apropiat de Roma, Vitellius era confuz și nu știa ce să facă. Se temea pentru viața lui și, în același timp, dorea să-și păstreze puterea. Fie a fost gata să facă pace și a renunțat la putere, apoi a apucat-o din nou, apoi a fugit din palat, apoi s-a întors înapoi. În cele din urmă, aflând că legiunile rebele erau deja aproape, Vitellius s-a legat cu o centură plină cu aur și s-a ascuns într-un dulap. Soldații l-au găsit acolo, l-au scos din dulap, i-au legat mâinile pe spate, i-au aruncat o frânghie la gât și l-au târât aproape gol până la forum. L-au ucis în Gemonia, iar cadavrul lui, târât de acolo cu un cârlig, a fost aruncat în Tibru...

Din această scurtă schiță se poate vedea clar de ce Vitellius a căutat puterea, de ce avea nevoie de această putere și cum a folosit-o...

Trăsăturile cele mai caracteristice ale unui despot, cu toate nuanțele lor, sunt exprimate cel mai clar în Domițian.Este un tiran tipic, un despot pur sang, în comparație cu care Nero și Caligula par a fi băieți răi, disoluți.

Domițian, se pare, avea o înfățișare neatrăgătoare, cel puțin la bătrânețe: înalt, chel, cu burta lăsată, cu picioarele subțiri, subțiri, mai slabe din cauza unei lungi boli. Era mai ales nemulțumit de chelie și era întotdeauna foarte ofensat atunci când se sugera...

Se afla la Roma când revoluția l-a plasat pe tronul imperial pe tatăl său, Vespasian, aflat atunci în Siria. Apoi, după moartea tatălui său, fratele său, Titus,

urcat pe tron. Fie sub supravegherea tatălui său, fie rămânând în umbră alături de fratele său, ambițiosul Domițian a acumulat în sufletul său un mare stoc de furie și ură față de umanitate. Era atât de însetat de putere, se grăbea atât de mult s-o apuce, aștepta cu atâta nerăbdare moartea lui Tit, încât în timp ce acesta era pe moarte, Domițian a poruncit să fie lăsat în pace, de parcă fratele său era deja mort, iar el însuşi s-a grăbit să se proclame împărat. '

După ce a atins puterea, Domițian în primii doi ani de domnie a încercat să se abțină, să nu-și lase ghearele, dar chiar și în acest timp a dat deja indicii despre ceea ce a devenit mai târziu. În fiecare zi se închidea în biroul lui și prindea muște; a pus muște pe vârful unui plumb (pe care a folosit-o pentru scris) și le-a urmărit agonia. Unul dintre apropiații săi, Vibius Crispus, la întrebarea cuiva: „Este cineva în biroul împăratului?”, a răspuns cu inteligență: „Nici o muscă!”... Într-un mod atât de nevinovat, s-au dezvăluit instinctele de prădător, bestiale ale lui Domițian. la început. Dar Domițian nu s-a mulțumit multă vreme cu muștele chinuite; Curând, furia lui furioasă a căzut asupra oamenilor, iar el, lăsând muștele în pace, a început să se bucure de suferința umană. La mai puțin de doi ani după ce a preluat puterea, a dat deja frâu liber instinctelor sale însetate de sânge.

Era depravat, crud, plin de mândrie și dispreț față de oameni, invidios, lacom, laș...

Domitian, potrivit istoricului, „a violat multe femei căsătorite.” El a numit relațiile sale zilnice cu femeile, ca un fel de exercițiu de gimnastică, „lupte în pat”. Îi plăcea să înoate cu prostituate de cea mai recentă selecție. După cum sa spus deja, voluptatea și cruzimea merg adesea mână în mână. O astfel de combinație de voluptate și

cruzimea s-a manifestat într-un grad înalt la Domițian. Cum s-a purtat cu amantele, vom tăce despre asta: le-a chinuit... Nepoata lui, Iulia (fiica fratelui), a fost persecutată de el și a reușit să o seducă; El a fost și cauza morții ei, obligând-o să otrăvească fătul atunci când a rămas însărcinată cu el. A răpit-o pe Domitia Longina, soția Aeliei Lamia, și i-a luat amanta de la vărul său, Sabinus. Primul nu s-a întristat prea mult pentru soția sa, dar al doilea, dimpotrivă, și-a plâns amarnic pierderea. Nepăsarea soțului Domiției i s-a părut lui Domițian o insultă, iar durerea de neconsolat a Sabindei a fost un reproș pentru el – și amândoi au plătit cu viața.

De mic, Domițian s-a dedat și la pederastia. Clodius Pollio, care era pretor, a păstrat o scrisoare de la Domițian de pe vremea când acesta nu era încă împărat. În această scrisoare, Domițian s-a oferit lui Clodius pentru noapte.

Pentru a face o idee aproximativă despre cruzimea brutală a lui Domițian, este suficient să citām câteva fapte.

Într-o zi și-a spus un actor care a jucat rolurile principale și l-a nemulțumit într-un fel, l-a așezat lângă el, a vorbit cu bunăvoință cu el, ba chiar i-a ordonat să-i aducă mâncare de la masa lui (cel mai înalt semn de curtoazie și bunăvoință).), iar a doua zi la sa Din ordin, acest actor a fost crucificat pe cruce... Din ordinul lui Domițian, mâinile criminalilor au fost tăiate sau uneori au fost arse organele genitale. Alții au fost biciuiți până la moarte. Una dintre vestale, care și-a încălcat jurământul, adică și-a pierdut virginitatea, a fost îngropată de vie în pământ. Această execuție teribilă încetase cu mult înainte să fie practicată la Roma și se considera că a dispărut practic... Preot principal al Templului Vestei,. care a fost prezent în Senat, a fost atât de șocat de vestea acestei execuții încât a căzut inconștient din cauza șocului puternic și a murit fără să-și recapete cunoștința.

Folosind puterea unui monarh nelimitat, având la dispoziție judecători, soldați, spioni și călăi, Domițian putea scăpa cu ușurință de oameni neplăcuți pentru el. Desigur, nu au lipsit pretextele și justificările pentru crimele „legale” pe care le-a comis (lese majeste, siguranța publică etc.). Domițian a ordonat ca un cetățean, acuzat de „lese Majestate”, să fie aruncat la câini, Hermogenes din Tars a fost ucis din ordinul împăratului pentru câteva indicii văzute în mai multe locuri din „Istoria” sa; copiștii operei sale au primit ordin să fie răstigniți pe cruce. Civic Cereal, Salvidien și Acilius Glabrio au fost executați sub pretextul că ar fi pus la cale un fel de conspirație. Salvius Cocceus a fost executat pentru că odată a sărbătorit ziua de naștere a unchiului său, împăratul Otho. Mettius Pompuzian a fost executat doar pentru că era considerat în societate un descendent al casei regale. Împăratul l-a executat pe Junius Rusticus pentru că în eseul său i-a lăudat pe Petya Thraseus și Helvidius Prisca, numindu-i „onestitatea personificată.” Fiul lui Helvidius a fost executat pentru

că în tragedia sa au găsit un indiciu despre divorțul împăratului de prima sa soție. Domițian i-a ordonat vărul, Flavius Sabinus, care a fost numit consul, să fie ucis doar pentru că vestitorul, din greșeală, l-a numit public pe Sabinus împărat...

Numele acestor victime au fost păstrate pentru posteritate, deoarece toate au fost la un moment dat oameni celebri care au ocupat o poziție socială proeminentă. Mii de vieți au fost pierdute din cauza arbitrarului lui Domițian; mii de oameni au fost sacrificați pe altarul despotismului. Istoricii nu ne-au spus numele acestor victime, pentru că împăratul, având în vedere prea multe execuții, a interzis menționarea numelor celor condamnați la moarte...

Oamenii se laudă de obicei cu acele virtuți

pe care nu le au. Un laș vorbește despre curajul lui, un om slab de voință vorbește despre tăria caracterului său, un necinstic vorbește despre onestitate, un libertin citește predici despre abstinență, despre puritatea spirituală... Și Domițian s-a lăudat și cu acele virtuți de care era. lipsit, dar care cu orice preţ dorea să posede. Dacă nu putea depăși pe cineva în aceste merite măgulitoare sau măcar să-l egaleze, atunci și-a distrus norocosul rival sau, cel puțin, l-a eliminat din domeniul în care el însuși, împăratul, și-ar fi dorit - dar nu ar fi putut deveni celebru. . Domițian era laș și lipsit de talente militare. Dar ceea ce își dorea cel mai mult era să fie cunoscut ca un om curajos și să se distingă pe câmpul de luptă. Nemulțumit de războiul aprig pe care l-a purtat cu societatea romană, cu poporul, și-a dorit să devină un mare comandant, să cucerească popoare și să se acopere de glorie pe câmpurile de luptă. A visat la triumfuri...

Agricola, un celebru comandant al vremii (socrul istoricului Tacitus), a cucerit aproape toată Marea Britanie sub Domițian. Societatea romană îl privea pe Agricola ca pe un apărător de barbari, un nor întunecat care se apropia deja de Roma, îl privea ca pe gloria Imperiului. Vorbeau despre el ca pe un erou, erau mândri de el, îl admirau... Toate acestea erau de ajuns pentru ca Domițian să-l urască. Și chiar îl ura pe Agricola și, în același timp, îi era frică de el. Ascunzându-și iritația, Domițian l-a tratat pe Agricola cu mare laudă și l-a chemat cu milă din Marea Britanie sub pretextul că voia să-l trimită în Siria. Dar împăratul l-a salutat cu răceală pe Agricola când acesta, în loc de un triumf, după cea mai înaltă poruncă, a intrat modest în Roma noaptea; În timpul întâlnirii, împăratul a arătat dispreț total față de erou. Nu s-a vorbit despre Siria, iar Agricola nici măcar nu a căutat controlul acestei provincii pentru el însuși.

4.*

asta: era deja mulțumit de faptul că uitaseră de el, iar Tacitus spune că „Agricola, poate, chiar s-ar bucura să moară în timpul”...

Laurii Agricolei nu i-au permis lui Domițian să doarmă liniștit. El a decis să plece el însuși într-o campanie și să-i pedepsească pe Kots care tulburau granițele statului în acel moment. Domițian, cu mare dificultate, a pătruns în adâncurile pădurilor lor și a prins mai mulți prizonieri. Dar din moment ce erau prea puțini prizonieri, împăratul a comis un fals, adăugând mai mulți dintre soldații săi, îmbrăcați în germani, la cottamii capturați. În ciuda unor astfel de fapte comice, Domițian s-a uitat serios la campania sa „distractivă” și s-a numit „Germanicus”.

Pe malul Dunării, barbarul Decebal i-a adunat pentru scurt timp pe daci, cvadri și marcomani sub stăpânirea sa și, după ce a dat hoardelor lor o oarecare disciplină, a pus frică în romani. Domitian și tinerii săi recruți au pornit împotriva acestui adversar periculos, dar când l-a văzut, s-a întors. Deși Decebal și-a învins legiunile și chiar și-a luat un tribut rușinos de la el, Domițian s-a numit totuși „dac”, a intrat triumf în Roma și a ordonat ridicarea de arcuri și statui de triumf în tot imperiul.

Știind că toată puterea și singurul său sprijin stau în soldați, Domițian a încercat să-i liniștească și le-a mărit salariile cu aproape o treime, dar, cel mai rău, a slăbit disciplina, închizând ochii la ultrajele și violența comise de soldați. . Un monarh nelimitat, cu toate prerogativele sale, s-a trezit dependent de dispoziția trupelor sale. Nu se poate altfel...

Pentru a adormi cetățenii romani, pentru a le abate atenția de la politica sa „internă” și de la eșecurile militare, împăratul a organizat jocuri publice, a dat spectacole oamenilor și, astfel, după ce a golit vistieria, a început să aibă nevoie de bani. Apoi el, ca oricare altul

apoi, nepăsându-i deloc de lege, de adevăr și dreptate, pur și simplu a început să jefuiască sub tot felul de pretexte. Proprietatea a fost luată atât de la vii, cât și de la morți. Pentru a pierde proprietăți pe vremea lui Domițian, era suficient denunțarea unui spion. Era mai ușor, cu ajutorul spionilor, să fii acuzat de lese maiestate.Spionii informatori, inevitabilii slujitori ai despotismului, care au dispărut după Nero, au reapărut la Roma în anul 84. Istoria ne-a păstrat numele și scurtele caracteristici ale unora dintre aceşti spioni.făpturi pocăite.

Iată-i: Messalin Catullus, pe care împăratul „l-a lăsat să zboare ca o săgeată împotriva tuturor oamenilor cinstiți, nobili”; Carr, care i-a numit pe oamenii pe care îi urmărea „morții săi” și nu a permis nimănui să-și atingă prada; Regulus, al cărui comportament în timpul domniei anterioare îi revoltase pe toți oamenii cumsecade, acum a profitat de represiune pentru a-și rezolva conturile cu adversarii săi; în cele din urmă , cel mai întreprinzător, cel mai îndemânatic, cel mai obrăzător

dintre ei - Baby Massa (condamnat ulterior pentru luare de mită).Datorită acestei venerabile companii, vistieria imperială s-a umplut rapid... Dacă un spion a relatat despre vreun bogat decedat că în timpul de-a lungul vieții a vorbit bine despre împărat, atunci Domițian s-a recunoscut deja ca având dreptul de a-i deveni moștenitor și i-a luat proprietatea în folosul său.Dacă cineva, conform raportului unui spion, vorbea de rău pe împărat, era acuzat. de „lese majeste” și i-au fost confiscate proprietatea.

Societatea romană a trebuit în cele din urmă să ia măsuri pentru a se proteja. Dar prima conspirație, întocmită împotriva lui Domițian de către conducătorul legiunilor germane, a eșuat și a fost în curând descoperită. Împăratul a atacat cu brutalitate nu numai conspiratorii, ci și toate persoanele care aveau orice fel de relații cu ei. Dupa deschidere

Din cauza acestei conspirații, Domițian a început să se retragă, să se ascundă de public, locuind în palatul său roman sau la Alba, unde casa sa s-a transformat într-o adevărată cetate. Un despot este mereu obligat să trăiască sub legea marțială pentru a se proteja cât mai mult posibil de orice accident neplăcut... O rețea de spioni acoperea întregul Imperiu Roman. Denunțurile și convingerile au apărut în cantități atât de enorme, încât nu au fost prezente sub Tiberius și Nero. Oameni de toate clasele au devenit victime ale represiunii. Împăratul a scăpat de oamenii pe care îi displau, fie cu sabia călăului, fie fără proces, cu ajutorul otravii. El a plasat Senatul într-o asemenea poziție încât a fost nevoit să-și împartă responsabilitatea pentru toate atrocitățile sale. În acel moment, au murit atât de mulți senatori, încât printre ei, potrivit lui Juvenal, „nu a mai rămas nici unul gri”.

Domițian venera în special cultul Minervei și s-a autoproclamat fiul acestei zeițe... Majoritatea predecesorilor săi au refuzat titlul de suveran, urat de romani, care își aminteau de republică. Domițian, copleșit de mândrie, neîntâmpinând nicio rezistență sau protest de nicăieri, a cerut să fie numit „Suveran” și „Dumnezeu”, iar sub toate decretele sale a scris: „Domino et Deo placuit”... Alții pot privi mai repede. la îndumnezeirea lui Caligula Ca în mania Marelui, ca în prostiile unui semi-nebun, care era pe un act conștient.Domitzian s-a îndumnezeit din sferturi politice.Divinitatea lui Domitzian vizibilă garanția siguranței personale și a impunității sale. , precum și o garanție pentru puterea sa nelimitată, imaginativ, ce fel de oameni care au fost intimidați nu îndrăznesc să pătrundă asupra puterii divine și să ridice mâna împotriva „zeului”... În vremurile de mai târziu, despoții nu au mai putut, ca Domițian. , se declară zeități, dar cu toate acestea, pentru o mai mare garanție a siguranței lor, să le întărească

autoritate, ei s-au declarat aleșii lui Dumnezeu. Pretențiile lui Domițian asupra divinității au devenit cauza celei mai brutale persecuții, dar asta este. În același timp, au provocat și cea mai hotărâtă opoziție din partea societății. Și în această luptă cu ideea, despotismul a eșuat...

Pe atunci, în societatea romană existau două curente – filozofic și religios; Reprezentanții primului au fost stoicii, iar al doilea au fost creștinii. Stoicii și predicatorii învățăturii creștine au format opoziția față de tirania imperială. Domitian i-a atacat cu furie.

Epictet, cel mai popular dintre cărturarii școlii stoice, care locuia la acea vreme la Roma, într-unul din discursurile sale a citat următorul dialog imaginar între împărat și filosof: „Nu invidiem palatele și bogăția regilor! ”–„Dar și eu vreau să stăpânesc asupra gândurilor tale.” !” - obiectează Cezar.. - „În ce fel?” - „Cu frică!” - „Condu-mi trupul la execuție, dar sufletul meu nu ți se supune . Dacă vrei să fii ascultat, arată-ne virtuțile care trebuie urmate și viciile care trebuie evitate, dar nu spune: fă asta, fă asta, sau te omor! Aceasta nu este o modalitate de a controla ființe libere, raționale...

În același timp, discipolul „iubit” al lui Hristos, Ioan, a fost și el la Roma, care a propovăduit romanilor o nouă învățătură – învățătura despre iubire și egalitate.

Stoicii și creștinii au devenit victime ale lui Domițian. Împăratul, cu ajutorul numeroșilor săi agenți, i-a spionat, a întins capcane în închisori pentru cei arestați, a inventat pentru ei din ce în ce mai multe torturi, noi tipuri de execuții, unele mai groaznice decât altele, și le-a privit suferințele cu feroce. veselindu-se. Stoicii și creștinii, oamenii de știință și apostolii noii religii au plecat în exil. Rufus, Artemidorul stoic, elevul lui Musonius, Dion, Apollonius din Tyana a părăsit Roma. Evanghelistul Ioan a fost

deja referitor la insulă. Patmos. Domițian a ajuns să-i suspecteze pe toți și să-i urască pe toți – chiar și oamenii lui cei mai de încredere, îngrijitorul palatului, cei mai apropiați liberi ai săi, chiar și soția sa, ■ Domitilla...

Este greu să pătrunzi în sufletul unui asemenea despot precum Domițian. Sufletul lui este posomorât, ca un nor de tunete care fulgeră. Este greu de urmărit izvoarele viciilor sale, ura lui aprigă care izbucnește asupra oamenilor. Un întreg roi de demoni îl îngrijorează și îl chinuie pe despot: mândria, ambiția, invidia, lăcomia, suspiciunea, frica... Il chinuiesc patimi nesățioase, de nestins. Lăcomia lui este un abis fără fund. Și știm că monarhii care se bucurau de o putere nelimitată au acumulat bogății enorme... Despotul se teme și îi persecută pe cei pe care i-a jignit, cărora le-a cauzat suferință. El amenință pe toți, nu are încredere în nimeni și disprețuiește pe toți și, în același timp, în secret el însuși tremură de frică nu mai puțin decât îi face pe alții să tremure înaintea lui. De aceea fiecare despot, care simte în spatele lui o serie întreagă de crime, este în permanență preocupat de

modul în care se poate aranja în așa fel încât să scape de toate pericolele, de chinurile fricii, și să rămână nepedepsit pentru crimele sale. Un alt despot și-a construit un palat – un fel de fortăreață – și s-a înconjurat de soldați, pentru a-i mitui pe care nu i-a cruțat nici de bunătate, nici de bani. Un altul s-a mutat constant dintr-un palat în altul sau s-a ascuns într-un oraș de țară, înconjurându-se de soldați și spioni.

Iar Domițian s-a gândit mult timp la modul în care ar putea evita orice accidente neplăcute și, în cele din urmă, i-a venit ideea de a introduce plăci de fengit *) în pereții galeriilor pe care se plimba de obicei, pentru a putea

') Un mineral găsit în Cappadocia, de culoare aproape complet albă, remarcat prin transparență, care amintește oarecum de mica.

Prin reflexii, ca într-o oglindă, pe suprafața lucioasă a pereților, putea vedea ce se întâmpla în spatele lui. Astfel, nimeni nu se putea apropia de el din spate neobservat.

La sfârșitul domniei sale, Domițian aproape că a murit. a părăsit palatul, nu a apărut în public, Dar, trăind ca un reclus, el, desigur, nu a putut să nu realizeze că zidurile groase ale palatului său nu erau o garanție a siguranței lui, că erau multe uși în palat. iar Moartea putea intra pe una dintre aceste uși în fiecare minut. Așa a venit la el la un moment dat... Știind despre ura de sine universală, știind cât sânge vărsase, câți răzbunători pentru acest sânge erau ascunși în întuneric, Domițian a trebuit să înțeleagă că nu există. un asemenea loc inaccesibil pe pământ care i-ar putea servi drept refugiu complet de încredere, garantându-i persoana de tentativele de asasinat.

Spectacolul, într-adevăr, este uimitor... Domițian, aparent atotputernicul domnitor a milioane de oameni înspăimântați, înconjurat de hoarde înarmate, având în slujba lui un Senat ascultător, judecători ascultându-i dorințele, o mulțime de spioni, călăi. și ucigașii mituiți - tot ce îi este frică trăiește într-o frică constantă, se teme de orice persoană care se apropie de el, nu numai de străini, ci și de toți cei apropiați, chiar și de rude. El, care disprețuiește deschis pe toți și toate, toate legile lui Dumnezeu și ale omului, este un uriaș al mândriei și al aroganței, care visează să stăpânească calități aproape divine, este alesul lui Dumnezeu (de care oamenii încearcă să-i convingă pe oameni).), pe ascuns, rămânând singur, se simte încă o persoană slabă, un simplu muritor, la fel ca toți oamenii mulțimii, pe care îi disprețuiește și tremură la propria sa umbră. Temerile eterne în privat și în societate, zi și noapte, otrăvesc viața unui despot. Aceștia sunt inseparabilii chinuiți răzbunători ai tiraniei sângeroase...

Domițian devenea din ce în ce mai suspicios și

el punea la cale noi atrocităţi. În cele din urmă, s-au găsit oameni care au decis să elibereze Roma de acest sânge. S-a format o conspirație între asociații lui Domițian...

Au început să apară semne de rău augur. Peste Roma au izbucnit furtuni groaznice. Fulgerul a lovit camera lui Domițian... Noaptea, Domițian era speriat de vise. Într-o zi a visat că Minerva s-a retras din tâmplă, declarându-i că nu-l mai poate proteja. Fiecare zi aducea cu ea noi temeri. Împăratul întreba adesea: cât este ceasul? Dintr-un motiv oarecare, îi era mai ales frică de ceasul al cincilea al zilei... Când într-o zi, tunetul a bubuit peste palat cu un trosnet asurzitor și fulgerele strălucitoare arzând fără să se stingă, Domițian a strigat într-o angoasă duhovnicească: „Ar fi mai bine. dacă fulgerul m-ar fi lovit imediat!”...

18 septembrie 1996 a sosit.

Domițian a pășit destul de calm prin galeriile palatului său, din moment ce i s-a spus că ceasul al cincilea a trecut deja. În acest moment, unul dintre apropiații săi, Stefanus, l-a abordat și ar fi depus un denunț al unei conspirații nou descoperite. Ca să nu trezească bănuieli, s-a prefăcut bolnav și a ținut brațul stâng într-o praștie. Când Domițian a început să citească scrisoarea, Stephanus, scoțând în liniște un cuțit din bandaj, l-a înjunghiat cu ea pe Domițian în stomac. Împăratul s-a repezit cu furie asupra ucigașului, l-a doborât și a încercat să-i smulgă ochii, dar apoi, slăbit din cauza pierderii de sânge, l-a părăsit și a fugit după arme și să cheme gardienii în ajutor. Dar îngrijitorul palatului, Parthenius, care a participat la conspirație, a luat deja toate ieșirile și, împreună cu mai mulți camarazi, s-a repezit în ajutorul lui Stephanus. Scarpinând și mușcând, luptând pentru viața lui ca o fiară răpitoare, tiranul a căzut sub loviturile gladiatorului și sclavului...

Commodus, fiul și moștenitorul filozofului-împărat, Marcus Aurelius - prin batjocură răutăcioasă a sorții - era atât de diferit de tatăl său prin calitățile sale morale, încât în societatea romană era considerat fiul nu al lui Marcus Aurelius, ci al vreunui vesel sau mai vesel. gladiator față de care mama a avut o mare slăbiciune...

Instinctele bestiale s-au trezit devreme în Commodus. Fiind un băiețel de doisprezece ani, s-a înfuriat și a cerut să fie aruncat un servitor în foc pentru că din greșeală i-a pregătit o baie prea rece... Filosoful-împărat a făcut toate eforturile pentru a lăsa un moștenitor vrednic. în aro lui, dar nimic nu a ajutat, toate eforturile lui au fost în zadar. Commodus era în mod clar inapt pentru tronul imperial. Îi plăcea să se îmbrace ca coșer, să viziteze grajdurile, să meargă la bordeluri, să se împrietenească cu petrecărații, să se ocupe de cai, să-i schimbe în același mod ca și femeile și s-a cufundat devreme în desfrânare.

Niciodată întreaga inconsecvență a principiului monarhiei ereditare nu a fost dezvăluită atât de clar ca în posibilitatea apariției „Commodelor” în rolul conducătorilor statului. Soarta l-a destinat lui Commodus să fie coșor sau mire și poate că ar fi fost un mire bun, dar oamenii, contrar talentelor și înclinațiilor sale, l-au făcut împărat. Din Istorie cunoaștem destul de multe exemple când oameni, foarte restrânși, dar care puteau fi proprietari rurali cumsecade, artiști sau ofițeri de serviciu, conform legii monarhiei ereditare, au devenit conducători ai statului.

După moartea tatălui său, fugind de pe câmpul de luptă și lăsându-și comandanții să continue războiul pe malul Dunării, Commodus, învingător, a intrat în Roma pe un car de triumf. Alături de el pe car era preferatul lui, chipeşul Anterus, care

Rromilor, împăratul, după spusele istoricului, „le-a desfăcut afecțiuni nemodeste”...

Sub Commodus, la începutul domniei sale, a existat un consiliu de familie privat, dar tânărul suveran l-a împrăștiat curând. În același timp, nu a putut și nu a vrut să se ocupe de treburile guvernului. Administrația Imperiului Roman trebuia să devină prada unuia dintre confidentii săi. Și, într-adevăr, Commodus. din mâinile consiliului a căzut în mâinile prefectului pretorian, Perennis.

Perennis, un om priceput, întreprinzător, a declarat în primul rând - și ulterior a repetat de mai multe ori - că a acceptat să-și asume povara grea a guvernului doar din devotament față de suveran. Apoi, l-a întemnițat pe împărat în palatul său sub acel pretext plauzibil, pentru a-l păzi mai comod, nu a îngăduit persoanelor neplăcute de el, Perennis, să se apropie de el și, în general, fără să-l cerceteze mai întâi, nu a lăsat nimănui să intre. sa-l vad. Încurajând neînclinația lui Commodus față de activitățile „plictisitoare” ale afacerilor statului, Perennis și-a răsfățat înclinația pentru plăcerile senzuale - și în acest sens i-a permis să se bucure de o putere nelimitată.

Ascunzându-se de societate, Commodus a început să ducă viața despoților estici. Și-a expulzat soția, și-a dezonorat surorile și a ucis-o pe una dintre ele, Lucilla, a luat-o ca concubină pe o anume Marcia, pe care a obligat-o să o cinstească ca împărăteasă și și-a format curtea de 300 de tineri și 300 de tinere, alese dintre ele. cei mai disperaţi desfrânaţi . În palat aveau loc sărbători, sărbători, orgii și tot felul de încăierare... Iar Perennis, între timp, a condus Roma în numele său și, trebuie să recunoaștem, a condus deloc rău și, bineînțeles, nu s-a uitat nici pe sine, nici pe sine. rudele lui... Dar curând i-a apărut un rival. A început favoritul lui Commodus, Kleapdr, care a vrut să folosească și banii oamenilor

intrigi împotriva lui Perennis și trezesc suspiciuni în Commodus. Lucrurile au ajuns la un punct de provocare... Într-o zi în amfiteatru, în prezența lui Commodus, un necunoscut s-a ridicat brusc de pe scaun și a strigat: „Acum nu este momentul, Cezar, să dai jocuri: sabia lui Perennis. atârnă deasupra capului tău!” Se adună o furtună și va izbucni dacă nu ești atent.” a fost ucis pe drum.

Administrația statului, împreună cu postul de prefect pretorian, a trecut la Cleander. Acest om se gândea doar la profit: făcea comerț cu funcții, provincii, grațieri și execuții. O rebeliune a izbucnit împotriva lui la Roma, iar Commodus însuși aproape că a murit. S-a salvat doar sacrificându-și favoritul, trimițând rebelilor capul lui Cleander lipit de o suliță.

Împăratul s-a hotărât în cele din urmă să se stăpânească singur: a început o eră de teroare continuă, înaintea căreia atrocitățile lui Caligula și Domițian chiar palesc oarecum. A vărsat sângele cetățenilor romani pentru a înspăimânta și pentru a se distra. Execuțiile și crimele au devenit baza sistemului său de guvernare. Pentru a păstra plenitudinea puterii sale aparent nelimitate, nu sa oprit la nimic. Prefectul pretorian, Julianus, pe care l-a îmbrățișat public și l-a numit tatăl său, a fost înecat la porunca lui. A otrăvit un alt prefect, Motilin, la cină. Senatul a suferit o „tunsoare.” Lamprid relatează că odată 8 senatori au fost uciși într-o zi, iar altă dată - 15, tot în aceeași zi. „Povestea mea ar fi fost prea dureroasă, prea dezgustătoare”, spune Dio Cassius, „ dacă le voiam cu toate detaliile -

pentru a descrie atrocitățile săvârșite de Commodus și pentru a enumera numele oamenilor pe care i-a condamnat la moarte pentru calomnii, denunțuri false, suspiciuni, de dragul bogăției, nobleței sau virtuții lor”.

La proces, Commodus i-a forțat pe cetățeni să răscumpere viața, să cumpere moartea și, astfel, i-a adus pe mulți la sărăcie: a făcut comerț cu pedeapsa capitală și tortură, a luat în considerare crimele și a stabilit o taxă pentru permisiunea de a-i îngropa pe cei executați - într-un cuvânt, aceasta. împăratul s-a comportat ca un traficant de drumuri declarând călătorului: „Sămețel sau tratarea!”

Plăcerile lui – la fel ca întreaga sa domnie – erau de natură sângeroasă.

Într-o zi, afișe și vestitori au anunțat pretutindeni că în amfiteatrul roman, în ziua stabilită, va avea loc un spectacol fără precedent și nemaiauzit și anume: împăratul va ucide animalele eliberate în arenă, iar apoi va intra în luptă cu cei mai faimoși gladiatori. Spectacolul, într-adevăr, a fost fără precedent și nemaiauzit, chiar și pentru Roma imperială. Oameni din toată Italia s-au înghesuit la Roma în mulțime. Colosseumul a fost plin în ziua acestei disgrații sângeroase, când împăratul roman a apărut în rolul unui măcelar.

Commodus a apărut într-un fel de costum de teatru, clovnesc - o tunică mov, o mantie de aceeași culoare și cu o coroană de aur pe cap. Arena a fost împărțită în patru părți de două bariere care se intersectează în unghi drept. De-a lungul acestor bariere se afla o galerie din care se putea ucide animale în siguranță.

În prima zi, împăratul a ucis căprioare și alte animale cu coarne, apoi struți. Era deosebit de abil în a tăia capetele struților alergători; capul a zburat, iar animalul, din cauza inerției, a continuat să alerge în tunete de aplauze. A doua zi, leii au fost eliberați și uciși. Când împăratul s-a săturat de

abatoare, femeile îi turnau vin; a băut, iar publicul, la un semnal dat de senatori, a strigat: „Trăiască împăratul!” În a treia zi, Commodus a bătut elefanți și rinoceri.În încheiere, a intrat în luptă cu gladiatori, și tot așa la bătaia animalelor, el și-a garantat pe deplin siguranța: sabia i-a fost ascuțită ascuțit, iar săbiile gladiatorilor au fost tocite. Și Commodus și-a lovit cu curaj adversarii, i-a rănit, străpungând adânc pe cei fără apărare cu sabia. Potrivit istoricului, „îndoindu-se. peste un gladiator pe care-l învinsese, împăratul cu degetele i-a rupt rana ca să o arate publicului” și, obosit, și-a șters sudoarea de pe față cu mâna însângerată. În fiecare zi, Commodus câștiga 250 de mii de drahme, iar această sumă îi acoperea cheltuielile pentru un spectacol absurd, dezgustător, pe care numai un despot înnebunit l-ar fi putut concepe și l-ar fi oferit oamenilor.

Ar fi imposibil de crezut asemenea povești, s-ar bănui pe istorici că exagerează culorile, dacă Dio Cassius, contemporan și martor ocular al tuturor acestor atrocități, nu și-ar fi recunoscut el însuși rușinea și umilința față de Senat. Fără îndoială, Dio Cassius a fost o persoană sinceră și sinceră... „Când împăratul s-a întors spre noi (adică către senatori) cu o privire triumfătoare”, spune Cassius, ne-am ridicat și, parcă din minte, am strigat: „ Slavă Cezarului, Commodus-Hercule, în toate în primul rând, evlaviosului și biruitorului suveran „Eu Commodus am fost încântat și mi-am propus să-și perpetueze numele în posteritate cu un monument demn de el. Capul statuii colosale a lui Nero fusese de mult înlocuit cu o imagine a Soarelui și dedicat Zeului Soare. Commodus, în locul Soarelui, și-a așezat statuia și și-a dedicat-o cu inscripția: „Lui Commodus, care a învins o mie de gladiatori cu mâna stângă.” (Commodus era stângaci).

Caligula și Domițian, pretinzând puterea și măreția divine, sperau să se dea și mai mult auto-

respect în ochii poporului și, dedacându-se la represiuni crude, ei sperau să provoace panică în rândul oamenilor și, prin urmare, să le garanteze integritatea personală. Nero, un despot ca ei, a vrut să conducă lumea ca un artist incomparabil, cu ajutorul farmecului artei

sale. În Commodus nu vedem nimic decât cruzime și atrocitate; Vedem în el doar instinctul de sete de sânge, un gust pentru crimă. Nici măcar nu era tiran, ca Domițian: era călău. A vrut și a știut să conducă doar cu ajutorul ororilor, torturii și execuțiilor. Totul în el respira sânge - chiar și glumele. Acesta, în adevăr, era împăratul sângeros.

Pe străzile Romei am întâlnit destul de multe victime ale cruzimii sale - nefericiți oameni mutilați cu un ochi sau un picior. Commodus, râzând, îi spunea „schiopii săi.” Nu le-a dat acestor nenorociți nicio odihnă, uneori forțându-i să lupte pentru distracție, iar pe cei care cădeau în luptă, Commodus însuși i-a bătut brutal cu o bâtă. Uneori înarmați cu un brici și prefăcând că voia sa-si rade barba servitorii lui, el, in gluma, le taia nasul si urechile.Toti cei din jurul lui se apropiau de el cu frica si dezgust, de parca ar fi o reptila otravitoare, in fiecare minut gata sa intepa pe oricine pana la moarte. prietenia lui nu promitea nimic bun. Vizitând prietenii săi bolnavi, Commodus ia tratat cu sângerări și a eliberat atât de mult sânge, încât „au devenit palizi ca morții” și au leșinat. Aflând că un pacient a spus că ar vrea să moară, Commodus a venit la el și și-a îndeplinit dorința cu plăcere.

În secolele ulterioare găsim indivizi asemănători în organizarea lor morală cu Commodus, doar într-o formă diferită, în condiții diferite, într-o poziție socială diferită... Commodus, acesta este frizerul Jean de Troyes, criminalul Kabosch sau decojitorul Kapelyush, care a făcut să fie împăratul roman pentru pe treptele amfiteatrului...

Este chiar greu de imaginat anarhia socială care a domnit în tot Imperiul Roman în timpul domniei lui Commodus. Tâlharul s-a intensificat atât de mult, prestigiul puterii a scăzut atât de jos, încât un dezertor care a devenit căpetenia unei bande de tâlhari, a intrat într-o zi de sărbătoare în Roma cu gașca lui, cu scopul de a prelua puterea imperială. Și acest Maternus, probabil, nu ar fi putut fi mai rău decât Commodus pe calea imperială... Încercarea lui Materius a eșuat din cauza trădării unuia dintre tovarășii săi: Maternus a fost prins și răstignit pe cruce... Dar această încercare îndrăzneață este singură. suficient pentru a caracteriza decăderea, anarhia la care Commodus și camarilla sa au adus Roma. Barbarului german nu i-a mai fost greu să pună capăt acestui „Stăpân al lumii” bolnav și pe jumătate mort...

Vorbind despre Maternus, nu se poate rămâne tăcut în legătură cu încă un fapt, mărturisind cât de mult ajunsese anarhia în societatea romană sub Commodus. Ciuma făcea furori la Roma, dar de parcă bilanțul morților din cauza ciumei și ororile săvârșite de guvernul imperial nu ar fi fost de ajuns, la Roma s-au organizat atunci bande de criminali care, înarmați cu pumnale mici sau cu ace cu vârfuri otrăvite. , a intervenit în aglomerația din stradă de sărbători, temple, la festivități, peste tot și „tachinea” în dreapta și în stânga pe oricine venea la îndemână, bărbați, femei, copii.Aceste „teasers”, care uneori provocau răni adânci, fatale, provocau panică. în societate.. Guvernul, cu execuțiile sale constante, neîncetate și prin cruzime, a dezvoltat

în oameni gustul pentru sânge, pentru crimă și pentru viața umană devalorizată.

Domnia lui Commodus, de la început până la sfârșit, a fost fatală pentru poporul roman. A fost o groază completă, fără speranță. Execuții, torturi, crime de după colț, banditism

sărăcia, ciumă, incendii teribile care au distrus templele Myra și Vesta și arhivele statului roman, decăderea generală, anarhia morală și politică, dezintegrarea progresivă a statului – aceasta este ceea ce a marcat domnia lui Commodus. Iar împăratul, între timp, orbit de mândrie, uluit de sângele vărsat, se gândea cum să-și perpetueze mai temeinic numele și „domnia lui glorioasă” în posteritate. A numit Roma „commodian”, și Senatul a început să fie numit „ Commodian”, iar în cele din urmă, împăratul a declarat prin decret că timpul domniei sale ar trebui să fie numit „Epoca de Aur1*, „Epoca lui Commodus*1... Domnia sa a durat 12 ani și, așa cum era de așteptat, s-a încheiat cu crimă.

În ziua de Anul Nou 192, Commodus, nemulțumit de amanta sa Marcia și de unii dintre asociații săi, și-a notat numele pe o tabletă printre cei pe care voia să-i execute. Marcia a aflat din greșeală despre asta și i-a avertizat pe alții despre soarta care îi amenința. La cină, Marcia a adăugat otravă în mâncarea lui Commodus, iar când otrava nu a afectat corpul puternic al acestui animal, conspiratorii l-au numit pe sclavul Narcis, iar acesta l-a sugrumat pe răufăcător.

Senatorii, aflând de moartea lui, au izbucnit în strigăte furioase: „Jos călăul, gladiatorul!” A depopulat Senatul, a distrus patria, pentru el nimic nu era sacru! Fă-l bucăți! Pe cârligul lui, pe frunte! La groapa de canalizare! Ticălos! Ucigaş!"

Roma l-a onorat pe împăratul Commodus cu aceste discursuri funerare.

Montesquieu l-a numit pe împăratul Caracalla „distrugătorul de oameni** (un destructeur d'hommes) și l-a numit pe bună dreptate. Caracalla și-a început domnia cu crimă, a continuat și s-a încheiat cu crima.

După moartea tatălui său, Septimius Severus, dorind să devină singurul conducător al Romei, Caracalla l-a ucis pe fratele său, Geta, în brațele mamei sale, care a încercat în zadar să-și protejeze fiul nefericit. Fratricidul, încă pătat de sânge, s-a dus în grabă în tabăra pretoriană și acolo, cu strigăte puternice, a declarat că a scăpat de pericolul de moarte, că a fost aproape ucis, că acum, scăpat, își poate răsplăti cu generozitate. „armata iubită”. Soldații au ghicit care e treaba, la început s-au simțit stânjeniți, au simțit dezgust față de acest om, dar apoi s-au împăcat cu „faitul împlinit” și au primit de la el, drept preț al sângelui, 2.500 de drahme.

După ce a cerut ajutorul soldaților, Caracalla era deja mai îndrăzneață și mai sinceră cu senatorii. El a reamintit Senatului că Romulus, pentru a crea Roma, a fost forțat să-și omoare fratele, Remus. „Oare Tiberius nu l-a ucis pe Agrippa, și pe Nero Britannicus?”, a întrebat Caracalla. Nesocotind adevărul istoric, Caracalla l-a acuzat chiar pe Marcus Aurelius că l-a ucis pe Verus... El voia ca celebrul om de știință al vremii, Papinian, să formuleze o întreagă teorie care să justifice fratricid. „Este mai ușor să comiți o crimă decât să o lauzi!” răspunse acest avocat, care s-a dovedit a fi mai puţin obsechios faţă de despot decât filosoful Seneca. Papinian și fiul său au plătit cu viața pentru aceste cuvinte curajoase.

Au început execuțiile... Primele victime au fost: sora lui Marcus Aurelius, o bătrână complet inofensivă, Pompeian, vărul lui M. Aurelius și Pertinax. Caracalla a persecutat cu înverșunare toți funcționarii și servitorii suspectați de afecțiune pentru fratele său ucis, Goethe. Potrivit unui scriitor modern, Caracalla a executat până la 20.000 de oameni.

Caracalla a umilit în mod deliberat Senatul pentru a-și demonstra în toată splendoarea deplinătatea puterii sale nelimitate. Pe Biblioteca
5* „Runiverse”

i-a forțat pe senatori să aștepte ore în șir în sala de recepție pentru ieșirea lui, în timp ce se petrecea cu anturajul său. La întâlnirea cu senatorii nici nu a considerat necesar să-i întâmpine... Oamenii au văzut de la el doar o creștere a impozitelor. Provinciile din timpul domniei sale au fost complet ruinate, potrivit lui Dio Cassius; oamenii mureau de foame. Și încă din primele zile ale domniei sale, împăratul a început să risipească economiile tatălui său și a declarat că nimeni în afară de el nu ar trebui să aibă aur și argint. Totodată, a ordonat baterea și distribuirea publicului de monede contrafăcute. Astfel, acest împărat roman este prima monedă contrafăcută... Mama lui, Iulia Domna, i-a făcut odată o remarcă despre faptul că dobândește bani prost și îi cheltuiește și mai rău: „Atâta timp cât am sabie”, el. spuse, ciocănind de mânerul sabiei, - până atunci nu-mi va lipsi nici aurul, nici argintul!călcându-i drepturile... În concluzie, Caracalla a acoperit întregul imperiu cu o rețea de spionaj. În timpul domniei sale, spionii stăteau deasupra magistraturii, deasupra curții, deasupra Senatului, deasupra legii. Despotismul este de neconceput fără serviciile unui spion.

Împăratul a vrut să se slăvească cu isprăvi militare și a trecut Dunărea împotriva goților care tulburau această graniță a imperiului, dar a fost învins și a cumpărat pacea de la inamic. Apoi s-a dus să-l surprindă pe Vastok cu vitejia lui. ¡Pe ruinele Troiei, aproape că și-a imaginat că este Ahile. Pe câmpurile celebrelor bătălii de la Granin și Issus, a vrut să fie nici mai mult, nici mai puțin decât un alt Alexandru: macedoneanul. A scris Senatului că sufletul marelui cuceritor, care a trăit atât de scurt pe pământ, s-a mutat acum în el, în Caracalla, pentru a-și desăvârși faptele glorioase. Toată această scrisoare nu este altceva decât

delirul unui om stăpânit de nebunia mândră.

După aceea, Caracalla s-a dus cu armata sa în Egipt și a vizitat Alexandria - pe muntele ei... Alexandrienii i-au făcut o primire magnifică. O ploaie de flori a căzut la picioarele calului său, casele erau împodobite cu ghirlande de flori, tămâia ardea pe altare... Împăratul s-a dus la mormântul lui Alexandru și și-a depus solemn baldrica și sabia pe el, închipuindu-și probabil că făcea astfel mare cinste memoriei cuceritorului macedonean... Populația alexandriană, plină de duh, batjocoritoare, l-a văzut curând pe „noul Alexandru” și nu a găsit nimic eroic în el. Alexandru cel Mare i-a învins odată pe geți, iar Roman Alexandru și-a ucis fratele, Geta... Această comparație le-a dat alexandrinilor un motiv să-l ridiculizeze pe Caracalla oh. „Noul „Alexander merită eroul mecedonian”, au spus oamenii, „pentru că amândoi pot fi numiți „Alexander de Geta”. Zvonul despre acest joc de cuvinte a ajuns la Caracalla.Împăratul s-a supărat și, ca o fiară înverșunată, s-a răzbunat crunt pe alexandrini.

Caracalla i-a invitat la ospăţ pe cei mai eminenti cetăţeni ai Alexandriei, iar în aceeaşi zi toţi tinerii alexandrini urmau să se adune în piaţa principală a oraşului. S-a răspândit un zvon că Caracalla intenționează să țină o recenzie și să formeze o „legiune sacră” din cei mai frumoși și puternici tineri pentru a păzi persoana imperială... De îndată ce invitații au intrat în sala de banchet, împăratul a dat semnalul. pentru crimă, iar toți acești cetățeni de onoare ale Alexandriei au fost uciși.Tinerii adunați în piață au fost atacați de pretorieni și a început un măcel groaznic.Împăratul de la templul lui Oerapis a admirat acest spectacol... În timp ce unii războinici au săpat adânc, lung şanţuri, alţii le umpleau cu cadavre, iar această lucrare s-a făcut cu asemenea

 grabă, că mai mult de un războinic a fost aruncat în grabă în șanț și îngropați împreună cu cadavrele.

Acest fapt sângeros exprima în mod clar întreaga putere a Caracallei.

Împăratul, întâmpinat cu cinste, cu flori și ghirlande, a fost întâmpinat de Alexandria cu blesteme.

La întoarcerea din Egipt, Caracalla a trecut prin faimosul câmp de luptă Arbell. Negăsind o oportunitate de a-l întâlni și învinge pe noul Darius, împăratul, după cum remarcă istoricul în mod ironic, „a împrăștiat cu curaj oasele vechilor regi perși și parți îngropați în Arbellah11”. În cele din urmă, în rândul militarilor s-a format o conspirație, iar la 8 aprilie 217, Caracalla, dragă, în Mesopotamia, a fost ucis de unul dintre ofițerii săi, Marzialis.

Heliogabal la începutul vieții sale. domnia a trimis Senatului un portret în lungime, cu ordin să-l atârne în sala de ședințe, deasupra altarului Victoriei, pentru ca senatorii să-l poată contempla constant pe „Stăpânul Lumii” și să-l admire.

În acest portret, Heliogabal a fost înfățișat ca un tânăr roșu, cu obraji groși, cu creion de ochi, cu o tiara pe cap, decorat cu pietre prețioase, cu un colier la piept, cu brățări la mâini, într-o mantie, în un halat lung, fantastic (ca o rochie de femeie), țesut în aur și purtând pantofi roșii împânziți cu pietre prețioase.

Și acest bufon a fost pe care pretorianii l-au dat poporului roman ca împărat.

Heliogabal și-a folosit puterea imperială în primul rând pentru a-și satisface pasiunea pentru lux și voluptate. Odată cu Heliogabal a venit domnia seraglio, bărbați disoluți și femei publice din Roma.

Fiecare dintre sărbătorile sale a costat cel puțin 100.000 de sesterți. El a cerut ca animalele să fie servite pe masă în forma lor naturală, parcă vii. Peștele, de exemplu, nu se servea altfel decât în sosuri de culoarea apei de mare și atât de transparente încât se vedeau peștele din ele. Flori au căzut de pe tavan și arome s-au împroșcat pe sărbătorile. Vrând să râdă de tovarășii săi de cină, Heliogabal le dezlănțuia uneori lei, leoparzi și urși, din care, totuși, le fuseseră smulse anterior ghearele și dinții... Heliogabalus dormea pe un pat din argint masiv, pe un puf. pat. În cinism, nu numai că nu a fost inferior predecesorilor săi, dar i-a depășit chiar parțial... Cele mai notorii libertine și femei din bordeluri se adunau sub porticurile palatului său, iar Heliogabal i-a tratat într-un mod camaradeșesc... Într-un car împodobit cu aur și argint, i-au înhămat elefanți, îmblânziți tigri și, uneori, pentru varietate, tinere pe jumătate goale sau complet goale, iar el însuși, goi, le-a condus.

El a oferit sacrificii umane zeului său Baal și, în principal, copii frumoși răpiți de la părinții lor.

Spre marele scandal al romanilor, Heliogabal s-a căsătorit cu o fecioară vestală, pe care a răpit-o cu forța din templu. După presupunerea lui, din unirea sa cu preoteasa din Vesta urma să se nască un copil extraordinar, un copil-zeu. Dar din această unire nu s-a născut niciun copil, nici măcar cel mai rău... După aceea, Heliogabal a vrut să joace rolul unei femei, l-a obligat să-și smulgă părul de pe bărbie, s-a înroșit, s-a așezat la roată și s-a așezat la roată. a început să se învârtească. În cele din urmă, el a luat-o pe Karien Hierocles drept soț. Soțul s-a dovedit a fi gelos, iar Heliogabal, în calitate de soție, desăvârșindu-și rolul până la capăt, s-a prefăcut a fi un măgar necredincios pentru a aprinde și mai mult pofta lui Ierocle. Lucrurile au ajuns la punctul în care Ierocles și-a castrat chiar rivalul imaginar, Zotik.

Acest bărbat voluptuos s-a încheiat în cel mai clișeu mod. Împotriva lui s-a format o conspirație... Războinicii au intrat în palat pentru a pune capăt lui Heliogabal, dar acesta a reușit să scape. Împăratul a văzut că moartea este inevitabilă și s-a gândit doar ce fel de moarte să aleagă, care ar fi mai eficientă. Avea o rezervă de pumnale mici de aur, frânghii de mătase și cele mai bune otrăvuri, aflate în cutii de smarald și ametist. În cele din urmă, la poalele unui turn, din ordinul său, a fost realizată o platformă de mozaic din aur. discuri și pietre prețioase. Heliogabal a intenționat, într-un moment de extremitate, să se arunce pe acest valoros și luxos pat al morții.

Dar când a venit acest „minut de extremitate”, Heliogabal nu știa ce să decidă, nu știa ce fel de moarte să aleagă sau, mai degrabă, nu a avut curajul să moară.

În cele din urmă, i-a fost descoperit adăpostul: soldații l-au găsit într-o latrină. Acolo l-au ucis... Trupul i-a fost târât pe străzi și au vrut să-l arunce într-o conductă de canalizare pentru canalizare, dar deschiderea țevii s-a dovedit a fi prea îngustă; apoi l-au târât până la râu, i-au legat o piatră de gât și l-au aruncat de pe pod în Tibru.

În concluzie, pot să repet cuvintele lui Dio Cassius: „Mi-aș face istoria prea dureroasă, prea dezgustătoare, dacă aș vrea să descriu mai detaliat toate atrocitățile și urâciunile” săvârșite de despoți și închei.

PI.

Puterea, aproape nelimitată, cu puteri cel puțin foarte largi, își avea justificarea atunci când poporul a investit de bunăvoie alesul cu ea și când

patria sa și umanitatea pe scară largă, și când puterea lui a fost susținută nu de violență, nu de mâini înarmate, ci de autoritate personală. Puterea monarhului absolut, despotul, nu se baza pe autoritatea personală, era susținută de forța fizică brută și era folosită de el și de cei din jur - pentru a atinge scopuri care, după cum a văzut cititorul, nu au nimic în comun cu binele public. Puterea unui monarh absolut, nominal nelimitată, este în realitate foarte limitată de voința oamenilor din jurul său (oligarhi); în schimbul lipsei puterii depline, monarhului i se acordă dreptul de reprezentare, autorizarea tuturor actelor statului. , toată măreția exterioară, toată splendoarea șubredă și ocazia de a se răsfăța în „vise și pasiuni.” abur” Uneori, monarhul nu era mulțumit doar cu înfățișarea sa, cu titlurile pompoase, cu umbra puterii, dar de cele mai multe ori, pentru el. , tot farmecul puterii stă în putere...

În ciuda limitărilor puterii sale, în ciuda responsabilității care nu este mai puțin asociată cu aceasta - uneori responsabilitatea pentru acțiunile și crimele altora, în ciuda pericolului poziției sale, a posibilității conspirațiilor militare - conspirații în mediul care îi

servește drept principalul și, uneori, singurul sprijin, în ciuda posibilității de lovituri de palat, și ar putea fi ucis, în ciuda posibilității de revolte populare - într-un cuvânt, în ciuda tuturor pericolelor care amenință despotul și familia lui în fiecare minut și pretutindeni, el se agață cu încăpățânare de putere, se agață cu încăpățânare de ea și chiar și în vederea morții se strânge de ea cu mâinile reci...

„Așezați-vă, domnilor”, spune regele Richard al II-lea al lui Shakespeare, „să vorbim despre bieții regi”. Aruncă o privire

câți dintre ei au fost răsturnați de pe tronurile lor, căzuți în luptă, chinuiți de apariția umbrelor cumplite ale celor uciși de ei! Câți au fost otrăviți de propriile soții; cati au murit in somn! Peste tot sunt crime... Moartea domnește în coroana regilor..."

Da! Dar, în ciuda tuturor pericolelor care îi amenință pe „bieții regi” și pe familiile lor, nu a existat niciodată un exemplu de abdicare voluntară a puterii sau de renunțare la cel puțin o parte din prerogativele lor în beneficiul și beneficiul poporului.

Dacă oamenii, care au început să ducă o viață conștientă, ar putea în sfârșit să înțeleagă toată nedreptatea sistemului statal existent, toate prejudiciile morale și materiale pe care le-a provocat ei înșiși sau ar fi împins la disperare de biciurile și scorpionii conducătorilor miopi. , apoi s-au răzvrătit - din autoapărare, au cerut drepturile omului și drepturile cetățeanului, i.e. dreptul de a-și forja propriul destin, de a-și gestiona propriile afaceri și de a cheltui banii de muncă – într-un cuvânt, de a lua parte activ la guvernarea statului. Atunci monarhul absolut cu anturajul său și clasa conducătoare au intrat într-o luptă cu poporul.

În același timp, cei din jurul lui și rudele l-au inspirat pe monarh: „Tu singur (cu ajutorul nostru) poți conduce statul”. Nu este niciun păcat asupra ta: cei mai virtuoși suverani iubitoare de pace, în anumite circumstanțe, sunt forțați să ducă război cu dușmanii lor, iar dacă dușmanii tăi fac parte din propriii supuși, atunci cine te va învinovăți pentru acest război, întreprins pentru bun al patriei!” Așa și atare Despotul se justifica de obicei cu sofisme cusute împreună cu un fir alb, violând voința poporului și vrând niciodată să renunțe la funcția sa.

Oamenii ieșeau din acel întuneric total în care conducătorii lor îi țineseră timp de secole în interesele lor personale și de castă; oamenii au căutat din acest întuneric

la lume, la lumină, la libertate și la fericire. Iar un grup de oligarhi cu un despot în frunte, cu ajutorul activ al claselor superioare, au încercat cu orice preț să-și apere pozițiile avantajoase, adică. s-a străduit să păstreze oamenii mai mult timp în

ascultare, în sclavie. Și aici toate mijloacele – cele mai josnice, cele mai necinstite – s-au dovedit potrivite; s-a pus în acţiune totul pe care numai răutatea diavolească şi mizantropia le puteau inventa - spionaj, mită, ameninţări, sperjur, verdicte de vinovăţie dictate de sus, crime de după colţ, execuţii, ■ torturi.

Dacă oamenii din acea epocă s-au dovedit a fi o forță suficient de unită, organizată, atunci execuțiile și orice alte represiuni nu i-au oprit și au ieșit învingători din această luptă crudă. Dacă guvernul, pe lângă trupe, a găsit sprijin într-o anumită parte a populației și a reușit să declanșeze un război intestin, atunci oamenii uneori au pierdut, s-au retras și ca urmare - vietisi., bici și scorpioni... Dar uneori se întâmpla ca dintr-un război intestine poporul să iasă învingător, iar despotismul să se retragă.

În lupta absolutismului cu poporul se întâlnesc aceleași trăsături caracteristice, se repetă aceleași momente. Aici dăm doar o diagramă, o mică schiță a acestei lupte.

Prima perioadă a luptei a fost marcată de represiuni și cruzimi din partea guvernului, iar conducătorii au vărsat șiroaie de sânge în speranța de a stinge focul aprins cu acest sânge, pierzând din vedere faptul că în mișcările populare sângele uman este un agent de stingere a incendiului slab: face ca un incendiu pe jumătate stins să se aprindă cu forță dublată. Se apropia a doua perioadă a luptei, când conducătorii încercau să cucerească o parte din popor de partea lor, să intensifice tulburările și, cel puțin cu prețul anarhiei, să iasă învingători din luptă. În palat şi în camerele demnitarilor-oligarhi

S-au format conspirații (laice și spirituale) împotriva oamenilor, s-au făcut lanțuri pentru ei, mai puternice ca niciodată. Toți dușmanii poporului, toți trădătorii intereselor poporului, toate forțele întunecate, mizeria socială s-au adunat într-o masă compactă care se mișca după un semnal. Și, în funcție de condițiile de loc și timp, o parte mai mare sau mai mică a poporului s-a alăturat monarhului și oligarhilor și i-a apărat. O bătălie fratricidă a început să fiarbă...

Lupta pentru despotism a durat ani de zile, uneori zeci de ani, s-a vărsat sângele poporului, s-au făcut numeroase sacrificii umane... În urma unei greșeli fatale, suveranul a crezut că este absolut necesar pentru binele țării. , că era indispensabil, deși în realitate putea fi ușor înlocuit . Conducătorii despotici, de dragul cărora s-au pierdut multe vieți omenești, de multe ori nu meritau, nici mental, nici moral, sacrificiile care le-au fost făcute de o serie întreagă de generații. Despre ei, se pot repeta cuvintele pline de amărăciune și indignare rostite de un scriitor englez: „Și de dragul unor astfel de oameni trebuie să sufere națiuni întregi, de dragul lor lupta se poartă între partide politice, pentru ei soldați. luptă cu curaj și-și varsă sângele.”11 (Aceste cuvinte se refereau la candidatul la tronul englez, Iacob al III-lea, un libertin și bețiv).

A treia perioadă a cuprins momente critice pentru despot, când, epuizat în lupta cu poporul, a apelat la suverani străini pentru ajutor, adică. a comis o crimă de stat, și-a trădat patria. Dacă ajutorul din afară s-a dovedit a fi ineficient, atunci a început ultimul, ultim moment al luptei: monarhul a făcut concesii, a făcut promisiuni, dar fără sinceritate, dar cu ideea că mai târziu, când pericolul trecuse, cu prima ocazie, el ar lua înapoi concesiile făcute. Finalul luptei, ca deja

se spune că depindea de gradul de dezvoltare politică şi de organizare a maselor.

Urmărind planul pe care l-am întocmit, ne vom întoarce din nou la fapte istorice și vom demonstra cu exemple vii că lupta pentru absolutism a fost întotdeauna o luptă crudă, de lungă durată, care a făcut multe victime din partea luptătorilor, că această luptă a fost însoțită de aproximativ aceleași fenomene pe care în Au urmat și experimentat, cu modificări minore, aceleași vicisitudini, și doar succesiunea și durata perioadelor au fost uneori perturbate.

Preluăm două fragmente din istoria luptei pentru despotism, două episoade pline de tragedie, foarte instructive: un episod din istoria Angliei, celălalt din istoria Franței.

IV.

În secolul al XVII-lea, aproape peste tot în Europa de Vest (în Franța, Spania și majoritatea statelor germane) a fost instituită o monarhie nelimitată. Astfel, o lecție și un exemplu fuseseră deja date regilor englezi. Lupta dintre puterea regală și reprezentarea populară nu a întârziat să apară în Anglia.

Iacob I a profesat deja principiile unei monarhii nelimitate și le-a aplicat în practică, introducând taxe în mod ilegal, întemnițând arbitrar cetățenii etc. Miniștrii săi au spus în Camera Comunelor: „Regele englez nu poate fi pus în condiții mai proaste decât alții." e suverani11, adică după ei. parere, s-a dovedit că, dacă regele francez sau spaniol se bucurau de o putere nelimitată în statele lor, atunci regele englez, ca să nu fie jignit, ar trebui să fie și el un monarh nelimitat cu toate avantajele sale.

praștii. Fiul lui Iacov, Karl, a fost crescut în aceleași principii și pretenții.

În monarhii, un tânăr suveran care urcă pe tron este de obicei privit cu mari speranțe, de la el se așteaptă multe lucruri bune, iar oamenii care se lasă duși chiar își creează iluzii strălucitoare... Același lucru s-a întâmplat și când a urcat pe tron Carol I Stuart. . Opinia

publică era în favoarea lui. Au vorbit despre el ca pe o persoană curată din punct de vedere moral, serioasă, educată, muncitoare și strictă în viața sa privată. Societatea engleză l-a înzestrat de bunăvoie cu acele calități pe care dorea să le vadă la tânărul monarh și dintre care unele chiar existau în el.

Carol I a urcat pe tron la 27 martie 1625. Și chiar primul act guvernamental al tânărului suveran, aparent, a justificat speranțele puse asupra lui. La câteva zile după urcarea pe tron (2 aprilie), regele a convocat Parlamentul. La prima ședință a Camerei Comunelor, Sir Benjamin Rudiard a propus „totul să fie făcut pentru a menține armonia completă între rege și popor”, „căci”, a spus el, „de la suveran putem spera totul pentru fericire. Dar nici regele, nici Sir Rudiard nu și-au dat seama în ce măsură guvernul și poporul erau deja străini unul de celălalt; ei nu și-au dat seama că deja se formase un abis între rege și popor și că nu era departe ziua în care ar trebui să înceteze să se înțeleagă.

O excursie la Madrid, cu ocazia matchmaking-ului cu infanta spaniolă; și apoi, când această potrivire a eșuat, o ședere la Paris pentru a se căsători cu prințesa franceză, Henrietta Maria, i-a arătat lui Charles cu ochii săi că în Franța și Spania oamenii arată un respect aproape religios față de regi și se înclină fără un murmur în fața loviturilor despotismului. . După ce a trăit în străinătate, după ce a văzut curțile din Madrid și Paris, Charles a decis că și absolutismul ar putea

Este convenabil să locuiești și în Whitehall. Rudele lui, asociații săi și biserica dominantă, care susținea absolutismul în propriile sale interese materiale, au fost de acord cu el. Sub influența exemplelor seducătoare și încurajat de cei din jur, Charles, la urcarea pe tron, deja adăpostește în secret pretenții de putere nelimitată.

De îndată ce s-a deschis ședința Parlamentului, a devenit clar că regele și reprezentanții poporului s-au adunat parcă doar pentru a se ciocni și a-și provoca necazuri unul altuia la fiecare pas. Afacerile externe și interne, cheltuirea banilor oamenilor în trecut, estimări ale cheltuielilor viitoare, abuzuri de putere, încălcări ale drepturilor cetățenilor - într-un cuvânt, totul a devenit subiect de discuții parlamentare, dispute, cereri, petiții. Un astfel de comportament al deputaților i s-a părut regelui un atac asupra puterii sale, iar toate aceste dezbateri și cereri i-au făcut o impresie neplăcută. Regelui nu-i plăceau discursurile oratorilor; era enervat și furios. Curtenii, la rândul lor, fiind ostili reprezentației populare, care a încercat să-și limiteze arbitrariul, au dat foc focului, constatând că deputații s-au exprimat cu lipsă de respect în discursurile lor...

Regele a cerut bani și a promis că va satisface toate plângerile juste. Parlamentul a votat sume semnificativ mai mici decât cele cerute de guvern, dar a promis că va da mai mult atunci când plângerile sale vor fi satisfăcute. Regele a făcut promisiuni ca răspuns, dar nu au avut

încredere în promisiuni, au așteptat faptele. Și în loc de fapte, tot ce a ieșit au fost cuvinte bune. Regele a insistat să ceară bani, iar deputații au vorbit despre abuzurile administrației, încălcarea legilor, opresiunea și suferința poporului...

Problema s-a încheiat cu faptul că la 12 august (același an) Parlamentul a fost dizolvat.

Întrebarea era în esență: prerogativele puterii regale ar trebui să formeze baza guvernului Angliei? Regele a susținut că așa a fost întotdeauna și că așa trebuie să rămână. Poporul și reprezentanții lor nu erau de acord cu Charles și consilierii săi laici și spirituali. Au gândit altfel și au decis că la baza guvernării țării ar trebui să fie Parlamentul, care, în opinia lor, pe lângă emiterea de legi, distribuirea taxelor etc. etc., ar fi trebuit să aibă dreptul de a monitoriza aplicarea exactă a decretelor sale și de a controla puterea executivă, responsabilă față de popor pentru acțiunile sale. Mai departe: Parlamentul, în opinia lor, ar trebui să fie, de asemenea, responsabil de treburile bisericii și să aibă dreptul de a interveni în activitățile regelui, în calitate de șef al bisericii.

Poporul dorea ca regele nu atât să conducă, cât să domnească. Iar Karl, dimpotrivă, s-a străduit cu încăpățânare și pasiune nu numai să domnească, ci și să conducă el însuși țara (cu ajutorul oamenilor apropiați). Pe această bază a izbucnit o luptă crudă, pe termen lung, între rege și reprezentanții poporului, care a durat mai bine de douăzeci de ani...

Rudele și asociații lui Charles, ale căror interese materiale erau indisolubil legate de o putere monarhică nelimitată, au încercat să-i ascundă adevărata stare de lucruri. Din sala Sfatului Domnesc, din sfera bisericească, din băncile judecătorilor, din mulțimea de curteni care îl înconjura, Charles a auzit doar aprobarea absolutismului și a primit sfaturi practice cu privire la folosirea puterii puternice. Iar Karl, confundând vocea unui grup judecătoresc măgulitor, înșelător și interesat de sine cu răspunsul opiniei publice, spera să iasă învingător din luptă, dar Karl și consilierii săi au făcut o greșeală în calculele lor și acea greșeală s-a dovedit a fi fatal pentru ei. Au pierdut din vedere faptul că au avut de-a face cu un popor care era dezvoltat politic și care deja cucerise

ron „Marea Cartă a Libertăților.” Guvernul a ignorat, de asemenea, faptul că nemulțumirea populară creștea de mult timp, de pe vremea Elisabetei, că domnia lui Iacov I era deja o nemulțumire totală și că, prin urmare, mult de material combustibil se acumulase deja printre oameni.”

Se apropia o epocă critică în viața poporului englez, iar circumstanțele nu l-au pregătit pe Charles pentru a rezolva sarcina dificilă și complexă pe care i-a cerut cursul evenimentelor istorice.

Karl nu avea nici previziune, nici energie. Era cu două fețe și, prin fire, era un intrigant. Purta în mod constant o mască, se prefăcea constant - cu dușmanii și cu prietenii. Și pretenția, după cum se știe, este o armă a sufletelor slabe și s-a remarcat pe bună dreptate că „marii înșelatori sunt politicieni foarte răi.” Acest adevăr a fost confirmat de Carol I Stuart... El nu și-a arătat niciodată sincer recunoștință pentru serviciul său, nici simpatie, nici prietenie, nici afecțiune (poate cu excepția soției sale). Karl cu o inimă ușoară și-a trădat adepții - consilieri, a înșelat pe oameni devotați lui. Principalul său defect fatal era frivolitatea: era incapabil să vadă lucrurile în adevărata lor lumină și evaluând corect faptele în esență și, prin urmare, el nu a putut ține cont de posibilitățile viitoare, el și-a supraestimat adesea propriile forțe și a apreciat forțele oponenților săi sub valoarea lor reală.

Soția lui Charles, Henrietta Maria, a fost geniul lui rău. Motivele luptei dintre soțul ei și oameni i se păreau neclare. Privilegiile Parlamentului, Marea Cartă, actul Habeas corpus erau cuvinte goale pentru o femeie nedezvoltată, frivolă. Burnet a descris-o astfel: „Regina era o femeie foarte vioaie, vorbăreață și îi plăcea să-și petreacă viața în intrigi de tot felul, deși nu știa să păstreze secretele așa cum trebuia. Era destul de nesăbuită, nu-i plăceau contradicțiile, b

un consilier prost și un executor și mai rău al instrucțiunilor, dar datorită slăbirii și strălucirii ei de vorbire, ea a avut o mare influență asupra regelui

După dizolvarea Parlamentului, regele și reprezentanții poporului s-au despărțit, nemulțumiți unul de celălalt la suflet, pe deplin convinși de legalitatea pretențiilor lor și au decis să insiste asupra lor. Deputații au declarat că sunt loiali regelui, dar nu vor renunța la libertatea lor. Regele a spus că respectă libertatea supușilor săi, dar putea să conducă bine singur.

Șase luni mai târziu, casele de marcat a trezoreriei erau goale. S-a dovedit a fi necesară convocarea Parlamentului. Iar la 6 februarie 1626 a fost convocat din nou Parlamentul. Guvernul a încercat anterior, deși fără succes, să efectueze o „curățare”, să facă Parlamentul mai acomodativ, adică să-l transforme în instrumentul său ascultător, ceea ce a însemnat păstrarea formei de reprezentare populară, scoțând din acesta conținutul. dintre cei mai influenți deputați din opoziție au fost eliminați sub diverse pretexte: papa, Contele de Bristol, contrar legii, nu a primit permisiunea de a fi prezent în Parlament; Edward Coke, Robert Phillips, Thomas Wentworth, Francis Seymour și alții, șerif numiți, nu au putut fi aleși.Guvernul era încrezător că, în absența acestor persoane, Camera Comunelor va fi mai conformă, deoarece - așa cum se spunea atunci în cele mai înalte sfere - poporul îl

iubește pe rege și doar câțiva bolnavi. -oamenii intenționați induc poporul în eroare.Poporul, între timp, credea că nu ei s-au înșelat, ci regele, iar pentru a deschide ochii regelui asupra adevăratei stări de lucruri este necesar să-i smulgă. favorit, Ducele de Buckingham, departe de el.

Încă de la primele sesiuni, Parlamentul a început să atace Buckingham ca fiind vinovat de nenorocirile poporului și

l-a acuzat de diverse crime. Buckingham a oprit lovitura și a rămas la putere. Regele a fost jignit de acest atac asupra favoritului său și, pe un ton arogant, amenințător, a declarat Camerei Comunelor că „nu va tolera ca niciunul dintre slujitorii săi credincioși să fie persecutat, cu atât mai puțin persoane de rang înalt”; apoi și-a exprimat dorința că Casa a mâncat cu o decizie problema impozitelor și, dacă”, a remarcat el, „nu se face acest lucru, atunci „cu atât mai rău pentru ei” încât, dacă apare vreo confuzie, atunci el, regele, „va fi ultimul care a suferit din cauza lor.”

Doi deputați din opoziție, Digs și Elliot, au fost arestați și închiși. Camera, extrem de iritată de un asemenea arbitrar, a anunțat că nu va face nimic până la eliberarea deputaților. Partizanii regali au încercat în zadar să sperie Camera; amenințările lor au fost luate ca o insultă și au fost nevoiți să-și ceară scuze. Digs și Elliot au fost eliberați. House of Peers, la rândul său, a cerut și eliberarea lordului Arundel, care a fost arestat în timpul sesiunii, iar regele a cedat. Karl a văzut cu supărare că a fost învins de adversarii săi, oameni pe care el însuși îi chemase în ajutor și pe care îi putea „împrăștia” întotdeauna. Buckingham, în interesele sale personale, l-a încurajat pe Karl să fie independent, iar Karl a început să fie de acord cu el după ce amabilitatea acordată Parlamentului nu a îmbunătățit deloc situația.

Aflând că Camera Comunelor intenționează să i se adreseze cu o Remonstrație, Charles a decis să iasă din acea situație, care, în opinia sa, l-a umilit în ochii Europei și în propriii lui ochi... A existat un zvon că se pregăteau să dizolve Parlamentul în curând . Apoi, Camera Superioară s-a grăbit să-i ceară regelui să-l descurajeze să dizolve Parlamentul, iar toți colegii și-au însoțit comisia,

cel umed va prezenta petiția regelui. „Nici un minut mai mult!” strigă regele cu o voce iritată.Și, într-adevăr, Parlamentul a fost imediat dizolvat (8 iunie 1626), fiind de 4 luni.

Proiectul „Adresei” către rege a fost ars public în piață, iar toți cei care aveau cel puțin un exemplar al acestui proiect trebuiau să îl ardă. Lordul Arundel a fost supus din nou arestului la domiciliu; Lordul Bristol a fost întemnițat. Charles a simțit că mâinile i-au fost

dezlegate și a început să se stăpânească singur (desigur, cu ajutorul consilierilor și favoriților săi și sub influența lor). A început o domnie a tiraniei și a violenței. Închisorile au fost pline de prizonieri. Regele și cei interesați de sine. , demnitari mediocri și frivoli și profitori de curte din jurul lui au început să fure banii oamenilor. Nu au început un război stupid cu Franța și au eșuat. Nu erau bani, oamenii mormăiau. Și din nou regele s-a trezit într-o situație critică. s-a dovedit că a domni, a defila în fața curții, doamnelor și domnilor, este una, dar a conduce țara este cu totul altceva.

Sir Robert Cotton, unul dintre cei mai moderați membri ai partidului popular, invitat de rege la o întâlnire, a confirmat dreptatea plângerilor poporului și a insistat asupra necesității de a le satisface. În același timp, el a repetat cuvintele pe care Burley le spusese cândva reginei Elisabeta: „Câștigă inimile oamenilor, iar oamenii îți vor pune la dispoziție atât poșetele, cât și mâinile!” În concluzie, a sfătuit Sir Robert. convocarea Parlamentului.Trebuia să-i urmez sfatul.Pentru a împăca măcar cumva opinia publică cu Ducele de Buckingham, în acest scop s-a convenit ca propunerea de convocare a Parlamentului să fie înaintată oficial Consiliului Regal de către Buckingham.

Ușile închisorii s-au deschis. 78 de persoane arestate

pentru rezistența la tirania administrativă, ei au fost întâmpinați cu încântare și aplauze de către public la eliberarea din închisoare. 27 dintre ei au fost aleși în Parlament. Opinia publică a fost exprimată fără ambiguitate și oricine are urechi „să audă” putea înțelege cu ușurință că publicul nu era de partea guvernului.

La 17 martie 1628, Parlamentul s-a întrunit, iar regele i-a adresat un discurs în care cuvintele grațioase ale monarhului erau combinate cu aroganță și amenințări. „Domnilor”, a spus el la deschiderea ședinței, „de acum înainte fiecare să acționeze după propria conștiință. Dacă se întâmplă (ceea ce Dumnezeu ferește!) să nu oferi mijloacele pentru a satisface nevoile statului, dacă nu îți îndeplinești datoria, datoria mea îmi poruncește să folosesc alte mijloace care mi-au fost puse la dispoziție de Dumnezeu pentru a salva ceea ce a fost. compromisă de imprudenţa mai multor indivizi. Nu luați asta ca pe o amenințare... Acesta este un avertisment; ți-l face cel căruia i se încredințează îngrijirea bunăstării și siguranței tale”... Cancelarul de Stat, vorbind după rege, a adăugat: „Majestatea Sa a considerat necesar să se adreseze Parlamentului pentru a colecta taxe, nu ca singurul mijloc, ci ca cel mai convenabil, deoarece această cale este cel mai potrivită cu intențiile pline de har ale Majestății Sale și cu dorințele poporului.Dar dacă suveranul nu reușește să-și atingă scopul în acest fel, atunci necesitatea extremă și sabia dușmanului ne poate obliga să luăm alte căi. Nu uitați de avertismentele Majestății Sale! Vă repet, nu-l uitați!”...

Amenințare după amenințare... Regele și cancelarul de stat au declarat în unanimitate reprezentanților poporului: „Dacă nu vă supuneți, veți fi împrăștiați!” În asemenea condiții, era imposibil să vă așteptați la ceva bun. Cu discursuri ca acestea, impregnat de fervoare polemică,

discursul regelui și al cancelarului de stat, „inimile poporului nu sunt câștigate”... Vedeatorii aveau atunci deja presimțirea că viitorul este plin de furtuni: era imposibil să țină oamenii treziți într-un stat sclav, fără de lege pentru o lungă perioadă de timp cu ajutorul bastoanelor și săbiilor.

Camera Comunelor în. În acord cu Camera Superioară, ea a decis să definească mai precis drepturile cetățenilor și să ceară regelui o sancțiune solemnă a acestora. Această mișcare parlamentară a trezit suspiciuni în rege, iar el a trimis un ministru la Camera Comunelor pentru a descuraja Camera de la îndeplinirea intențiilor sale. „Trebuie să recunosc,” a spus trimisul regal, „că Majestatea Sa a aflat că Parlamentul nu intenționează doar să protesteze împotriva abuzurilor autorităților, ci merge mai departe... Întrebarea se referă acum la prerogativele regelui... Să-l informăm pe rege despre abuzurile care s-ar putea strecura în guvernarea statului; ne va asculta de bunăvoie, dar nu ne vom răzvrăti împotriva întinderii prerogativelor sale. El vrea să satisfacă toate plângerile juste, dar nu va renunța la plenitudinea drepturilor sale”.

Totuși, la două săptămâni după aceea, regele, într-o ședință solemnă a ambelor Camere, a declarat că consideră „Marea Cartă a Libertăților” inviolabile și toate statutele anterioare inviolabile și, pentru a susține drepturile poporului, a propus să se bazeze pe el. cuvânt regal, care, a spus el, „le-ar oferi mai multe garanții decât orice lege nouă”...

Dar Comunitățile Nalata nu s-au lăsat speriate sau seduse de promisiuni. Recentele abuzuri de putere, fapte de arbitrar și violență administrativă, încălcări ale integrității personale și ale proprietății și tot felul de ilegalități comise de guvern erau în mintea tuturor. Erau necesare garanții. Pe lângă vorbe bune și promisiuni generoase, Parlamentul a vrut să aibă în mâinile sale

faptele ca garanţie că o revenire la despotism nu mai este de conceput. Curând, Camera Comunelor a întocmit și a adoptat faimosul proiect de lege, cunoscut sub numele de „Petiția drepturilor”, și l-a prezentat Camerei Superioare. Colegii au ezitat mult timp, au fost confuzi de întrebarea: cum să garanteze libertatea. a poporului fără a-i lipsi pe rege de o anumită cotă din puterea sa nelimitată.a fost adoptată în cele din urmă de Camera Superioară cu următorul amendament: „Prezentăm cu umilință această petiție Majestății Voastre pentru a ne asigura libertățile, dar și cu intenția fermă. de a lăsa inviolată acea putere

suverană cu care este învestită Majestatea Voastră pentru protecția, liniștea și fericirea supușilor voștri.” .

Semenii englezi ai vremii se pare că este posibil să existe atât libertăți constituționale, cât și putere monarhică nelimitată. Trebuia fie să fii șarlatan, fie să ai o doză mare de ignoranță și nepăsare pentru a recunoaște posibilitatea implementării unei astfel de combinații absurde în practică, deoarece „guvernul constituțional” și „puterea monarhică nelimitată” sunt concepte care se exclud reciproc . Guvernul poate fi fie monarhic constituțional, fie despotic: combinația violentă, mecanică, a acestor două regimuri duce statul la anarhie.

După cum era de așteptat, Camera Comunelor a respins amendamentul, iar Camera Peers a fost forțată să-l retragă. Petiția a fost prezentată regelui, dar acesta a dat un răspuns evaziv care nu a mulțumit pe nimeni. Proiectul de lege nu a fost aprobat. Camera Comunelor nu și-a atins scopul.

Revenind în sala de ședințe, John Elliot a început să enumere toate abuzurile de putere și a vorbit despre suferința oamenilor, despre situația lor insuportabil de dificilă. Camera a decis să se adreseze regelui printr-o declarație.

Regele a interzis brusc Camerei Comunelor să se amestece în treburile publice de acum înainte. Camera era plină de confuzie. Această interdicție, în felul ei fără precedent, chiar și în opinia celor mai moderați deputați, a fost o insultă. Câteva clipe toată lumea a tăcut, parcă uluită. Liderul partidului popular, J. Elliot, a luat cuvântul. „Păcatele noastre trebuie să fie prea mari”, a spus el: Dumnezeu vede cum am încercat să câștigăm inima regelui! Probabil că denunțurile false ne-au adus nemulțumirea lui. Ei spun că am exprimat unele suspiciuni cu privire la miniștrii Majestății Sale, dar niciun ministru, indiferent cine ar fi el, nu poate „... La aceste cuvinte, președintele, încântat, s-a ridicat repede de pe scaun și a declarat cu lacrimi: „ Am primit un ordin de a dezactiva pe oricine vorbește de rău pe miniștri11!" Elliot a tăcut. „Dacă nu putem vorbi despre aceste lucruri în Parlament", a spus Dudley Diggs, „ne vom ridica și vom pleca, sau" Voi sta aici, tăcut și ne-am încrucișat mâinile!" Din nou a domnit tăcerea. în sală. „Nu", a exclamat Nathaniel Rich, „trebuie să vorbim acum sau să tăcem pentru totdeauna. Nu este vrednic să rămânem tăcuți având în vedere un asemenea pericol. să presupunem că tăcerea ne va salva, dar va distruge regele și statul. Să mergem la domni, să-i anunțăm despre pericolul amenințător și vom merge cu toții la rege cu declarația noastră!”

A avut loc o scenă furtunoasă. Deputații s-au ridicat din scaune. Indignarea a cuprins Casa. Mai multe persoane au vorbit deodată. Pasiunile au izbucnit... Apropo, un anume Kirton — aparent un om foarte naiv — a spus: „Regele nostru este bun, numai dușmanii poporului” îl înconjoară și câștigă avantajul; dar sper. Dumnezeu ne va trimite puterea de a tăia gâtul dușmanilor regelui și ai poporului!” Bătrânul

Cock îl sprijini pe Kirton, strigând: „Nu regele, ci ducele ne spune: nu vă amestecați în comun.

fapte de dar!” – „Da!” Este el! „El!” s-a auzit din toate părțile. Președintele și-a părăsit scaunul. Emoția se intensifica și nimeni nu încerca să o liniștească, pentru că nici oamenii inteligenți nu găseau nimic de spus: cântatul se întâmplă uneori, este legitim chiar și în ochii oamenilor reținuți, care ei înșiși nu sunt iritați... În timp ce acestea evenimente furtunoase se desfășurau în scenele Casei, președintele, în grabă, a părăsit sala și a mers să-l informeze pe rege despre starea proastă a lucrurilor. Această știre a alarmat instanța.

A doua zi a fost primită o scrisoare foarte bună de la rege, dar numai cuvintele nu au fost suficiente, iar Camera Comunelor a continuat să se îngrijoreze. Se vorbea că guvernul recrutează trupe în Germania, că 12 ofițeri germani au ajuns deja la Londra, că două nave engleze au primit ordin să transporte soldați... Aceste fapte au fost negate în cele mai înalte sfere, dar nu se fumează fără. foc. Aceste zvonuri au avertizat doar despre evenimente: ofițerii germani nu se aflau încă în Anglia, soldații nu erau transportați, dar în sfera curții, de fapt, deja se gândeau să atragă trupe străine în Anglia în cazul unei revolte.

Furia oamenilor, însă, a izbucnit din ce în ce mai mult. Regele spera că pentru liniște sufletească îi va fi suficient să autorizeze o „carta de drepturi”, pe care evitase să o aprobe. Guvernele care intră în luptă împotriva poporului întârzie mereu cu concesiile lor... Charles a apărut în Parlament și a declarat că deputații s-au înșelat presupunând în răspunsul său la proiect de lege un fel ascuns, că este gata să dea un răspuns care ar spulbera toate suspiciunile. Proiectul de lege a fost citit din nou și aprobat de rege. Karl a rostit formula obișnuită: „Așa să fie!” Și factura a fost semnată cu aceeași formulă.

În principiu, reforma a fost realizată, dar nu a făcut nimic

însemnând fără a o pune în practică. Dar guvernul a refuzat să o pună în aplicare. O săptămână mai târziu, Camera Comunelor a făcut din nou două declarații: una privind ducele de Buckingham și cealaltă că taxele vamale, ca orice impozit, ar trebui percepute conform legii din 21 iunie 1628.

De menționat că regele a continuat să colecteze taxe vamale fără acordul Parlamentului. Taxa de nave (schip-money) era urâtă în special de oameni datorită principiului (principiul absolutismului) pe baza căruia era percepută. Și regele a prețuit în mod deosebit această taxă, care i-a dat posibilitatea să se descurce fără Parlament pentru a primi sume însemnate, pe care le putea cheltui la discreția sa.

Regele a devenit nerăbdător și, dorind să se odihnească, a amânat ședințele Parlamentului pe 26 iunie.

Două luni mai târziu (23 august), Buckingham a fost ucis. A fost găsită o scrisoare cusută în pălăria lui Felton, ucigașul său, amintindu-i de ultima declarație a Camerei Comunelor. Felton nu a alergat, nu s-a apărat și a declarat direct că l-a ucis pe ducele ca un dușman al poporului. El a clătinat în tăcere din cap când au început să-l întrebe despre complicii săi și a murit complet calm.

Societatea engleză a respirat liber...

La 20 ianuarie 1629 s-a deschis cea de-a doua sesiune a Parlamentului. A doua zi, Camera Comunelor a vrut să știe cât de departe a fost implementată „Carta Drepturilor”. O surpriză neplăcută aștepta Camera: în locul celui de-al doilea răspuns pozitiv din partea regelui care sancționase proiectul de lege, a fost tipărit primul răspuns evaziv. Tiparul regal, Norton, a recunoscut că chiar a doua zi după amânarea Parlamentului a primit ordin să schimbe textul răspunsului regal și să distrugă toate exemplarele,

în care era tipărit ultimul răspuns (valid) al regelui. Camera a cerut hârtia, a confirmat falsul, dar, în același timp, niciunul dintre deputați nu a spus o vorbă, doar mulți s-au înroșit pentru rege. O astfel de necinste i-a derutat pe reprezentanții poporului, indicându-le cu ce fel de persoană trebuie să facă afaceri...

Din nou au început cereri neplăcute guvernului, indicii de abuz de putere, acte ilegale, instanțe de excepție, paralizarea puterii legilor și a activității instanțelor normale; au fost audiate plângeri despre hărțuirea din partea administrației și încălcarea drepturilor cetățenilor.

Ședința din 11 februarie 1629 era sortită să devină istorică... În această zi, în Camera Comunelor, s-a rostit pentru prima dată un discurs, devenit în scurt timp celebru, de către un om până atunci necunoscut, de nepoliticos, și impresionant. înfățișare, care vorbea fierbinte, înflăcărat, dar cu un limbaj sărac. Un tânăr aristocrat regalist a scris: „Domnul care a ținut discursul (în Pal. General) era de o statură considerabilă și s-a îmbrăcat foarte simplu, într-o rochie cusută de un croitor acasă, în lenjerie grosieră și nu deosebit de curată... Sabia i se potrivea. strâns la corp. Vocea era aspră... Acest domn a țipat și a certat atât de energic, încât comportamentul lui mi-a scăzut semnificativ respectul pentru adunare, care și-a permis să fie tratată așa.” Charles Stuart și regaliștii au trebuit ulterior să-l cunoască îndeaproape pe acest „domn. , îmbrăcat foarte simplu.” Era Oliver Cromwell.

Pe 2 martie, Camera Comunelor a făcut o rezoluție privind colectarea ilegală a taxelor. Președintele, referindu-se la ordinul suveranului, a refuzat să-i permită să voteze. Camera a insistat. Apoi președintele s-

a ridicat și a vrut să plece, dar Gollis și alți adjuncți l-au adus cu forța din nou pe scaun. „Jur pe Dumnezeu”, a spus Gollis, „tu

vei prezida până când Camera se va împrăștia!” „Nu vreau, nu pot, nu îndrăznesc!” a strigat președintele, dar a fost nevoit să-i ia locul.

Regele, după ce a aflat despre aceste „dezordini” (din anumite motive, sferele de conducere numite întotdeauna „dezordine” atunci când poporul își apăra drepturile), a dat ordin executorului judecătoresc al Camerei Comunelor să părăsească sala cu majoritatea deputații pentru a invalida hotărârea Camerei, dar executorul judecătoresc a fost reținut, i-au fost luate cheile sălii și predate lui Sir Miles Gobart pentru păstrare. Regele a trimis un al doilea mesager pentru a închide întâlnirea, dar mesagerul a găsit ușile încuiate din interior și nu a putut intra în sala de ședințe. Regele, înfuriat, a ordonat căpitanului gărzii palatului său să meargă imediat să spargă ușa. Deputații de atunci au reușit să se împrăștie, după ce au luat o hotărâre că încasarea taxelor vamale de către rege (fără acordul Parlamentului) este ilegală, și declarând infractor de stat pe cel care va încasa aceste taxe și care va fi de acord să plătească. lor.

Pe 10 martie, regele, agitat și iritat, s-a prezentat în Casa Semenilor și a spus: „Nu am venit niciodată aici cu o ocazie atât de neplăcută ca vin acum... dizolv Parlamentul”. Comportamentul rebel al Camerei Inferioare este singurul motiv pentru aceasta. Nu dau vina pe toți: știu că în Casa sunt mulți oameni cinstiți, supuși loiali; unele vipere i-au indus în eroare sau le-au încălcat convingerile. Lăsați infractorii să aștepte ceea ce merită. Cât despre dumneavoastră, domnii mei, vă puteți baza pe patronajul și pe favoarea mea, pe care un bun suveran este obligat să le arate nobilimii sale loiale!”

Parlamentul a fost dizolvat. Regele a pornit pe o cale periculoasă, alunecoasă, care l-a condus la un război deschis cu poporul, care l-a distrus pe el și dinastia Stuart... Charles a început să conducă autocratic, despotic și multă vreme.

Această guvernare autocratică a durat aproape 11 ani,... 11 ani de reacție, tiranie și violență, 11 ani de batjocură la adresa poporului și a celor mai buni reprezentanți ai acestuia. În primul rând, membrii Parlamentului care erau cel mai neplăcut guvernului au fost supuși unei persecuții deosebit de severe. Guvernul lui Carol I, ascunzându-se în spatele legilor, a revendicărilor pentru binele public, pacea și securitatea, s-a răzbunat pe oponenții săi politici, s-a răzbunat crunt pentru fiecare cuvânt aspru, acuzator pe care l-au spus în Parlament. Au fost tratați fără ezitare de vreo lege: toate articolele legii au fost interpretate pentru a fi pe placul guvernului. Avocații guvernamentali, ca niște jongleri deștepți, se jucau cu articolele de lege. Dacă era imposibil să distrugi acești oameni prin instanțe,

atunci s-au ocupat de ei pe cale administrativă. Au fost arestați, amendați și lâncești în închisoare. Toate locurile de detenție, de la Turn la închisorile provinciale, erau pline de prizonieri. Au început execuțiile. Opinia publică era de partea condamnaților, iar poporul, în orice caz – spre marea supărare a învingătorilor triumfători – și-a exprimat simpatia caldă, sinceră față de ei, ca cei mai buni oameni care au suferit pentru o cauză comună... Unul dintre liderii de seamă ai partidului popular, J. Elliott, a murit în închisoare.

Camera Star, Consiliul Regal și Curtea Înaltei Comisii și-au extins din ce în ce mai mult limitele jurisdicției, paralizând legea și activitățile instanțelor și s-au remarcat prin cruzimea sentințelor. Din ce în ce mai des, arbitrariul și violența au înlocuit legea și instanța. Executivul era deasupra legii. Au fost astfel de cazuri: un comerciant londonez s-a plâns instanței de închisoare ilegală; instanța a refuzat să-l mulțumească și, mai mult, s-a referit deschis la faptul că pe lângă instanță mai există și administrația, că poate face multe lucruri care sunt inacceptabile de lege (adică că administrația nu se ghidează după lege).). Consilierii regali – și printre ei și

Influentul nostru Strafford, care l-a înlocuit pe Buckingham, a încercat în propriul lor interes să păstreze pentru rege o putere nelimitată, în utilizarea căreia erau cei mai apropiați participanți... Puterea regală absolută în stat, libertatea de acțiune în relațiile externe, într-un cuvânt, principiile absolutismului, duse la îndeplinire cu mână fermă, fără ezitare sau jumătăți de măsură, cu pricepere, sistematic, fără milă – acesta era scopul lui Charles și al anturajului său.

În ciuda tulburărilor interne profunde trăite de stat, în ciuda nemulțumirii generale, Anglia din exterior ar putea părea o țară complet calmă, care trăiește în pace. Oamenii au muncit, au trudit, au studiat, au acumulat cunoștințe și capital. Nimeni nu s-a opus în mod activ guvernului; nici măcar nu au vorbit despre guvern, lăsându-l să acționeze în mod arbitrar și să alcătuiască decrete. După o mică confuzie și unele dificultăți în comerț, părea să existe un calm de care Anglia nu se bucurase de mult timp. Timp de aproape 11 ani, când guvernul lui Carol I, pe lângă Parlament, a luat măsuri restrictive care încălcau obiceiurile și erau contrare legii, nu s-a auzit niciun protest de nicăieri; oamenii, aparent, au continuat să rămână calmi, în ciuda modului provocator al acțiunilor guvernului. Dar acel calm era evident: oamenii își adunau puterile. Regele și anturajul său au ridicat capul și, din cauza miopiei lor, s-au imaginat învingători definitivi, felicitându-se unul pe altul pentru faptul că puterea nelimitată „a rămas cu ei11... Și au plătit amarnic miopia și frivolitatea lor mintală.

Regele a început un război cu Scoția sau, după cum se spunea în cele mai înalte sfere, a început să-și liniștească supușii scoțieni rebeli. Războiul nu a avut succes pentru rege. Au început dificultăți financiare, spunând <

banii necesari; Casa de marcat a trezoreriei era goală. Și după 11 ani de tot felul de represiuni, Charles a fost nevoit să convoace Parlamentul.

La 13 aprilie 1640 s-au deschis ședințele Parlamentului. Curând a devenit clar că în 11 ani, nemulțumirea populară a crescut foarte mult, că prăpastia dintre guvern și popor s-a mărit și mai mult... Regele, în primul rând, a vorbit despre „trădarea” scoțienilor, despre continuarea războiul cu ei, despre bani. Camera Comunelor a acordat puțină atenție chestiunii scoțiane, problemei războiului, de parcă l-ar fi considerat neimportant în comparație cu acele întrebări serioase despre care Parlamentul se adunase pentru a discuta.Regele era ofensat. Camera Comunelor, la rândul ei, s-a plâns că președintelui său, atunci când a prezentat-o regelui, au fost tratați fără respectul cuvenit.În ultimii 11 ani, cercurile curții au devenit insolente și s-au obișnuit să trateze reprezentarea poporului cu un dispreț nedissimulat. Iar reprezentanții poporului, între timp, s-au recunoscut ca o forță socială, nerecunoscută de 11 ani și acum chemată din necesitate.

Liderul Partidului Popular, John Elliott, după cum sa spus deja, a murit în cazemata Tower. Răzbunătorul Charles s-a răzbunat pe el chiar și în afara sicriului... Când fiul lui Elliot a cerut permisiunea de a transporta rămășițele tatălui său la Cornwallis, la cripta familiei, regele a scris pe petiție: „Pentru a îngropa trupul lui Sir John Elliot în cimitirul parohiei în care locuia,” t Adică în capela închisorii. Astfel, Charles a lăsat chiar în închisoare cadavrul adversarului său politic.

Nim a devenit liderul partidului popular, iar acest partid i-a spus în curând regelui că nu a uitat persecuția fără lege a lui J. Elliot, că moartea fostului său lider va fi răzbunată...

Încă de la primele întâlniri, a izbucnit o dispută între rege și Camera Comunelor. Regele a cerut bani, iar pentru

Mai mult, a promis că va asculta și va ține cont de toate cererile și reclamațiile. Iar Camera, dimpotrivă, a considerat necesar să semnaleze mai întâi guvernului încălcările flagrante ale legilor, arbitrariul administrativ și opresiunea poporului. Odată cu trecerea timpului. Regele a constatat că acest Parlament era la fel de insolubil și neascultător ca și predecesorii săi. Parlamentul, într-adevăr, era conștient de demnitatea sa, nu dorea să fie un instrument în mâna miniștrilor - oameni interesați care nu se gândeau la binele poporului, ci doar la cum să-și păstreze poziția avantajoasă, privilegiată. Parlamentul a vrut să nu fie o jucărie, nu un paravan pentru magicieni, ci un adevărat reprezentant al poporului, mijlocitorul și protectorul acestuia. S-a încheiat cu ceea ce era inevitabil și ar fi trebuit așteptat... La trei săptămâni de la convocare, Parlamentul a fost

dizolvat rapid (5 mai 1640). După ce a aflat că liderii partidului popular au decis să îi prezinte o petiție, sau mai bine zis, un protest împotriva războiului cu supușii săi scoțieni, Charles a devenit foarte furios. La ora 6 dimineața și-a convocat Consiliul și, probabil cu aprobarea lui Strafford, a dizolvat imediat Parlamentul...

Iată o scurtă conversație între două personalități politice. ca un adevărat ecou viu al a două tendințe care existau la acea vreme în societatea engleză.

La o oră după dizolvarea Parlamentului, Ed. Ghidul (mai târziu Lord Clarendon) s-a întâlnit pe strada St. John, un prieten al lui Hampden, unul dintre liderii opoziției. Ghidul era foarte trist, iar Sfântul Ioan – ca de obicei, posomorât, aproape niciodată zâmbind – era, dimpotrivă, foarte vesel și animat. „Ce v-a întristat atât de mult?” a întrebat căpitanul „Același lucru care a întristat pe mulți oameni cinstiți, a răspuns el, a fost dizolvarea neînțeleaptă a unui Parlament atât de moderat, care singur ar fi putut să ne ajute în frământările pe care le trăim. ” „Ei bine”, a obiectat Sf. Ioan, înainte ca lucrurile să se îmbunătățească pentru noi, trebuie

încât merg și mai rău decât acum: un Parlament dizolvat nu ar face niciodată ceea ce trebuie făcut.”...

În seara aceleiași zile în care Parlamentul a fost dizolvat, Charles și-a dat seama de greșeala sa și a întrebat îngrijorat dacă era posibil să se îmbunătățească cumva problema. Însă apropiații și rudele lui l-au liniștit. „După noi ar putea fi o inundație!” Măcar ceasul este al nostru!’* așa gândeau acești filosofi „practici”, nu le păsa de viitor și, între timp, acel viitor, pe care îl considerau îndepărtat, se apropia deja cu repeziciune, iar evenimentele viitoare se aruncau deja. umbra lor de rău augur asupra lor Frivolitatea și îngâmfarea sunt oarbe și nu învață niciodată nimic.

Curând guvernul s-a trezit fără bani. În zadar s-a adresat Carol la curțile franceze și spaniole, la negustorii genovezi și la papă cu cereri de bani. Nici Sfântul Părinte, nici regii, nici bancherii nu au îndrăznit să ofere bani unui om care nu putea să ofere sprijin financiar, politic sau militar. Regele, în disperare, a decis să coboare standardul speciei, dar oamenii au refuzat să accepte cuprul pentru argint, pence pentru șilingi. Regele începea deja să se teamă că va izbucni o răscoală în Anglia, la fel ca în Scoția, și că Parlamentul, dacă nu o convoa el însuși, nu se va întruni fără el. Această teamă, precum și nevoia extremă de bani, au forțat guvernul să anunțe alegeri pentru Parlament. Sferele instanțelor abătute au încercat în zadar să influențeze alegerile prin presiune administrativă: candidații lor au fost excluși. Nici măcar nu l-au putut aduce în Parlament pe Thomas Gardiner, care a fost nominalizat de rege pentru a fi președinte. În general, alegerile au indicat foarte clar că prestigiul regelui a scăzut în opinia poporului. Din cei 490 de deputați care au stat în Parlamentul anterior (așa-numitul „Scurt”), 300 au fost aleși din nou;

7

Nici unul dintre deputații de opoziție nu a fost exclus, iar dintre cei nou-aleși, toți aparțineau partidului popular. Din cei 496 de deputați care se aflau pe lista Camerei Comunelor pentru deschiderea Parlamentului, 405 au fost trimiși de comunități de provincie (arhise), printre care ostilitatea față de politica instanței s-a manifestat cel mai puternic. Foarte puțini dintre acești deputați aparțineau clasei comercianților (la vremea aceea nu existau decât patru mari orașe comerciale în Anglia, în afară de Londra). 4/s din populația Angliei la acea vreme erau fermieri, iar acești fermieri au fost cei care au dus acea mare revoluție, care constituie unul dintre cele mai dramatice, mai interesante și mai instructive episoade din istoria poporului englez.

În ziua stabilită, 3 noiembrie (1640), s-a deschis Parlamentul. Unii superstițioși au sfătuit să stabilească o altă zi pentru deschidere. Această zi, spuneau ei, a fost fatală: sub Henric al VIII-lea, Parlamentul, care s-a întrunit pe 3 noiembrie, a început cu condamnarea cardinalului Wolsey și s-a încheiat cu un pogrom, distrugerea mănăstirilor... De data aceasta presimțirile lor au fost justificate. Această zi s-a dovedit a fi fatală pentru Charles Stewart.

Convocarea Parlamentului a fost o umilire foarte sensibilă pentru rege, iar această umilință trebuia să intensifice și mai mult lupta. Societatea engleză a ghicit deja că, datorită tradițiilor monarhice și a necesității de a se reabilita, Charles va încerca în continuare să apere absolutismul. Convocarea Parlamentului, care a părut optimiștilor primul pas spre apropierea dintre rege și popor, o încercare de a ajunge la o înțelegere, de a ajunge la o înțelegere prin concesii reciproce, de fapt, după cum au arătat consecințele, a fost începutul acţiuni militare decisive între ei.

De data aceasta regele a ajuns la Westminster fără fastul obișnuit, aproape fără anturaj, și a navigat într-o barcă pentru a se ascunde de privirea publicului. Nu i-a fost ușor acestui om mândru și arogant să se recunoască învins, urmându-și ascultător câștigătorul triumfător. Aroganța lui Karl a fost rănită dureros.

Regele a deschis Parlamentul, aparent jenat și, îngrijorat, a rostit un fel de discurs incoerent. El a promis satisfacerea tuturor nemulțumirilor (promisiuni similare au fost repetate la deschiderea fiecărui Parlament), a insistat ca scoțienii să fie numiți oficial „rebeli” și a cerut expulzarea lor din Anglia (deși războiul cu ei încetase deja). cu respect rece.Nu au uitat încă reticența regelui de a convoca Parlamentul timp de 11 ani și dizolvarea bruscă a Parlamentului anterior la trei săptămâni de la deschiderea lui... Niciodată până acum

reprezentanții poporului nu au părut atât de mândri și atât de amenințător de auto-auto- încrezători în prezența monarhului. , susținătorii săi au concluzionat curând din conversațiile deputaților că indignarea publică le-a depășit temerile.Şi nu s-a vorbit de reconciliere cu guvernul, de reținere și moderație.Dizolvarea ultimului Parlament a iritat chiar şi cei mai moderaţi, răbdători.S-a hotărât: să smulgă toate abuzurile „din rădăcini” Camarila de la curte şi, în general, toţi cei mai înflăcăraţi regalişti s-au simţit nesiguri. Unii dintre ei, oameni cu inima de iepure, erau deja gata să-l lase pe rege în voia soartei sale. Strafford, consilierul favorit și cel mai apropiat al regelui, care a avut o influență puternică asupra lui și asupra întregului curs al treburilor, a trebuit să se ferească în special de ura populară. Numele de Strafford pentru popor era sinonim cu nelegiuirea, violența, arbitrarul administrativ și judiciar și era un simbol al opresiunii de care suferea oamenii.

7*

După deschiderea Parlamentului, regele a început să-l cheme din Irlanda la Londra pentru a se ajuta. Degeaba i-a scris Strafford lui Charles că „prezența lui nu va face decât să mărească pericolul și să-l expună dușmanilor”, implorând „să-i permită să rămână în Irlanda, cu armata”, că acolo „i-ar putea fi încă de folos și ar putea scăpa de moartea care l-a amenințat.” Charles a insistat „Nu mă pot lipsi de sfatul tău aici”, i-a scris el lui Strafford; „că nu ești în niciun pericol este la fel de sigur ca și faptul că eu sunt regele Angliei: nu vor atinge niciun fir de păr din capul tău”. Strafford, ascultându-se fără tragere de inimă suveranului său, a venit la Londra. Curând, în ciuda „cuvântului regal”, a fost arestat și închis în Turn. Parlamentul l-a adus în judecată, iar la 22 martie 1641 a început procesul său. Acest fapt este important în sensul că a confirmat în practică principiul responsabilitatea ministerială.

Oliver St. John, susținând acuzația lui Strafford în fața Camerei Lorzilor, apropo, a declarat sincer: „De ce ar trebui să ne fie rușine de legi atunci când judecăm un om căruia însuși nu i-a fost niciodată rușine de lege? Avem reguli cunoscute în ceea ce privește vânarea iepurilor de câmp și a căprioarelor, pentru că sunt animale inofensive... Dar există reguli pentru vânarea animalelor răpitoare - vulpi, lupi? Pur și simplu îi batem oriunde ne întâlnim.” O astfel de atitudine față de lege și instanță se manifestă de obicei în țară în acele epoci întunecate când instanța, ignorând legile, devine un instrument al politicii guvernamentale.

Nu există nicio îndoială că Strafford a meritat pe deplin porecla de „dușman al poporului”; nu există nicio îndoială că a căutat să distrugă dreptul la inviolabilitatea personală și proprietății englezilor, că a încălcat libertatea poporului englez; există fără îndoială că prezența lui printre consilierii regelui a fost dezastruoasă pentru stat și eliberarea lui de cei meritați.

pedeapsa căsătorită nu ar fi mai puțin periculoasă pentru liniștea publică: rămânând la putere, sub rege, și profitând de poziția sa, își va distruge pe toți adversarii, pe toți apărătorii libertății oamenilor împotriva intruderilor absolute ale regelui. Dar adevărul este că suficiente probe împotriva lui Strafford nu au fost strânse la timp și a fost dificil să strângi dovezi împotriva unui om atât de puternic, în mâinile căruia se afla întregul mecanism administrativ și polițienesc. Acesta este motivul pentru care Camera Comunelor a recurs la un remediu de urgență, publicarea unui „bill of attainder”.

Această măsură extremă s-a explicat prin faptul că partidul popular la acea vreme era amenințat din toate părțile. Au aflat despre conspirații, că trupele regale urmau să atace Parlamentul, că regele francez intenționează să trimită forță armată în ajutorul surorii și cumnatului său, că Prințul de Orange a promis că va livra bani, că se pregătesc. a făcut pentru evadarea lui Strafford din închisoare, că, în cele din urmă, regele ar putea din nou să dizolve brusc Parlamentul.

Proiectul de lege putea intra în vigoare numai după aprobarea sa de către rege. Ca regele să semneze acest proiect de lege însemna să semneze mandatul de moarte al celui mai apropiat consilier și slujitor credincios (deși, desigur, nu dezinteresat). Charles, în ciuda tuturor frivolității sale, se pare că a ezitat: și-a dat cuvântul regal, a garantat că „nu vor atinge nici un fir de păr din capul lui Strafford.” În aceste momente critice, arhiepiscopul Williams a venit în ajutorul regelui și, într-un iezuit. I-a explicat lui Charles că conștiința este dublă: personală, privată - pentru el însuși, pentru uz casnic și publică - pentru public; conștiința sa privată l-ar putea justifica pe Strafford, iar conștiința sa publică l-ar putea acuza. Proiectul de lege a fost semnat de rege. ... „Nu vă încredeți în prinții pământului!” spuse Strafford cu amărăciune când a aflat de aprobarea proiectului de lege. Strafford a fost dat în judecată

ca infractor de stat, a fost condamnat la moarte și executat.

Parlamentul a continuat să nu aibă încredere în rege, iar regele, la rândul său, nu și-a ascuns rea-voința față de el. Parlamentul ia prezentat o serie întreagă de proiecte de lege și petiții; regele fie le-a fost de acord, fie le-a respins cu aroganță, nevrând să renunțe la prerogativele puterii nelimitate, iar Parlamentul, între timp, a căutat tocmai să limiteze strict această putere și în locul ei, în loc de arbitrar și violență, să stabilească legea și curtea.

Cazul, cunoscut sub numele de „cazul celor cinci deputați”, a dat o lovitură puternică prestigiului regelui și a agravat lupta până la extrem. Guvernul a acuzat cinci deputați ai Camerei Comunelor (Hampden, Pym, Gollis, Strode). și Haslrig) de crimă de stat. Regele a dat ordin să-i aresteze, dar Parlamentul nu i-a extrădat. Regele însuși a apărut în Camera Comunelor, dar cei cinci deputați a căror extrădare a cerut

nu se aflau în sala de ședințe și, având nu a reușit nimic, s-a retras din Parlament. A apărut la Westminster, însoțit de 300 de gardieni și o mulțime strălucitoare de curteni. Toți erau înarmați. În timp ce regele se afla în Camera Comunelor, alaiul său, ofițerii și curtenii stăteau pe scări, în camerele alăturate și la intrare.Au aruncat amenințări și cele mai grosolane jigniri asupra reprezentanților poporului.S-au auzit strigăte: „Doar arată-mi: „În cine să tragem și nu voi rata!”—„Ce ar trebui facem cu oamenii ăștia?” — „Spânzurați-i! La spânzurătoare!” — „La naiba cu Camera Comunelor!” și așa mai departe în aceeași ordine de idei. Oamenii care se adunaseră la acest spectacol, auzind strigăte violente, obscene, îndreptate către aleșii lor, priveau cu ură domnii de la curte... O dispoziție atât de amară în sferele curții era destul de firească: aceste sfere și-au dat seama că un lucru fără speranță era alunecându-le din mâini.

controlul asupra banilor oamenilor și, odată cu acesta, posibilitatea de a se bucura de o viață largă.

Regele a adoptat o serie întreagă de proiecte de lege care au desființat Camera Steaua, Curtea Înaltei Comisii etc. Toate aceste reforme tindeau doar să restabilească constituția ruptă. Dar în legătură cu facturile care îi limitau în mod direct autocrația, Charles a devenit inflexibil. În cele din urmă, la 1 mai 1641, regele și-a dat acordul pentru ședința Parlamentului pe termen nelimitat, atâta timp cât el însuși a considerat că este necesar.

Anglia a prezentat apoi o priveliște ciudată. Despotismul regal, se părea, a rămas în plină forță, dar în același timp întreg mecanismul guvernamental părea lovit de paralizie, s-a dovedit a fi neputincios, inactiv... În realitate, Parlamentul începea deja să preia toate funcțiile. a puterii guvernamentale sau, mai degrabă, Camera era Comunitatea guvernamentală

În timp ce regele a aprobat fără tragere de inimă proiectele de lege neplăcute pentru el, elaborate de Parlament și, aparent, a făcut concesii, la tribunal s-au întocmit conspirații împotriva poporului. Un grup de oameni apropiați regelui intenționa să mute armata nordică împotriva Parlamentului; regele întocmia deja un proiect — cu ajutorul armatei scoțiene pentru a subjuga Parlamentul și a păstra puterea nelimitată. Aceste conspirații au fost expuse. Neîncrederea în rege a crescut și mai mult. La Londra au început tulburări, au avut loc ciocniri de stradă între regaliști și popor... Charles a aflat că cei cinci deputați, a căror arestare o căuta, s-au întors cu fast la Westminster, însoțiți de poliție și mulțime de oameni. Arogantul și mândru Karl nu mai putea îndura triumful adversarilor săi politici: mai mult, se simțea nesigur. Regele a decis să părăsească Londra.

În același timp, în consiliul secret al regaliștilor, s-a hotărât ca regina, după ce a capturat diamantele coroanei, să meargă în Olanda, să cumpere arme și muniții acolo și să încerce să obțină suverani străini pentru a-și ajuta soțul. (Și Henrietta Maria, într-adevăr, a dispărut din Anglia sub pretextul întunecat de plauzibil că era necesar să o ducă în Olanda pe mica prințesă, care cu șase luni înainte fusese căsătorită cu Prințul de Orange. Henrietta Maria a petrecut un an întreg în Olanda și a fost foarte ocupată să-l ajut pe soțul meu în lupta lui cu oamenii.Ginerele ei, stadtholderul, a ajutat-o.Un an mai târziu, a plecat în Anglia, însoțită de patru nave cu ofițeri și soldați străini, încărcate cu arme și muniție, și a aterizat la Burlington.Dar ajutorul pe care l-a oferit nu a mai putut salva o afacere sortită distrugerii).

Am sărit puțin înainte pentru a nu reveni la activitățile Reginei Henriette Maria, la participarea ei activă la lupta pentru putere nelimitată.

La 10 ianuarie 1642, regele, însoțit de soția, copiii și câțiva servitori, a părăsit Londra și și-a părăsit Whitehall pentru o lungă perioadă de timp. Era sortit să se întoarcă la acest palat în circumstanțe foarte triste pentru el. De atunci, regele a rătăcit dintr-un loc în altul, când cu o armată destul de puternică, când cu un mic detașament de adepți. Pentru a salva coroana, nu mai trebuia decât să ducă un război cu poporul: cu tenacitatea, dublul său gând, a adus lupta la o asemenea agravare. Și Karl, într-adevăr, a început curând să lupte cu armele în mâini împotriva Parlamentului, împotriva poporului său.

Nu vom urmări pas cu pas toate vicisitudinile acestui război fratricid de șase ani, care reprezintă o temă bogată pentru cronicile dramatice; Nu vom descrie isprăvile nici ale armatei regale, nici ale armatei parlamentare: nu scriem istoria militară și nici istoria vieții și domniei lui Carol I. Sarcina noastră, una mai modestă, este să arătăm în acest eseu: cu ce tenacitate, cu câtă amărăciune luptă monarhul pentru puterea sa nelimitată, încurajat și sprijinit de reprezentanții claselor superioare, rudele și asociații acestora, ale căror interese sunt indisolubil legate de existența unei puteri nelimitate, iar pentru a menține autocrația, monarhul se sacrifică mii, zeci de mii de vieți umane, își sacrifică liniștea sufletească și liniștea familiei sale, chiar își riscă viața și viața celor dragi. Nici un sacrificiu – nici bani, nici sânge uman, nici onoarea cuiva – nu i se pare grozav pentru a-și atinge scopul. Basnicia principiilor morale, cruzimea, prostia, orbirea sunt cu adevărat uimitoare...

Trebuie doar să remarcăm că în toată perioada de luptă din Anglia au existat trei partide politice principale: catolicii regaliști, care sperau cu o campanie de succes să umilească Parlamentul și să-l returneze pe rege la Londra cu toate prerogativele autocrației; Presbiterianii, care aveau sprijin popular, căutau să instaureze o monarhie constituțională, visau la un acord cu regele, la încheierea rapidă a păcii pentru a face posibilă desființarea rapidă a armatei;

independenții (independenții), care aveau și sprijin popular, au luat armata în propriile mâini și au complotat să distrugă monarhia. Aceștia din urmă au rămas câștigători, iar Charles însuși a contribuit la victoria lor cu frivolitatea sa.

22 august 1642, seara, după o furtună puternică,

Charles a ridicat standardul regal pe acoperișul Castelului Nottingham. Aceasta trebuia să însemne că regele îi cheamă pe vasalii săi credincioși să-și îndeplinească îndatoririle, adică. îi cheamă în ajutor. Aceasta a fost o declarație de război... Tobele au tunat, trâmbițele au sunat și o mică mulțime de spectatori, privitori inactivi pe stradă, care își aruncau șapca în aer, au strigat: „Trăiască Regele Carol!” Dar deznădejdea domnea în oraș. Oameni prudenți. a prevăzut necazuri și chiar și regele însuși, parcă copleșit de presimțiri și chinuit de o frică vagă, era într-o dispoziție melancolică. O săptămână mai târziu, standardul a fost rupt de vânt, care a fost luat ca un semn rău.

Cu toate acestea, acesta nu a fost primul semn rău din timpul domniei lui Carol. Chiar și în timpul încoronării, când regele a îmbrăcat un costum alb în loc de o haină purpurie, mulți au privit deja acest fapt ca pe un semn rău: regele, așa cum se spunea atunci, împreună cu violetul, părea să-și fi lăsat deoparte regalul său. măreţie. Alegerea textului pentru predica din cadrul aceleiași ceremonii a fost, de asemenea, nereușită. Din anumite motive, predicatorul s-a oprit la cuvintele Sfintei Scripturi: „Fii credincios până la moarte și-ți voi da cununa vieții.”... Istoricul notează că parcă s-ar fi oficiat o slujbă de pomenire pentru rege – pentru cel viu, prevăzând că nu va fi servit celui mort...

Războiul a început... Absolutismul era gata să verseze șiruri de sânge, să cufunde țara într-un abis al răului, să provoace multă suferință, să pună poporul în doliu, mai degrabă decât să renunțe la o parte din prerogativele sale, din arbitrar... Unii județele s-au răzvrătit pentru rege, altele pentru Parlament. Familiile s-au destrămat, rudele apropiate au devenit dușmani... „Cu răutate oarbă fratele s-a luptat frate”, așa cum spune Richmond-ul lui Shakespeare; „Un tată și-a doborât propriul fiu, iar fiul tatălui a fost ucis în luptă”... Oamenii fricoși sau indecisi nu au făcut-o. deranja pe oricine

nici către cealaltă parte de luptă. Mulți se grăbeau să evadeze în străinătate.

Războiul a durat șase ani. La început, armata regală a câștigat mai multe victorii, dar nu a reușit să profite de ele. La un moment dat, în nord, scoțianul Montrose, un adept al regelui, a câștigat câteva victorii strălucitoare asupra trupelor parlamentare și a arătat o mare

speranță pentru partidul regal, dar a fulgerat și a dispărut ca un meteor, iar victoriile sale au rămas fără rezultat. Dar apoi, când independenții au apărut pe scenă, când a apărut Cromwell cu cavaleria sa indestructibilă, armata regală a început să sufere înfrângere după înfrângere. Cu o pasiune deosebită, Cromwell a urmărit trupele regale. „Cine îmi va aduce în sfârșit acest Cromwell, viu sau mort!” a strigat odată regele cu furie. Dar comandanții săi nu i-au putut oferi această plăcere: Cromwell era evaziv și inaccesibil.

Bătăliile deosebit de încăpățânate și sângeroase au fost bătăliile de la Marston Moor (2 iulie 1644) și Nesby (14 iunie 1645). La Marston Moor, până la 3.000 de regaliști au fost uciși și 1.600 capturați. Cromwell ar fi putut trimite Parlamentului 100 de bannere regaliste, dacă soldații și ofițerii săi nu le-ar fi rupt în bucăți pentru a-și decora pălăriile sau pentru a-și face banderole în memoria acelei zile glorioase în care au provocat o înfrângere cruntă inamicilor poporului. În bătălia de la Nesby, Charles a lăsat în mâinile inamicului toată artileria, toate bagajele, peste 100 de steaguri, propriul său standard regal, 5.000 de prizonieri și toate hârtiile și corespondența secretă. Consecințele acestei înfrângeri, sau mai degrabă pierderea acestor hârtii și scrisori, s-au dovedit a fi și mai fatale, mai dezastruoase pentru rege decât rezultatele bătăliei de la Marston Moor. După bătălia de la Nesby, regele și susținătorii săi puteau fi considerați complet pierduți.

Camera Lorzilor a decis că ar trebui să profite de aceasta

ce victorie strălucitoare și întoarce-te către rege cu propuneri de pace care să fie acceptabile pentru el. Dar învingătorii erau departe de asemenea intenții și se pregăteau să dea o lovitură cruntă regelui, provocându-i un prejudiciu moral ireparabil... În loc să răspundă lorzilor, Camera Comunelor a cerut ca cetățenii Londrei să fie chemați la Guildgol și acolo hârtiile. găsite în bagajele regale, în special scrisorile, să fie citite public Charles către regină (care fugise din Anglia la acea vreme): cetăţenii înşişi trebuiau să judece cu ce „încredere11” era acum posibil să se negocieze cu regele. Lectura a avut loc la 3 iulie 1645, cu o mulțime uriașă de oameni și a făcut o impresie puternică asupra ascultătorilor.

Toate secretele, toate mașinațiunile secrete ale regelui au fost dezvăluite. S-a dovedit că regele complotează în permanență împotriva poporului, când cu scoțienii, când cu irlandezii, că nu a vrut niciodată cu sinceritate sau nu a căutat pacea, că a făcut concesii Parlamentului cu gânduri ulterioare - pentru ca cu prima ocazie să poată. ia -le in urma, ca nu a dat importanta promisiunilor sale, le-a dat doar pentru a nu le tine, pentru a castiga doar timp, ca a mintit si a inselat continuu, ca fiind amabil cu Parlamentul, s-a bazat doar pe brute. forță, că a pretins întotdeauna o putere nelimitată și nu s-a gândit să renunțe la ea, că în cele din urmă, în ciuda asigurărilor sale, repetate de sute de ori, s-a îndreptat către regele francez, ducele de Lorena și alți suverani europeni cu o cerere de a trimite trupe în ajutorul lui, că, cu ajutorul a zece mii de armate irlandeze

intenționează să continue războiul cu poporul, că fiul regelui danez cu 4.000 de veterani olandezi urma să invadeze nordul Scoției - în timp ce 8 sau 10 mii de francezi se vor alătura rămășițe ale armatei regale din Cornwallis... După cum se vede, o invazie străină asupra An-

Planul de a păstra puterea nelimitată pentru Charles Stuart a fost bine organizat, dar, spre regretul lui Charles și al anturajul său, a eșuat, iar regele a comis trădare în zadar.

Cazul denunțării regelui a fost realizat cu integritate: tuturor cetățenilor li s-a permis să vadă cu ochii lor că scrisorile erau într-adevăr scrise de mâna regelui. Ulterior, Parlamentul a făcut ca toată această corespondență regală să fie publicată sub acest titlu lung: „Serveta regelui deschisă, sau mai multe pachete de scrisori și hârtii secrete, scrise în mâna regelui și capturate în servieta lui pe câmpul bătăliei de la Nesby. , 14 iunie 1645, de Victorious Sir Thomas Fairfax, în care sunt dezvăluite multe secrete de stat, justificând complet cauza pentru care Sir Thomas Fairfax a dat bătălie în această zi memorabilă; cu câteva note." Nici o singură bătălie pierdută nu i-a provocat lui Charles o înfrângere atât de sensibilă, atât de teribilă ca această publicare a scrisorilor și a lucrărilor sale. Acum Charles apărea în fața poporului în plină înălțime, în toată goliciunea lui morală inestetică... Unii au încercat să-l apere”, s-au răzvrătit împotriva publicării scrisorilor sale, numind acest act „o încălcare gravă a secretelor de familie”. Alții credeau că unele scrisori au fost modificate sau tipărite cu omisiuni. Dar totul a fost în zadar: necinstea suveranului era evidentă pentru toată lumea. Și Karl însuși nu a contestat autenticitatea scrisorilor sale. Regele a certificat în mod oficial autenticitatea scrisorilor publicate într-o scrisoare către Sir Ed. Lui Nicolae din 4 august 1645

După înfrângerea de la Nesby, Charles nu și-a mai putut reveni, deși datorită încăpățânării și frivolității sale a continuat să se repezi cu diverse iluzii irealizabile. El a rătăcit de la un capăt la altul prin toată împărăția, s-a mutat din oraș în oraș, dintr-un castel în altul

Dar

însoțit de un mic detașament de adepți ai săi, fie a trăit la Oxford până când șederea sa acolo a fost în siguranță pentru el, fie s-a ascuns în Castelul Ragland. A început de mai multe ori negocierile cu Parlamentul; apoi a vrut să-și trimită comisarii la el, dar Parlamentul a refuzat să le permită să intre în Londra, deoarece ei conspirau, apoi a vrut să vină personal la Londra pentru a negocia, dar Parlamentul l-a refuzat din același motiv; apoi a încercat să-și croiască drum spre Scoția, spre Montrose, neștiind încă că armata lui Montrose nu mai există și că Montrose însuși rătăcea necunoscut unde... Exprimând dorința de a se împăca cu Parlamentul, cu oamenii, Charles a fost în același timp elaborând un plan fantastic pentru crearea unei noi armate pentru războiul cu Parlamentul, el aștepta debarcarea francezilor,

danezilor și olandezilor. În timp ce negocia pacea cu oameni care numeau Biserica Catolică o „curvă” și îl considerau pe Papa aproape Antihrist, Carol și-a autorizat soția să-l implore pe Papă fie pentru 100, fie 200 de mii de coroane.

Regele a purtat o corespondență activă cu soția sa, în care este clar conturat personajul Mariei Henriettei. Când, de exemplu, regele a vorbit despre pacea cu Parlamentul, aceasta și-a pierdut cumpătul și era pe cale să se retragă la mănăstire, spunând că nu îndrăznește să-și dea soarta în mâinile Camerei Comunelor. „Dacă te răzgândești din nou, atunci la revedere pentru totdeauna”, i-a scris ea lui Charles. „Dacă nu ai suficientă hotărâre, atunci pot doar să mor. Atâta timp cât există Parlamentul, nu te pot considera rege, iar picioarele mele vor nu va fi... în Anglia”. Pentru fiecare concesie forțată de cursul evenimentelor, ea i-a reproșat amarnic soțului ei: „Pentru ultima oară îți spun că dacă faci o altă concesie, ești pierdut”. Nu mă voi întoarce niciodată în Anglia, ci voi merge să mă rog pentru tine lui Dumnezeu.” (Această scrisoare este datată decembrie 1646). Franțuzoaica frivolă, aparent, acorda o importanță serioasă „concesiunii”

Ili

„Kam” al regelui, în timp ce în realitate nu aveau niciun sens, rămânând cuvinte goale și neobligandu-l la nimic.

Ceea ce însemna „cuvântul” lui Charles Stuart se vede clar din cazul lordului Glamorgan, unul dintre cei mai înflăcărați susținători ai săi. Regele l-a trimis pe Glamorgan în Irlanda cu o misiune secretă pentru a încheia un acord cu Uniunea Catolică locală, pentru a obține trupe. şi bani.Glamorgan s-a supus şi, riscându-şi capul, a preluat această sarcină periculoasă.A mers la destinaţie şi a încheiat un tratat cu catolicii irlandezi, promiţându-le diverse foloase în numele regelui, conform instrucţiunilor lui Charles. tratatul a căzut în mâinile viceregelui Irlandei și a fost înaintat Parlamentului. O furtună a apărut în Parlament. Lordul Glamorgan, în calitate de conspirator și agitator, a fost arestat și întemnițat. Regele a renunțat imediat la orice solidaritate cu Glyamorgan și la instrucțiunile date lui. ... În niciuna dintre acțiunile lui Charles nu se afla nesinceritatea, duplicitatea, josnicia lui în relațiile cu prietenii și adepții săi, ca în cazul Glamorgan.

Ne-am abătut puțin de la ordinea cronologică și am mers înainte (ceea ce, însă, nu este important). Să ne întoarcem la rătăcirile lui Charles Stewart.

Cu mare dificultate, a reușit în cele din urmă să intre în apartamentul principal al armatei scoțiene: acolo spera să-și găsească sprijin... Părea să nu observe că vechea ordine se prăbușește deja, că ruinele vechiului regim erau îngrămădite. în jurul lui, că farmecul persoanei sale regale se evaporase deja, a dispărut odată cu fumul bătăliei de la Nesby, că pământul îi dispărea de sub picioare... Scotienii l-au predat comisarilor parlamentari, iar ei , ca prizonier, l-a dus la Holmby, unde a ajuns pe 16 februarie. 1647

autocrația sa, care s-a încheiat cu moartea lui Charles Stuart și apoteoza libertății pentru poporul englez.

Pe 2 iunie, la miezul nopții, un detașament de soldați sub comanda lui Cornet Joyce a apărut la Godmby și, din ordinul armatei, l-a luat pe rege. Din acel moment, armata parlamentară a intrat în posesia regelui. La Londra la acea vreme, regaliștii au semănat confuzie, au provocat revolte de stradă și au cerut întoarcerea regelui la Londra. Și în armată și în societate se vorbeau deja deschis despre distrugerea monarhiei, despre republică. Regele, deja prizonier, nu s-a oprit din complot și complot, intrigant și dublu.

Trăind în Hamptoncourt, Charles a fost la un moment dat chiar și în relații cu Cromwell și însoțitorul său, Ayrton. Dacă Karl i-ar fi putut trata sincer, acești oameni l-ar fi putut totuși să-l salveze. Dar el, ca de obicei, a hotărât să se joace cu ei, dar acest joc s-a dovedit a fi peste puterile lui, pentru că Cromwell și Ayrton nu aparțineau unor oameni de același tip cu Lord Glamorgan: nu erau potriviti pentru nicovale... Ayrton l-a invitat să li se alăture, t .-e. către armată, iar Charles a răspuns: „Îmi joc jocul.” Și jocul lui era să găsească mijloace de a continua războiul intestin, iar acest „jucător” de jocuri de noroc a inspirat în mod natural suspiciunea lui Cromwell.

Într-o zi, în timp ce se afla în Windsor, Cromwell a aflat că un bărbat a plecat de la Castelul Hamptoncourt purtând o şa pe cap, că o scrisoare a lui Charles adresată reginei era cusută în şa, dar purtătorul de scrisori nu era la curent cu secret. Pe la ora zece acest om urma sa ajunga la hanul Blue Boar din Holborne, unde i s-a pregatit un cal pentru a calatori la Dover, de unde urma sa fie trimisa scrisoarea in Franta.Cromwell si Ayrton, deghizati in simpli cavaleristi. însoțiți de un soldat, imediat Ne-am dus la Golborn și am ajuns la hotelul Sinyago.

Mistreț”, l-au lăsat pe soldat de gardă, în timp ce ei înșiși ocupau o cameră separată și, bând bere, așteptau apariția „omul cu șa”. Într-adevăr, pe la ora zece seara acest bărbat a venit la hotel. Cromwell și Ayrton au apărut imediat din camera lor cu o sabie în mână și, sub pretextul că li s-a ordonat să inspecteze bunurile tuturor călătorilor, au apucat șaua, au dus-o în camera pe care o ocupau, au smuls-o din spate. margine și a găsit acolo o scrisoare. Apoi, au cusut cu grijă șaua și i-au întors-o tipului speriat, spunându-i cu o privire bună și veselă că este un om cinstit și că își poate continua drumul.

Scrisoarea găsită în șa s-a dovedit a fi interesantă: a dezvăluit adevăratele intenții ale lui Charles. Regele și-a informat soția că două părți încearcă să-l cucerească de partea lor (armata și

prezbiterianii scoțieni), că se va alătura celui ale cărui condiții îi consideră mai favorabile, că probabil va ajunge la o înțelegere cu prezbiterianii scoțieni mai degrabă decât cu armata. Apropo, regele a scris: „Fii calm cu privire la concesiile pe care le pot face. Știu bine, când va veni momentul, cum ar trebui să mă comport cu acești bufoni; în loc de jartieră de mătase, le voi pregăti o frânghie de cânepă..." Citind aceste rânduri, generalii s-au uitat unii la alții: bănuielile li s-au confirmat, nu se putea avea încredere în suveran. Regele, în cuvinte amabile cu ei , le pregătea un laț... Charles se înșela: acei oameni pe care îi numea atât de frivol „clovni”, erau pentru el instrumentele fatale ale inexorabilului Nemesis istoric.

În cele din urmă, regele a decis să fugă, realizând că treburile lui iau o întorsătură extrem de proastă. Dar nu știa absolut unde să fugă, unde să se ascundă și a refuzat cu încăpățânare să părăsească Anglia.

Echilibrul lui spiritual era atât de tulburat încât el, un om foarte educat pentru vremea lui,

a cedat prejudecăților și superstițiilor secolului - și a apelat la astrologie pentru ajutor... În acele vremuri, un astrolog celebru, William Lilly, locuia la Londra. La el i-a trimis Karl o doamnă, doamna Vorewood, să afle unde ar fi mai bine și mai sigur pentru el să alerge. Lilly a întrebat solemn stelele și a răspuns că regele ar trebui să se retragă în est, în comitat. Essex, la 20 de mile de Londra, și doamna Warewood s-au grăbit la Hamptoncourt cu acest răspuns. Dar regele nu a așteptat-o, iar în seara zilei de 11 noiembrie (1647), cu ajutorul anturajului său, Ashburnham și Werkley, a fugit pe Insula Wight, la Castelul Carisbrooke, unde s-a trezit sub supraveghere. al colonelului Gammond, guvernatorul insulei.

Când Karl a dispărut lui pr. White, cei apropiați au început să se teamă serios pentru el. John Berkeley, care nu s-a orbit cu speranțe goale, l-a implorat să fugă din Anglia fără să piardă timpul. Se spunea că o navă trimisă din Franța de regina naviga pe lângă țărmurile White de câteva zile. Dar Karl s-a încăpățânat spre moartea sa.

În acel moment, o nouă intrigă a stârnit speranța regelui. Parlamentul, a cărui îndelungă suferință părea să nu aibă sfârșit, a decis să se adreseze încă o dată regelui cu patru propuneri sub formă de proiecte de lege și s-a afirmat că, dacă regele accepta aceste propuneri, atunci, conform dorinței sale, nu s-a exprimat o dată. , el va fi admis la Londra pentru negocierile finale cu Parlamentul. Propunerile Parlamentului au discutat despre limitarea arbitrariului regal, stabilirea legalității și libertății. Scoțienii l-au sfătuit pe rege să respingă propunerile Parlamentului și i-au promis să încheie un acord cu el în cele mai bune condiții și să-l aducă la Londra ca câștigător. „Trebuie să așteptăm!”11 i-a spus regele lui John Berkeley, care l-a îndemnat să fugă pe continent. Înainte de a părăsi Anglia, Charles cu pasiune

De asemenea, a vrut să încerce, cu ajutorul scoțienilor, să recâștige puterea nelimitată pentru el și pentru anturajul său fosta lor poziție de comandă. Charles a visat să reaprindă un război intestin și, peste cadavre, să urce triumf pe tron.

Despotismul politic și fanatismul religios sunt cele mai crude și rele flageluri care întârzie progresul omenirii, provoacă nenumărate suferințe materiale și morale oamenilor și transformă istoria lumii în istoria martiriului popoarelor.

Comisarii scoțieni au sosit aproape simultan cu cei parlamentari, iar Charles a negociat în secret cu scoțienii. Două zile mai târziu, 26 decembrie. În 1647, a fost încheiat și semnat un acord cu aceștia, conform căruia scoțienii s-au angajat să deschidă o armată pentru a-l restaura pe rege cu toate prerogativele sale. Charles, la rândul său, s-a angajat pentru un anumit timp să patroneze presbiterianismul și să-i persecute pe independenți. În virtutea acestui tratat, prezbiterianii scoțieni și regaliștii englezi s-au unit pentru a lupta împotriva Parlamentului în numele prerogativelor coroanei. Originalul tratatului, care urma să declanșeze un război intestin pentru a restabili suveranitatea regelui, a fost așezat într-o cutie de plumb și îngropat în grădina Castelului Carisbrooke: trebuia să rămână ascuns până se va prezenta oportunitatea de a-l anunța deschis.

Discuțiile cu comisarii parlamentari au fost scurte: Karl le-a respins propunerile. Comisarii au plecat și, după ce au vorbit cu Hammond, s-au întors la Londra pentru a raporta Parlamentului cu privire la misiunea lor. La scurt timp după plecarea lor, când regele discuta deja cu Berkeley și Ashburnham despre zborul planificat pentru noaptea următoare, porțile castelului au fost încuiate, intrarea străinilor a fost interzisă, gărzile au fost dublate peste tot și aproape toți asociații regelui, Ashburnham și Berkeley mai întâi, au primit comenzi de la mine *

părăsiți imediat castelul... Nu există nimic secret care să nu devină evident: asta trebuie să-și amintească mereu dușmanii poporului. Secretul „cutiei de plumb” a fost dezvăluit curând...

Când comisarii au raportat Parlamentului rezultatele călătoriei lor la rege, când s-a aflat că Charles a semnat Tratatul de la Carisbrooke, Camera Comunelor a devenit agitată. S-a făcut chiar o propunere de aducere a regelui în judecată pentru faptul că, în timp ce „declara solemn supunerea în fața Parlamentului, acesta încheiase în același timp un tratat secret cu scoțienii pentru a implica țara în noi tulburări și a distruge Parlamentul. ”11 - Această propunere nu a trecut. Dar apoi a fost făcută și acceptată o propunere de a opri toate relațiile cu regele - ceea ce, în esență, a echivalat deja cu

distrugerea monarhiei. - „G. Președintele, a spus Cromwell în Camera Comunelor, Regele este un om de mare inteligență, de mari talente, dar atât de secretos, atât de înșelător încât nu există nicio modalitate de a avea încredere în el. Ne vorbește despre dorința lui de pace și, în același timp, negociază în secret cu comisarii scoțieni pentru a începe un nou război cu poporul. A sosit ora când numai Parlamentul trebuie să guverneze și să salveze țara11...

După aceea, regaliștii au reușit să ridice o revoltă în mai multe locuri. Chiar și la Londra au provocat revolte pe străzi și au strigat: „Trăiască regele!” O mulțime de tot felul de oameni din stradă au atacat casa Lordului Primar, au luat în posesie un tun și un depozit de arme. Acest pogrom, organizat de susținători regali, a fost deja ultimul. Toate revoltele locale au fost înăbușite rapid. Fairfax a calmat revolta din est. Scoțienii, conform tratatului încheiat cu regele, au intrat în Anglia, Cromwell a învins cu capul cap în bătăliile de la Preston, Wigan și Barrington și a intrat victorios în Edinburgh.

Presbiteriani, în și în afara Parlamentului,

Încurajați de succesele lui Cromwell ca lider al independenților, în toamna anului 1648 s-au grăbit să încheie din nou un acord cu regele și au început din nou negocierile de pace cu acesta, în ciuda rezoluției parlamentare de a înceta relațiile cu regele.

Cincisprezece comisari parlamentari au mers pe insulă. White, până în micul oraș Newport. Au ajuns la fața locului pe 15 septembrie: 18 — au început negocierile. Cei apropiați l-au sfătuit pe rege să accepte imediat propunerile Parlamentului, altfel, spuneau ei, totul va pieri dacă acordul nu va fi încheiat și regele nu va avea timp să ajungă la Londra înainte ca Cromwell să se întoarcă cu o armată din Scoția. Charles era „verbal” gata să urmeze acest sfat, dar în sufletul său, după cum sa dovedit, încă mai găzduia speranța că urmașul său, Ormond, va aduna o armată mare în Irlanda, va începe un război cu Parlamentul, iar el, Charles. , ar fugi cu White, cu ajutorul armatei irlandeze, se va întoarce la Londra ca monarh nelimitat și se va răzbuna, se va răzbuna cu brutalitate pe toți dușmanii săi, obligându-i să plătească cu capul pentru umilințele și temerile pe care le-au suferit.

Referitor la negocierile care începuseră cu comisarii parlamentari, regele i-a scris sincer confidentului său (William Hopkins), care era obligat să pregătească totul pentru evadarea sa: „Aceste noi negocieri vor fi la fel de comice ca toate precedentele: nimic nu s-a schimbat. în intențiile mele”...

Regele a fost apoi de acord cu propunerile Parlamentului, a făcut concesiune după concesiune, deși nu a cedat deodată, ci contestând pas cu pas motivul pe care nu mai era în stare să-l apere; fie a apelat la Parlament cu condițiile sale, cu rezerve, fie a încercat să retragă concesiile făcute — într-un cuvânt, a amânat negocierile doar pentru a

câștiga timp și a-i oferi lui Ormond ocazia să adune o armată suficient de puternică în Irlanda. Cu armata irlandeză,

cu ajutorul flotei olandeze aflate sub comanda prințului Rupert, Charles, se pare, spera la un succes mai mare decât cel care s-a întâmplat pe aliații săi, scoțienii.

După ce regele a promis solemn să oprească orice agitație din Irlanda ostilă Parlamentului, după ce i-a interzis în mod deschis și oficial lui Ormonde să plece în Irlanda, el îi recomandă în secret să nu acorde atenție comenzilor sale regale și cu posibila dorință de a merge în Irlanda. . 10 oct. 1647 Charles i-a scris în secret lui Ormond: „Ascultă ordinele soției mele, și nu ale mele, până nu te voi anunța că sunt liber; Nu-ți face griji nici pentru concesiile mele cu privire la Irlanda: nu înseamnă nimic.”... Cu alte cuvinte: regele i-a declarat lui Ormonde că el, Charles Stuart, se preface, înșală, făcea promisiuni pentru a nu le ține. La o asemenea umilire, la Setea de putere nelimitată aduce uneori un monarh la un asemenea declin moral...

În ziua (9 octombrie) în care regele a cedat Parlamentului comanda forțelor militare - terestre și maritime - timp de 20 de ani, Charles i-a scris lui Hopkins: „Într-adevăr, marea mea concesie de azi a fost făcută doar pentru a le ușura eu să scap: fără aceasta nu aș fi sperat niciodată să fac o asemenea concesie.” În cele din urmă, negocierile s-au încheiat, iar prezbiterianii, în interesul partidului lor, au găsit suficiente concesiile făcute de rege și pe baza ei au găsit posibil să încheie pacea cu regele. Când s-a despărțit de comisari, Charles a rostit destul de multe cuvinte jalnice și s-a prezentat ca un fel de victimă nefericită și aproape un om drept.Și asta a spus un egoist, zadarnic. și om crud, care adunase grămezi de cadavre în lupta pentru putere și jumătate din Anglia era îmbrăcat în doliu...

Comisarii, întorcându-se la Londra, au dat imediat

Ei au raportat Parlamentului și au vorbit în favoarea unui acord cu regele. Independenții, care nu aveau încredere în rege și înțelegeau mai bine starea generală a lucrurilor, s-au pronunțat hotărâtor împotriva unui acord cu regele. Și o dezbatere aprinsă și lungă a început în Camera Comunelor. Independent Ven a spus: „Astăzi, în sfârșit, vom ști cine sunt prietenii noștri și cine sunt dușmanii noștri sau, pentru a spune mai simplu, vom vedea cine aparține aici partidului regelui și cine aparține partidului poporului!” A existat un zvon că armata mărșăluia spre Londra. a vrut să profite de prima alarmă și să pună capăt dezbaterii. S-au auzit strigăte: „Pe voturi! Pe voturi!”11 Dar independenții au întâmpinat rezistență, iar decizia a intrebarii a ramas pana a doua zi.Pe 2 decembrie dezbaterea a izbucnit din nou si s-a prelungit pana seara.Deja se intunecase,unii membri ai Camerei Comunelor se retrasesera deja.Independentii au cerut sa fie

aduse tortele. iar ședința a continuat cu foc.- „Domnule președinte”, a exclamat apoi unul dintre membrii fracțiunii prezbiteriane, „acești domni nu numai că vor să ne intimideze prin apropierea armatei, dar intenționează să prelungească dezbaterea pentru o mult timp.” toată noaptea - în calculul că oamenii bătrâni, respectabili, cei mai înclinați spre pace, nu vor suporta oboseala și nu vor pleca înainte de a vota. Sper că Camera nu se va lăsa păcălită de acest truc!" Și, în ciuda obiecțiilor opoziției, dezbaterea a fost din nou amânată până pe 4 decembrie (3 decembrie a fost duminică).

Pe 4 decembrie, la deschiderea ședinței, a existat un zvon că regele ar fi fost răpit din locuința sa. Alb și dus la Castelul Gurst, la un castel care era un fel de închisoare, situat pe malul mării, împotriva viespilor. Alb, pe marginea unei pelerini pustii, cu un climat extrem de nesănătos. Curând, președintele Camerei Comunelor a primit o scrisoare de la Newport de la maiorul Rolfe, care l-a înlocuit pe Hammond, și a citit imediat această scrisoare către Cameră. Zvonul s-a dovedit a fi solid, iar de acum încolo comunicarea directă între Parlament și rege a devenit imposibilă.

Într-adevăr, la 30 noiembrie, regele, din ordinul armatei, a fost dus la Castelul Gurst. Cu o zi înainte, 29 noiembrie, când s-a zvonit că regele va fi răpit, colonelul Ed. Cook i-a sugerat regelui să fugă. Caii erau pregătiți, barca aștepta la mal, noaptea era întunecată, Cook s-a oferit să-l însoțească. Totul promitea succes... Dar Karl a ezitat, a fost indecis și a refuzat în cele din urmă serviciile lui Cook.

Parlamentul, între timp, s-a grăbit să încheie pace cu regele și, cu o majoritate de 140 de voturi împotrivă, 104, a decis că concesiile făcute de rege ar putea servi drept bază pentru încheierea păcii cu el. Atunci independenții au decis să efectueze o lovitură de stat, justificând-o cu necesitatea de a pune capăt tulburărilor și de a salva patria de dușmanii ei interni și externi. 6 dec. a avut loc o „curățare” a Parlamentului: 40 de deputați, susținători ai înțelegerii cu regele, au fost arestați, mulți deputați au fost exmatriculați. A doua zi au continuat arestările și expulzările. Astfel, 143 de deputați au fost scoși din Parlament. Armata și republicanii - în Parlament și în popor - au devenit stăpâni pe situație.Din acea zi, totul le-a cedat, nimic nu le-a umbrit triumful.

În Camera Comunelor, Hugh Peters a spus: „Asemenea lui Moise, ești destinat să scoți poporul din sclavia egipteană. Dar cum se va realiza acest lucru nu îmi este încă deschis... După ce-și coborî capul în mâini și tăcând o vreme, a exclamat: „Iată o revelație care a coborât asupra mea... Oastea va distruge. monarhia, nu numai aici, ci și în Franța și în alte state din jurul nostru! Ea te va scoate din Egipt! "...

În ziua în care ultimii prezbiteriani au părăsit Westminster, Cromwell a apărut în Camera Comunelor: „Dumnezeu știe”, a declarat el, „că nu știam nimic din ceea ce s-a întâmplat în ultima vreme în această Cameră, dar așa cum stau lucrurile.

121 s-a terminat, atunci mă bucur foarte mult și acum trebuie doar să-l susținem!”

Camera l-a întâmpinat pe Cromwell cu expresii puternice de recunoștință. Președintele și-a exprimat oficial recunoștința față de acesta pentru călătoria sa în Scoția. După întâlnire, în sunetul unor aplauze entuziaste, Cromwell s-a retras din Cameră și și-a luat locuințe în Whitehall, în apartamentele regale. A fost un erou național și un idol al armatei.

La ședințele din 12 și 13 decembrie, Camera Comunelor a abrogat toate actele, toate voturile recente în favoarea păcii. În Casa au început să sosească de pretutindeni petiții, din ce în ce mai persistente, pentru a-l aduce în judecată pe rege ca singurul vinovat al conflictelor civile. Deja la întâlnirea de la Windsor, când s-a luat decizia unanimă de a lupta cu dușmanii poporului până la ultima picătură de sânge, s-a decis că „dacă Domnul duce la victorie, atunci să-l judece pe Charles Stuart, omul însetat de sânge, din cauza căruia s-a vărsat atâta sânge și din vina căruia s-au abătut tot felul de dezastre în țară11. Ideea de a-l aduce în judecată pe rege, care a apărut în urmă cu un an printre radicalii extremi, a fost deja popularizată în mod semnificativ în rândul maselor.

Într-adevăr, situația poporului și reprezentarea poporului au devenit din ce în ce mai critice, ca urmare a tenacității și a poftei de putere a lui Charles. „Rebeliunile, invaziile, conspirațiile, atacurile deschise asupra Parlamentului au venit una după alta”, scria Cromwell. Primul rezultat bun din 1648, potrivit lui, a fost condamnarea și pedepsirea oamenilor dăunători, precum și schimbarea imaginii guvernului. , „distrugerea tratatului cu regele, deoarece”, a spus el, „altfel am fi dat în mâinile regelui tot ce ne este drag, iar siguranța publică s-ar fi transformat într-o bucată de hârtie”. Pericole, vizibile și invizibile, se ridicau în fiecare oră și amenințau țara

nenumărate dezastre. Ei au considerat necesar să pună capăt vinovatului de tulburări și suferințe nemaiauzite ale oamenilor.

Și atunci s-a auzit vocea lui Ludlow: „Sângele a inundat întreaga țară și poate fi spălat doar de sângele aceleiași persoane care l-a vărsat”.

Soarta lui Charles Stuart a fost decisă.

Un detașament de soldați sub comanda colonelului Garisson a mers la Gurst-Castle cu ordin să-l transporte pe rege la Windsor. Pe 17 decembrie, noaptea, Harrisson a ajuns la Castelul Gurst, iar regele a fost foarte încântat să afle că Palatul Windsor a fost desemnat pentru reședința sa. S-a bucurat să evadeze din sumbru Castelul Gurst, unde camera întunecată, în care trebuia să aprindă focul chiar și în timpul zilei, l-a întristat.- „Bună dimineața!” spuse Karl, aflând despre

mișcarea lui: „devin din ce în ce mai îngăduitori”. Windsor este un loc în care mă simt mereu bine; Voi fi răsplătit pentru ceea ce am îndurat aici.”

În drum spre Windsor, regele a avut ocazia să evadeze, dar scăparea lui a fost împiedicată de un accident, enervant pentru Charles.

După ce a plecat la Windsor, regele a anunțat că cu siguranță vrea să se oprească la Bagshot și să ia masa în pădure cu Lordul Neuburgh, (unul dintre cei mai devotați oameni ai săi). Garisson nu a îndrăznit să-i refuze împlinirea acestei dorințe, deși insistența regelui l-a inspirat cu unele suspiciuni.

Lordul Neuburgh, un mare iubitor și cunoscător de cai, avea un singur cal, faimos în toată Anglia pentru viteza extraordinară a alergării. Lordul Neuburgh, care a fost de mult timp în corespondență secretă cu regele, l-a sfătuit - în cazul unei călătorii la Windsor - cumva cu drag

strica calul, promițându-i că îi va da faimosul său cal, pe care regele putea alerga cu ușurință și de-a lungul potecilor forestiere, binecunoscute lui, se putea ascunde de persecuție. Și Karl, într-adevăr, în drum spre Bagshot se plângea constant de calul său și dorea să-l schimbe. Dar, ajungând la Lordul Neuburg, regele a aflat că calul pe care se baza fusese cumva învinețit în grajd cu o zi înainte, șchiopăta și nu putea fi pus în acțiune. Lordul Neuburg era în disperare și i-a oferit lui Karl și alți cai buni, dar regele a refuzat, neîndrăznind să-și riște viața, având în vedere faptul că călăreții convoiului erau aproape de el, cu un pistol în mână.

Cu toate acestea, ajungând seara la Windsor, regele s-a consolat... Se afla în iubitul său palat de țară, și-a ocupat camerele și a găsit totul în ele pregătit pentru primirea sa, așa cum se întâmpla în cele mai bune zile când el și geniatul lui, curte vesela locuia aici. Presumiri sumbre nu-l chinuiau. Aproape că a uitat chiar că s-a trezit prizonier în Windsor.

În aceeași zi, 23 decembrie, aproape la aceeași oră în care regele a ajuns la Windsor, Camera Comunelor a decis să-l judece pe Charles Stuart. Problema nu a fost lipsită de dezbateri: unii au cerut ca Charles să fie destituit doar de pe tron, așa cum sa întâmplat cu unii dintre predecesorii săi; alții voiau să scape de el în liniște și să nu-și asume responsabilitatea pentru moartea lui. Republicanii au cerut un proces public al lui Charles Stuart: ei au declarat că a fost o trădare din partea regelui să ducă război poporului; a chema străinii să se ajute singuri, a invita o invazie inamică a patriei a fost o crimă gravă de stat.

Curtea Supremă a fost imediat înființată. Camera Lorzilor a respins ultima rezoluție, dar Camera

Comunitatea a declarat că opoziţia domnilor nu va schimba nimic, că izvorul puterii supreme era poporul, adică. reprezentanții săi. Din 8 ianuarie până în 19 ianuarie, instanța s-a întrunit în ședințe închise. Algernon Sidney se temea că procesul regelui ar putea compromite republica, chiar să provoace o rebeliune care să-l salveze pe rege și să distrugă Republica. „Nimeni nu se va mișca”, i-a opus Cromwell cu încredere: „Îți spun că îi vom tăia. capul împreună cu coroana!”

Cu puțin înainte de 20 ianuarie, când regele urma să se prezinte în fața Curții Supreme, păstrătorul Castelului Windsor l-a anunțat pe Charles că va fi transferat în curând la Londra. Această veste l-a alarmat și l-a stânjenit foarte mult pe rege. Până atunci, deja de trei săptămâni, a trăit liniștit, continuând să se liniștească cu visul de a-și întoarce puterea nelimitată, fosta sa strălucită viață.El încă mai spera într-un ajutor rapid din partea Irlandei, la o invazie străină, la intervenția suveranilor europeni în treburile lui . A trecut mult timp de când nu l-am văzut pe Karl la fel de plin de viață și de încrezător în sine precum a fost în ultima vreme. „În șase luni, pacea va fi restabilită în Anglia”, a spus el, „dacă nu”, atunci din Irlanda, Danemarca și alte state voi primi mijloacele cu care îmi voi recâștiga drepturile!” - A doua zi a spus: „U Încă mai am trei cărți în joc, iar cele mai rele dintre ele sunt de ajuns pentru ca eu să recâștig!” Și toate acestea au fost spuse cu atâta încredere cu două săptămâni înainte de moartea lui, se spunea într-un moment în care toate cărțile lui erau bătut...

O singură împrejurare i-a tulburat starea de complezență... Până atunci, eticheta curții era respectată la Windsor: Charles a luat masa în sala principală, sub un baldachin; i-au adus paharul, îngenunchind; bucatele erau aduse închise şi gustate mai întâi. Dar dintr-o dată, conform unei scrisori din apartamentul principal, asta

 ordinea s-a schimbat: soldații au adus mâncare deschisă, nu au fost gustate, nimeni nu a îngenuncheat, baldachinul a dispărut - și odată cu ea toată eticheta obișnuită a curții. Karl a fost extrem de jignit și supărat de o asemenea schimbare a atitudinii sale; după aceea a început să ia cina în camera lui.

19 ianuarie , Garisson a venit la Windsor cu un detașament de cavalerie și l-a dus pe Charles la Londra, la Palatul St. James.

20 ianuarie a început procesul.

Când regele a fost informat că regele se apropie, Cromwell s-a uitat pe fereastră și apoi, întorcându-se către judecători, a spus: „Iată-l!”... A venit ceasul faptei mari! Te întreb, hotărăște-te repede ce îi vei răspunde când el întreabă: în numele cui, cu autoritatea cui îl judeci!” Toți au tăcut. - „În numele poporului englez!” a spus Henry Martin. Nimeni nu a obiectat. Curând după aceea, judecătorii, conduși de președintele, Bradshaw, s-au dus la West Minster Hall.

Când judecătorii și-au luat locul, acuzatul, din ordinul lui Bradshaw, a fost adus în sala de judecată. Bredshaw s-a ridicat imediat și i-a spus lui Karl Stuart, regele Anglezului, „că comunitățile Anglesky, ai căror reprezentanți constituie parlamentul, l-au considerat principalul vinovat al tuturor, care a căzut asupra poporului și s-au grăbit la tribunal pentru această crimă sângeroasă. , care a fost stabilit cu această dimensiune. Curtea Supremă, în fața căreia se prezintă acum. - „Veți auzi ce acuzații vă cântăresc!” Bradshaw și-a încheiat scurtul discurs. Procurorul general Kok s-a ridicat pentru a citi rechizitoriul. Regele a vrut să spună ceva. "Tăcere!", a exclamat el, oprindu-l pe procurorul general și, cu o privire imperioasă, și-a atins bastonul de umăr. Se întoarse spre el iritat. Butonul bastonului regal a zburat. Karl, aparent, s-a simțit insultat -

iar chipul i s-a schimbat. Niciunul dintre slujitori nu era în apropiere să ridice butonul; regele se aplecă, o ridică el însuși și, stânjenit, se așeză în tăcere în locul lui.

După acest mic incident, procurorul general a continuat să citească neîncetat rechizitoriul, care l-a acuzat pe rege cu toate nenorocirile naționale izvorâte mai întâi din tirania sa, iar apoi din războiul intestine inițiat de acesta, iar în concluzie, procurorul general a cerut pentru pedeapsa lui Charles și Stuart, cum pentru „un tiran, un trădător și un ucigaș”, pentru toate crimele grave pe care le comisese. În timp ce citea rechizitoriul, regele se uită în jur destul de calm și indiferent, uitându-se acum la judecători, acum la publicului; numai la menționarea lui Charles Stewart drept „tiranul, trădătorul și ucigașul”, el a zâmbit în tăcere. După ce a citit rechizitoriul, Bradshaw s-a întors către rege: „Domnule, ați auzit rechizitoriul. Curtea așteaptă răspunsul tău!" După cum a ghicit Cromwell, Charles a întrebat imediat: cu ce autoritate a fost adus în judecată. Bradshaw, reținut, pe scurt și cu demnitate, i-a răspuns că a fost adus în judecată de poporul englez, că dacă ar fi avut fost mai atent la ceea ce i se spusese deja, nu și-ar fi pus întrebarea.

Apoi, regele – în loc să vorbească la obiect, să încerce să descompună acuzațiile care i-au fost aduse – a intrat în dialectică, a repetat același lucru, a intrat în dezbateri cu președintele, s-a adresat curții cu cereri inacceptabile (cum ar fi, de exemplu , cerința sa de a fi audiat de Camera Lorzilor și Camera Comunelor). În sfârșit, în ședința din 27 ianuarie, președintele i-a spus inculpatului: „Dacă nu mai doriți să adăugați nimic, atunci instanța va proceda la pronunțarea verdictului!” – „Nu voi adăuga nimic, domnule”, a răspuns. regele, aș vrea doar să am scris ce am spus.

în proces-verbal." Bradshaw nu a răspuns nimic, din moment ce s-a înțeles deja că toate răspunsurile și explicațiile inculpatului au fost consemnate textual. Înainte de a pronunța sentința, Bradshaw s-a

adresat regelui cu un lung discurs, în care, lăudând comportamentul lui Parlamentului, a enumerat toate crimele regelui, toate nenorocirile, toate ororile aduse oamenilor de războiul intestin și a subliniat că rebeliunea și rezistența față de el, Charles Stuart, erau o datorie și o necesitate pentru popor, în vederea despotismul lui, încălcarea legilor statului.La început regele l-a ascultat pe președinte destul de calm, dar când discursul lui Bradshaw a început să se apropie de sfârșit, regele a fost copleșit de confuzie.

Președintele a dispus citirea verdictului. Charles Stuart a fost condamnat la moarte prin decapitare. Karl, palid, entuziasmat, aparent că nu se aștepta la un asemenea deznodământ decât în ultimul moment, a vorbit repede, întorcându-se către Bradshaw: „Domnule, vrei să mă asculți?” „Domnule, nu poți fi auzit după pronunțarea verdictului! ” a fost răspunsul: „Nu pot, domnule?” întrebă regele cu o voce intermitentă: „Nu, domnule, cu permisiunea dumneavoastră!” spuse Bradshaw. Gardieni, luați prizonierul! „... În acest moment regele și-a pierdut complet orice stăpânire de sine. Acest monarh, arogant, arogant, mândru în zilele puterii, care a luptat cu atâta încăpățânare pentru autocrația sa, nu s-a arătat la a încercat fie mult curaj, fie simțul propriei sale demnități și mormăi repede: „Pot vorbi după verdict... Cu permisiunea dumneavoastră, domnule, am dreptul să vorbesc după verdict... Cu permisiunea dumneavoastră... Stai!... Verdictul, domnule... Eu zic, domnule că „... Gardienii au fost nevoiți să-l scoată cu forța din sala de judecată. Charles a fost trimis din nou la Palatul St. James. Execuția a fost programată pentru 30 ianuarie *).

*) Pe atunci limba gregoriană nu fusese încă introdusă în Anglia

Însoțit de paznici, cu bătaia de tobe, Charles Stuart a mers prin parc până la Whitehall. Nu a rămas mult acolo, iar prin gaura făcută cu o zi înainte în stepă, a mers direct din sala de banchete a palatului la schelă, acoperită cu pânză neagră. Câteva minute mai târziu, călăul și-a făcut treaba și, arătând oamenilor capul tăiat, a strigat: „Iată capul unui trădător!”

6 februarie , Camera Lorzilor a fost distrusă.

7 februarie a fost publicată următoarea rezoluție de guvern: „A fost dovedit prin experiență, iar Camera Comunelor declară că puterea regală în această țară este inutilă, neprofitabilă și periculoasă pentru libertatea, pacea și fericirea poporului; de aceea din această zi este nimicită

8 februarie , cadavrul lui Charles Stuart a fost înmormântat la Windsor, în. Capela Sf. Gheorghe, fara rituri religioase si fara nici un fast.

Marele sigiliu de stat purta inscripția compusă de Henry Martin: „Primul an de libertate restaurat prin binecuvântarea lui Dumnezeu, 1648”.

Astfel s-a încheiat tragic lupta lui Carol I Stuart pentru o putere monarhică nelimitată în Anglia.

V.

Înainte de a vorbi despre lupta cu poporul lui Ludovic al XVI-lea pentru o putere nelimitată, trebuie să spunem câteva cuvinte despre starea Franței prerevoluționare, pentru a confirma încă o dată cu fapte adevărul cuvintelor rostite de Goethe lui Eckermann: „ În marea re-

calepdar. 30 ianuarie 1648 corespunde cu 9 februarie 1649 (stil nou).

 de revoluții, popoarele nu sunt niciodată vinovate, dar guvernele sunt întotdeauna vinovate”.

În vremurile prerevoluționare, clerul și nobilii dețineau 2/3 din toate pământurile Franței și plăteau doar cele mai mici taxe. Populația țărănească și orășenii dețineau jumătate din pământ și trebuiau să plătească multe taxe, să suporte tot felul de taxe și să hrănească clasa de sus cu munca lor. Țaranii aveau pământ extrem de insuficient; Adesea erau suprafețe de câteva zeci de metri pătrați. strânse

Țăranii trăiau în căsuțe mizerabile, în murdărie, în semi-sărăcie și în deplină ignoranță; doar un procent foarte mic dintre ei știa să citească și să scrie. Guvernul și clasele privilegiate erau interesate să se asigure că lumina educației să nu pătrundă în popor, astfel încât oamenii să devină rigid și plictisiți în ignoranță și să rămână în postura de fiare de povară, pentru ca clasele privilegiate să-și poată păstra avantajele. pozitii. Taranul trebuia sa plateasca clericilor 1/2 din venitul brut din ferma sa si */-a proprietarului; apoi, trebuia să plătească impozit pe teren, impozit pe sare, taxe rutiere, taxe pe mărfuri. Din 100 de franci câștigați de un țăran, 53 de franci erau plătiți statului. sub forma impozitelor, 14 franci latifundiarului si 14 franci clerului. Din restul de 19 franci. era de asemenea necesar să plătească o taxă pe sare, o taxă pe consum etc. Fiecare francez în vârstă de peste 7 ani era obligat să cumpere anual 7 lire de sare de la stat - iar proprietatea săracilor era adesea inventariată și vândută contra cost. plata acestei taxe urâte; În fiecare an, au avut loc până la 4.000 de inventare imobiliare pentru neplata impozitului pe sare. În general, la colectarea impozitelor anual, aproximativ 3.500 de persoane. au fost închiși; Unii dintre prizonieri au fost amenințați cu bici sau muncă silnică.

O parte semnificativă a țăranilor trăia constant pe mâna la gură

lod si sub suferinta de tot felul de pedepse si amenzi. Dacă țăranii au început să protesteze și să se îngrijoreze din disperare, atunci guvernul a trimis soldați să-i liniștească. Așa, de exemplu, în 1775 (deja sub Ludovic al XVI-lea), din cauza recoltelor slabe și a creșterii generale a prețurilor la bunurile de bază, mulțimi de țărani

s-au apropiat de palatul regal din Versailles și au cerut ajutorul regelui. La Paris, lucrurile au ajuns și ele la punctul de neliniște. Ludovic al XVI-lea a făcut niște promisiuni. Țăranii s-au liniștit, mulțumiți de promisiuni, dar guvernul a trimis totuși forță armată împotriva lor — împotriva oamenilor neînarmați și înfometați. Țăranii au fost împrăștiați și doi dintre ei au fost spânzurați. După aceea, oamenii muncitori nu au mai adresat cereri suveranului...

În acea epocă, guvernul în Franța era nelimitat, despotic și, ca în orice monarhie absolută, în Franța nu existau cetățeni; dar existau supuși pentru care, asemenea sclavilor, nu exista inviolabilitate nici personală, nici proprietății. Cu ajutorul ordinelor de închisoare (Lettres de cachet), guvernul putea, fără judecată, să închidă în mod arbitrar pe oricine îi era neplăcut, iar cu ajutorul unor taxe și impozite insuportabile, atribuite arbitrar (și cheltuite necontrolat), guvernul putea dispune de proprietatea poporului. Același arbitrar s-a manifestat în instanță ca și în întregul sistem de guvernare: instanța a făcut ceea ce a ordonat ministrul.

Guvernul s-a preocupat doar să ofere fonduri pentru curtea regală, pentru rudele și favoriții regali, să protejeze privilegiile nobililor și ale clerului și să suprime prin forță armată cea mai mică nemulțumire populară. Sumele alocate pentru întreținerea familiei regale erau extrem de mari pentru acea perioadă, la fel ca și sumele primite de membrii familiei regale. O mulțime de paraziți, aventurieri, escroci -

1 PI-

KOVI trăia din fondurile curții, primea pensii mari din sume regale sau din vistieria statului. Instanța era formată din aproximativ 1.500 de persoane. Ce extravaganță a existat se vede deja din faptul că guvernanta copiilor regali a primit 150.000 de franci. pe an; unul dintre secretarii de stat sub Ludovic al XVI-lea, care s-a dovedit a fi nemulțumit de salariul primit (180.000 de franci), a mai realizat o creștere de 40.000 de franci.Palatele și grădinile regale (la Versaille, Trianon) au uimit de luxul lor.

Și toate acestea s-au întâmplat într-un moment în care deficitul creștea, când oamenii se sărăceau din ce în ce mai mult, când mulțimile de șomeri, cerșetori și vagabonzi rătăceau prin țară, iar poliția nu le putea face față.Numerele execuții. a avut loc: torturat, spânzurat, roat, le-au tăiat capul, i-au ars de vii. De dragul intimidării, execuțiile au fost efectuate în cele mai teribile moduri - și nu au speriat pe nimeni. Criminalitatea nu a scăzut. Închisorile și, în general, toate locurile de detenție erau aglomerate de oameni de toate vârstele și de ambele sexe. Prizonierii au fost aproape înfometați (li se dădeau 5 sous de persoană pe zi) și erau tratați cu cruzime barbară, brutală.

Aceasta este, în termeni generali, tabloul Franței la sfârșitul secolului al XVIII-lea, iar acest tablou ar trebui să fie întotdeauna ținut în fața ochilor atunci când se judecă revoluția din 1789 pentru a rămâne un critic și un judecător imparțial, corect și pentru a ne aminti. că acest regim „minunat” a fost luptat pentru nobili, înaltul cler și rege.

Ludovic al XVI-lea era departe de a fi atrăgător nici prin aparență, nici prin calitățile sale spirituale. La recepții și în timpul aparițiilor ceremoniale, era timid, stângaci și lipsit de resurse. Vânătoarea era pasiunea lui, iar bunăstarea și fericirea oamenilor stăteau pe fundal pentru el.

Sfârșitul său tragic îi face pe mulți să-l privească cu condescendență și să-i atribuie calități atât de bune pe care nu le poseda deloc. În realitate, Ludovic al XVI-lea nu era o persoană atât de bună pe cât l-au portretizat unii romancieri. Era indecis și, din cauza slăbiciunii lui de caracter și a lipsei de voință puternică, a căzut ușor sub influența celor din jur, în special a soției sale. Marie Antoinette, la fel ca Henriette Marie a Angliei, a fost geniul malefic al lui Ludovic al XVI-lea. O femeie inteligentă, frumoasă, arogantă, ca Henrietta Maria, predispusă la intrigi, a fost o oponentă înflăcărată a reformelor și a concesiunilor la spiritul vremurilor. Oamenii au poreclit-o „Madame Veto”, iar oamenii l-au urât pe acest „austriac” ca fiind cel mai mare dușman al lor.

La urcarea sa pe tron, Ludovic a lăsat administrarea statului în seama miniștrilor săi, iar el însuși era interesat în principal doar de vânătoarea de căprioare, vulpi, iepuri de câmp, bursuci și a fost complet mulțumit dacă reușea să omoare până la 10.000 de bucăți de vânat în interiorul său. un an. Regina cerea constant de la miniștri „bani și bani”11 pentru ținutele, distracția și decorațiunile ei de la Trianon. Un ministru care a reușit să obțină mai mulți bani pentru justiție (cum ar fi, de exemplu, binevoitorul Kalonpe) a fost onorat și ținut în mare cinste în instanță și în cele mai înalte sfere, în ciuda faptului că, cu trucurile sale financiare, trucurile sale frauduloase, el putea aduce statul la faliment, înainte de dezastru... Miniștrii au fost înlocuiți, sistemul a rămas același - un sistem de tiranie, violență și stoarcere de bani de la oameni pentru cheltuieli neproductive. Calonnes a mulțumit instanței la un preț prea mare: datoria națională a crescut cu 1.200 de milioane, deficitul a crescut la 30 de milioane; taxele fuseseră deja colectate cu câțiva ani înainte; creditul de stat a scăzut.

Dintre miniștrii de atunci, un singur Necker

a dat oarecare speranță societății franceze... Necker, un om de origine non-nobilă, considerat un parvenit la curte, nu a fost iubit în cele mai înalte sfere, ci a câștigat popularitate în rândul oamenilor, mai ales că a fost primul care a publicat un raport despre management financiar. Atunci oamenii au aflat oficial pentru prima dată că clasele superioare (nobili și cleri) nu plătesc aproape nimic pentru a satisface nevoile statului, iar clasa muncitoare plătește pentru tot; oamenii au aflat, de asemenea, cât cheltuia curtea, câți bani se duc pe

cadouri, îndemnizații, pensii, anuități pentru favoriți și amante regale și câtă datorie publică se acumulase ca urmare a unei gestionări atât de proaste. Până atunci, toate aceste cifre au fost păstrate în cea mai strictă confidențialitate, păstrate în spatele a șapte sigilii în birourile ministeriale. Acum oamenii au învățat: de către cine și pentru a satisface ce „are nevoie de stat” li se fură banii de muncă. Secretul mecanicii statului a fost dezvăluit...

Instanța a continuat să ceară bani, dar nu erau bani. Având în vedere această extremitate, a apărut ideea (totuși nu era prima dată când apărea) de a impozita moșiile nobililor și ale clerului. Pentru a rezolva această problemă, guvernul a convocat notabili - reprezentanți ai nobilimii și ai clerului. O astfel de mișcare a guvernului ar putea fi fie rezultatul naivității, fie al ipocriziei, pentru că în Franța nicio persoană sănătoasă nu se aștepta ca reprezentanții claselor superioare să renunțe la privilegiile lor și să accepte ei înșiși, în mod voluntar, să-și impoziteze moșiile - oameni care s-au gândit doar la cum fie să exploatezi direct oamenii, fie să smulgi o sumă mai mult sau mai puțin semnificativă din vistieria statului, adică. banii acelorași oameni. Din întâlnirea notabililor, așa cum era de așteptat, nu a ieșit nimic valoros... Și oamenii, între timp, erau nemulțumiți

supărat, amărât și amărât, rătăcea ca un domn, clar conștient de un singur lucru, și anume că dușmanii lui erau nobilii și clerul superior, sprijiniți de guvern*

În cele din urmă, lipsa banilor, ca o buclă moartă, a copleșit guvernul lui Ludovic al XVI-lea și, la insistențele lui Necker, s-a decis convocarea Statelor Generale, adică. reprezentanţi ai poporului care nu au fost convocaţi din 1615 de 174 de ani'). Deschiderea Statelor Generale a fost programată pentru 27 aprilie 1789, dar apoi amânată până la 5 mai.

Regele a continuat să vâneze. Maria Antonieta și sferele superioare au fost indignate de convocarea Statelor Generale.

Statul General a fost deschis personal de rege la Versailles, la Hôtel des Menus, la 5 mai 1789.

Adunarea era formată din 270 de deputați din nobilime, 291 din cler; printre deputații din starea a treia se numărau: 2 clerici, 12 nobili, 18 membri ai consiliilor orășenești, 100 funcționari civili, 212 avocați, 16 medici și 216 negustori și reprezentanți ai populației rurale (576 persoane în total). Deputații au primit ordine de la alegătorii lor care conțineau plângerile și dorințele lor. În primul rând, oamenii au cerut să fie asigurată inviolabilitatea personală și proprietății, iar orice împrumut și impozit de stat să fie permis doar cu acordul reprezentanților poporului.

La deschiderea ședinței, guvernul a încercat în toate modurile posibile să-și arate disprețul față de deputații statului a treia, adică. reprezentanților efectivi ai poporului, căci deputații celor două clase

superioare erau reprezentanți doar ai intereselor de clasă, și nu ai întregului francez.

') Vezi această broșură: „Două episoade din istoria Franței”. State Generale 1484 și 1614 „Sankt Petersburg. 1908.

Oamenii Tsuz. Deputații din moșia a treia au fost lăsați să intre în sala de ședințe prin ușile laterale, iar deputații nobililor și ai clerului au pășit pe ușa de la intrare; scaunele pentru deputații din starea a treia au fost făcute mai mici decât pentru reprezentanții clerului și ai nobililor.

În discursul de la tron, regele a amintit în primul rând că poruncește poporul, apoi a vorbit despre dificultățile financiare, despre cumpătarea pentru viitor și, în concluzie, a declarat că își va păstra puterea și principiul monarhic intacte, că dorește bunăstarea supușilor săi, dar că supușii săi se puteau aștepta la acest beneficiu numai din buna sa dispoziție... În special, Ludovic al XVI-lea în discursul său a subliniat cuvintele despre inviolabilitatea puterii sale supreme... Discursul lui Barentin, păstrătorul sigiliului, era și mai sfidător. Barentin a vorbit cu obrăznicie despre aspirațiile deșarte la reforme, despre plângerile neîntemeiate ale poporului, despre „vise dezastruoase, frivole” - și din nou despre inviolabilitatea drepturilor monarhului... Absolutismul simțea deja că pământul se cutremură sub el. , și a încercat să se înveselească și să-și înece fricile zgomotul frazelor puternice.Astfel, o persoană deloc curajoasă, aflându-se noaptea în pădure sau pe un drum mare, se înveselește cântând puternic.

Fiecare dintre cele trei clase trebuia să stea într-o cameră separată. Trei stații i s-a atribuit o sală spațioasă de adunări generale. Reprezentanții stării a treia au invitat în sala lor deputați din nobilii și clerici pentru a verifica alegerile comune, dar au refuzat, nevrând să stea cu toată „globul” (doar o parte din preoții parohi s-au alăturat apoi deputaților din cea de a treia stare). Timp de șase săptămâni au fost certuri și nu au dus la nimic.

În cele din urmă, la 17 iunie 1789, reprezentanții celei de-a treia state au decis cu o majoritate de 491 de voturi despre

tip 90, că deputații adunați în sala adunării generale se recunosc drept reprezentanți ai întregului popor francez și se proclamă Adunarea Națională. Și s-a hotărât imediat că numai Adunarea Națională are dreptul să aprobe impozite, că, deși taxele existente sunt ilegale în principiu, acestea pot rămâne în vigoare până la dizolvarea Adunării Naționale, precum și ca datoria publică să fie „sub protecție” onoare. și loialitatea poporului francez” până când Adunarea Națională va fi împiedicată să lucreze la organizarea unui nou sistem de stat.

Nobilii și clerul l-au încurajat pe rege să respingă energic pretențiile deputaților din a treia stare, iar regele, desigur, era cu totul de partea lor. Regele a fost sfătuit să declare ilegale hotărârile Adunării Naționale, să „promite” unele reforme și să amenințe cu dizolvarea Adunării.Arhiepiscopul Parisului a căzut chiar la picioarele regelui și l-a implorat să salveze statul și religia (i.e. , cu alte cuvinte, pentru a salva poziția dominantă, privilegiată a clerului și a nobilimii) Împotriva unor astfel de insistențe și rugăciuni, Ludovic al XVI-lea nu a mai putut ezita și a intervenit în chestiune.Însuși Ludovic al XVI-lea, care a decis să se opună deschis dorințelor și revendicărilor. al poporului de dragul intereselor de clasă, a dat semnalul revoluției...

Întrucât declarația regelui la Adunarea Națională nu era încă gata, s-a hotărât în instanță întreruperea ședințelor Adunării, astfel încât aceasta să nu poată lua mai multe decizii care afectează drepturile coroanei și claselor privilegiate. Pe 20 iunie, deputații au găsit ușile Palace des Menus încuiate și păzite de soldați. Pretextul pentru amânarea ședinței a fost nevoia de „a pune ordine în sala de ședințe.” Din acea zi a început jocul copilăresc al guvernului cu focul... Atunci s-au adunat deputații – ce aveau de făcut?

plin dreapta - într-o altă cameră, în arena de bal (la salle du jeu de paume) și a declarat că nimic nu poate împiedica Adunarea Națională să-și continue activitatea și a depus un jurământ solemn „să nu se împrăștie și să se adune acolo unde împrejurările o vor permite, până la Constituția regatului este elaborată și întemeiată pe baze solide.” Astfel, trucul copilăresc al guvernului nu numai că a eșuat, dar a și accelerat progresul mișcării de eliberare.

A doua zi, 21 iunie, Adunarea Națională s-a întrunit în Biserica Sf. Ludovic și aici i s-au alăturat 149 de deputați din cler . Regele la acea vreme a fost de acord cu propunerea lui Necker de a liniști reprezentanții poporului cu promisiunea unor reforme, cum ar fi, de exemplu, o reducere a impozitelor, abolirea „Lettre de cachet”, libertatea presei etc. acesta nu ar fi fost un pas stupid, deși, desigur, nu ar fi fost deosebit de util pentru puterea regală în condițiile predominante. Dar regina l-a convins pe Ludovic să nu facă nicio concesiune poporului și să ia înapoi aproape toate cele promise. reforme.

„Reparațiile” localului, la care se referea guvernul, au fost în curând finalizate, iar la 23 iunie regele s-a prezentat din nou cu fast în sala de ședințe, unde se adunaseră deputații din toate cele trei moșii. forțat să stea mult timp în curte, în ploaie și numai după bătăi persistente m-a lăsat să intru din nou prin ușa laterală.Ludovic al XVI-lea de data aceasta, sub influența soției sale și a camarilei sale de curte, a vorbit într-un ton iritat.El a declarat ca hotărârile celei de-a treia stare, „așa-numita Adunare Națională”, nu sunt valabile cu privire la binele poporului, că va da o constituție, va impozita moșiile nobililor și clerului, dacă vor fi de acord. că „va asigura

libertatea personală în măsura potrivită” și cu o privire arogantă și-a încheiat discursul, sfidător

spunând pe un ton reprezentanților poporului: „Vă ordon, stimați domni, să vă împrăștiați imediat și să apară mâine toată lumea în sala destinată clasei sale!” Ludovic al XVI-lea, intrând în lupta cu reprezentarea poporului, a fost nu mai puţin aspru şi aspru decât Charles Stuart.arogant

După înlăturarea regelui, Mirabeau a declarat că Adunarea Națională nu are ce să-i spună regelui, că ar trebui să fii mereu precaut la mâna despotismului - și a amintit Adunării de jurământul depus în arenă. În acel moment, maestrul șef de ceremonii Dre-Breze a intrat în sala de ședințe și l-a întrebat pe președinte dacă a auzit ordinul regelui. El a răspuns că a auzit, dar că acest ordin mai trebuie discutat. Atunci Mirabeau i-a reamintit lui Dre-Brezé că nu avea nici dreptul de a vorbi, nici alte drepturi în această întâlnire și cu vocea sa tunătoare i-a declarat: „Ne-am adunat aici prin voința poporului și nu putem fi alungați decât de aici. prin forța baionetelor.” Dă-i asta stăpânului tău! „

Având în vedere faptul că în apropierea palatului au apărut detașamente de soldați, Adunarea a votat imunitatea membrilor Adunării Naționale: oricine a încălcat această rezoluție „era declarat lipsit de onoare, trădător al poporului și infractor de stat”. Cuvintele lui Mirabeau s-au făcut cunoscute la palat, regele a fost complet în declin, întâmpinând o rezistență atât de hotărâtă, și a spus: „Ei bine, dacă domnii, reprezentanți ai celei de-a treia state, nu vor să părăsească sala, atunci lasă-i să rămână!” Și au rămas, iar Adunarea s-a transformat în Constituant (iar celui de-al treilea stat i s-au alăturat 47 de deputați din nobilime și prințul de Orleans)... Cu cât se întârzie mai multe concesii la spiritul vremii și la nevoile poporului. , cu cât absolutismul se apropie mai repede de cădere; concesiile făcute în timp util pot întârzia eliberarea poporului pentru o perioadă foarte lungă de timp. Dar curtenii

Macchiavelli este incapabil să înțeleagă acest adevăr și ei pierd, luând cu ei monarhia.

La tribunal a început să se urmeze o conspirație: s-a hotărât îndepărtarea Adunării de la Versailles pentru a o priva de sprijinul populației pariziene, prin amenințarea forței militare care să o oblige să accepte o lege financiară a guvernului și apoi dispersa-l. Și guvernul a început să adune trupe la Paris și Versailles, formate în mare parte din străini: nu au îndrăznit să se bazeze pe trupele franceze. 30.000 de oameni stăteau deja lângă capitală; 20.000 s-au apropiat de Paris. Adunarea Națională a trimis o deputație regelui cerând rechemarea trupelor. Regele a respins această cerere și a

declarat că trupele au fost adunate „pentru apărarea Statelor Generale”. Pentru a proteja pe cine? rămas necunoscut. Dușmanii Adunării Naționale (și ai poporului) se aflau doar la curte și, în principal, în apartamentele Mariei Antonitei.

Parisul era îngrijorat. În grădinile Palais-Royal, pe 11 iulie, Camille Desmoulins a strigat: „Ne-a mai rămas o singură mântuire – să luăm armele!” Prințul de Lambesque cu dragonii săi în acele zile a devenit faimos pentru atacul său curajos asupra unei mulțimi neînarmate. , dintre care mulți au fost uciși sau călcați de cai. Au început bătăliile de stradă cu trupele. Garda Franceză era de partea oamenilor.

13 iulie   s-a auzit alarma, care a fost ca un semnal pentru începutul revoluției și ca un semnal de alarmă pentru absolutism. Oamenii au început să se înarmeze. Adunarea Națională și-a declarat ședințele continue, a cerut din nou înlăturarea trupelor și a decis că guvernul este responsabil pentru tot ce s-a întâmplat și pentru ce se va întâmpla.

14 iulie   , a fost luată Bastilia, acea închisoare de stat urâtă de oameni, unde oamenii care erau neplăcuți într-un fel, nu le-a plăcut vreun membru al regelui.

nume de familie sau unul dintre oficialii de rang înalt. Poporul triumfător, după ce a distrus cetatea despotismului, amintind de sclavie și batjocură de popor, a început să se pregătească să reziste trupelor adunate pe Champs de Mars, dar Besanval, care îi comanda, nu a îndrăznit să se miște împotriva gărzilor și poporul rebel.

Ducele de Liancourt l-a informat pe rege despre evenimentele de la Paris, luarea Bastiliei, lipsa de încredere în trupe. „Dar aceasta este o adevărată rebeliune!”, exclamă Ludovic al XVI-lea. „Nu, domnule, aceasta este o revoluție! ” a obiectat de Liancourt.ъ.

Regele, care refuzase deja de două ori Adunarea Națională să recheme trupele, după mesaje ale ducelui de Liancourt, a ordonat trupelor să se retragă imediat.

În dimineața zilei de 16 iulie, au aflat că regele se duce la Adunare, de data aceasta fără nici un fast, însoțit doar de cei doi frați ai săi. La această veste, unii deputați au fost încântați, dar Mirabeau și-a răcorit ardoarea monarhică, amintind de sângele vărsat la Paris, de isprăvile prințului Lambesc, i-a sfătuit să fie reținuți și a exclamat: „Tăcerea popoarelor este o lecție pentru regi!” Și lui Ludovic al XVI-lea, Se pare că tăcerea de moarte cu care l-au întâmpinat reprezentanții poporului a făcut o puternică impresie.Acum regele s-a adresat deja deputaților ca Adunarea Națională (fără ghilimele), a declarat că este una cu poporul și în concluzie. spuse cu o voce emoționată: „Așadar, reprezentanți ai poporului meu, vă încredințez!”... Cât de departe era această smerenie de discursurile arogante din 23 iunie, deși nu trecuseră decât trei săptămâni după aceea!... Dacă Louis se „încredințase” sincer, irevocabil

reprezentanților poporului, atunci s-ar putea crede că Franța ar fi evitat acele excese, acele orori care i-au întunecat Marea Revoluție. Probabil că monarhia ar fi căzut, dar nu ar fi existat asemenea șuvițe de sânge. ca pătată

Franța este încăpățânarea guvernului și a claselor privilegiate... Dar adevărul este că Louis, după cum va vedea cititorul, ca și Charles Stewart, a fost fals și nesincer în relațiile cu reprezentanții poporului.

Nu vom continua să urmărim pas cu pas desfășurarea revoluției de la 1789, toate vicisitudinile ei tragice, ci, în concordanță cu scopul pe care îl urmărim, ne vom opri doar asupra unor momente, cele mai elocvente, ale luptei lui Ludovic. XVI cu poporul pentru puterea sa supremă. , putere nelimitată.'

La prima aniversare de la capturarea și înfrângerea Bastiliei, 14 iulie 1790, la Paris, pe Champ de Mars, a avut loc un festival popular, la care a luat parte curtea. Ludovic al XVI-lea, în mod solemn, în prezența a sute de mii de oameni, a jurat să „respecteze cu fermitate și fidelitate constituția”, iar regina, ea însăși „Madame Veto”, ridicându-și fiul în brațe, a exclamat: „Acesta este fiul meu! ” Atât el, cât și eu – împărtășim starea de spirit a oamenilor!”

Oamenii au încredere, iar aceasta este adesea ghinionul lor... Oamenii din Paris au luat destul de în serios sărbătoarea zilei de 14 iulie și jurământul de credință al regelui față de constituție. Oamenii încă l-au crezut pe rege și au luat cuvintele lui la valoarea nominală. Dar curtea și sferele superioare au privit diferit acest jurământ și festivalul popular care le-a fost ofensator.

În monarhiile despotice din timpul revoluției, adepții vechii ordini, interesați din punct de vedere material să o mențină, nu se pot împăca de multă vreme cu ideea că factorul conducător în stat este poporul și posibilitatea de a folosi mijloacele oamenilor fără control, după bunul plac, le scăpa din mâini. Fără a neglija nimic care să răstoarne puterea supremă a poporului, reprezentanții vechiului regim uneori, după

din cauza circumstanțelor favorabile pentru ei, obține succes temporar, provoacă o contrarevoluție, declanșează un război civil, provoacă în secret intervenția puterilor străine, folosește tot felul de represiuni, mită, înarmează o parte a poporului împotriva alteia, într-un cuvânt , creează probleme, dar obțin exact rezultate opuse. Fiind dușmani ireconciliabili ai regimului constituțional, dușmani chiar și ai celei mai mici restrângeri a prerogativelor regale și a privilegiilor acestora, fiind apărători înflăcărați ai arbitrarului și

violenței, ei distrug în sfârșit monarhia... Franța este un exemplu în acest sens.

La scurt timp după sărbătoarea de pe Champ de Mars, asociații regelui au pus stăpânire complet pe slabul și prost Ludovic al XVI-lea și, împreună cu el și cu regina, au început să formuleze conspirații pentru a restabili absolutismul și au decis să apeleze la suverani străini pentru ajutor. . Și acești „patrioți”, care au intrat în contact cu guverne străine, au reușit de fapt să provoace o invazie inamică în Franța, de care, însă, nu le-a avantajat.

Ludovic al XVI-lea, prin emigranți adunați la Koblenz sub comanda fratelui său, Contele de Artois, a intrat în secret în relații cu Austria, căutând o invazie străină, adică. a comis o crimă de stat. La 20 mai 1791, guvernul austriac a promis emigranților că va fi declarat război Franței și autocrația Bourbon va fi restabilită prin forța armelor. Dar Ludovic, fără să aștepte intervenția străină, a decis să fugă la Montmedy (la granița cu Belgia), unde generalul Bouillet, ca și el, trădător al patriei, loial lui, a stat cu o armată. Acest general galant a promis că îl va întâlni și îl va întoarce la Paris ca monarh nelimitat. Zborul familiei regale a fost pregătit cu mare grijă, cu cele mai mari precauții.

Oamenii au fost înșelați de o farsă jucată cu inteligență... Curtea s-a prefăcut că deja s-a împăcat cu noul sistem constituțional. Persoanele, mai ales nepopulare în rândul poporului, au fost îndepărtate de la curte; s-a făcut deschis o concesiune opiniei publice. Au mers chiar mai departe pentru a păcăli și mai mult publicul. Ministrul Afacerilor Externe s-a adresat trimișilor francezi în străinătate printr-o circulară difuzată.

„Ceea ce se numește revoluție”, spunea circulara, „este pur și simplu abolirea unei serii de abuzuri acumulate de-a lungul secolelor, grație ignoranței poporului și puterii miniștrilor, care nu a fost niciodată puterea regelui. Cei mai periculoși dintre dușmanii interni sunt cei care pretind că se îndoiesc de dispozițiile regelui. Acești oameni fie merită cea mai strictă pedeapsă, fie sunt orbiți. Ei se consideră prieteni ai regelui și totuși sunt singurii dușmani ai puterii regale. Ei repetă constant că regele este nefericit, nemulțumit, de parcă ar fi posibilă pentru rege orice altă satisfacție, în afară de bunăstarea poporului său. Ei spun că demnitatea lui a fost lezată, de parcă demnitatea bazată pe forță este mai mare decât demnitatea bazată pe legi. Se spune că regele nu este liber. Este o calomnie dezgustătoare dacă prin aceasta înseamnă că voința lui a fost încălcată; o calomnie absurdă dacă văd o lipsă de libertate în faptul că Majestatea Sa și-a exprimat nu o dată voința de a trăi printre cetățenii Parisului, voință pe care Majestatea Sa o datorează dragostei pentru patrie, poate și temerilor pentru aceasta, dar în orice caz la iubirea poporului său. Răspândiți, așadar, cu privire la Constituția Franței, acele opinii pe care regele însuși le împărtășește și nu lăsați nicio îndoială că intenția Majestății Sale este să mențină Constituția cu toată puterea sa”.

Am prezentat această circulară ca un document foarte important

ment, scrisă sub inspirația sau, mai bine zis, dictarea curții și dovedind toată falsitatea și duplicitatea autorilor ei. În același timp, trebuie remarcat: întrucât numai adepții regelui îl reprezentau pe Ludovic al XVI-lea ca nefericit, umilit, îl reprezentau ca prizonier, circulara lui Montmorin, prin urmare, îi numea în general pe emigranți și regaliști „singurii dușmani ai puterii regale” și „dezgustători”. calomniatori”...

Apoi a fost publicată o scrisoare a regelui însuși către unul dintre cei mai importanți emigranți, prințul de Condé, cu următorul conținut: „Întoarce-te, vărul meu, înapoi în patria ta și profită de toată fericirea pe care ți-o oferă”. Întoarce-te, căci în loc de dușmani vei găsi frați. Vă poruncesc aceasta în numele poporului și în numele meu. Te conjurez cu legăturile care ne unesc, cu sângele care curge în venele noastre. Ascultați sau vă temeți de consecințele triste ale unui pas neatent, fals!

Totul s-a făcut pentru a linişti suspiciunea poporului şi a face pe toată lumea să creadă că regele s-a împăcat sincer cu noul sistem, cu limitarea puterii sale. Oamenii care sunt neplăcuți oamenilor se îndepărtează din curte. Guvernul regalist se numește calomniatori, dușmani ai regelui. Regele însuși cere în sfârșit ca emigranții să se întoarcă în Franța... Toate acestea au fost doar o comedie. Cam în aceeași perioadă în care a fost întocmită circulara lui Montmorin și a fost scrisă scrisoarea către Prințul de Condé, i.e. Cu puțin timp înainte de a fugi de la Paris, Ludovic al XVI-lea a anunțat curții austriece că în secret nu-și recunoaște nici deciziile, nici deciziile miniștrilor săi.

La 20 iunie 1791, la patru zile după ce scrisoarea către Prințul de Condé a fost publicată, regele, deghizat în valet, a fugit noaptea cu toată familia din Paris. Era atât de încrezător în succes, avea atâta speranță în generalul său Vullier, încât, lăsând pe Tulier,

a lăsat acolo un manifest în care și-a aruncat masca și a apărut în forma lui reală. În acest manifest, Ludovic al XVI-lea s-a declarat un oponent al tuturor reformelor efectuate începând cu 1789, a atacat cu brutalitate Adunarea Națională, constituția și poporul parizian. El i-a acuzat pe reprezentanții poporului că l-au obligat să aprobe decizii pe care le ura; Apropo, a mai subliniat că 25 de milioane nu i-au fost de ajuns. fr. alocat lui etc.

Ludovic al XVI-lea se grăbea, iar graba lui în acest caz s-a dovedit a fi fatală pentru el și pentru regină. Ar fi avut timp să publice acest manifest, regăsindu-se în armata lui Bouillet (dacă soarta ar fi vrut

așa). Manifestul a dezvăluit clar trădarea regelui: Ludovic și-a încălcat cuvântul regal, și-a trădat jurământul, a dovedit cu ochii săi că dorința lui de a „sprijini constituția cu toată puterea” a fost doar o mască pentru a înșela poporul. Din același fapt se poate observa că Ludovic al XVI-lea nu a fost deloc o creatură atât de bună, o creatură atât de inofensivă, așa cum au încercat unii istorici să i-o prezinte până acum.

Un monarh absolut, „într-un moment dificil al vieții”, după ce a făcut concesii oamenilor, uneori vrea să-i ia înapoi cu orice preț, adică să recâștige puterea nelimitată, iar pentru aceasta merge la tot felul de josnicie. , de la mărturie mincinoasă la trădarea patriei, după cum vedem în exemplul lui Ludovic al XVI-lea.

Evadarea a eșuat. Louis a părăsit Parisul cu două zile mai târziu decât data stabilită de Boulier; În plus, roata trăsurii s-a rupt și a trebuit să fie reparată. S-a pierdut mult timp. Detașamentele de cavalerie trimise de generalul Bouillet în întâmpinarea regelui, după ce au așteptat în zadar două zile, au început să se retragă spre tabără. in munti Regele Varennei a fost recunoscut, reținut și, în dizgrație, ca un prizonier, dus sub escortă la Paris.

Generalul Vullier, în mesajul său pompos adresat Adunării Naționale, a amenințat cu distrugerea Parisului. Emigranții s-au înarmat; Armatele lor erau staționate la Koblenz, Worms și Ettenheim. Emigranții au intrigat intens la toate curțile germane, încercând să aducă o invazie inamică în patria lor. În cele din urmă, împăratul austriac Leopold al II-lea și regele prusac Frederic William al II-lea s-au adunat la Pillnitz (lângă Dresda), iar pe 27 august. În 1791, a fost emisă o declarație, care a afirmat că toți suveranii europeni ar trebui să se unească pentru a da Franței un guvern adecvat (adică, aceasta presupunea restabilirea puterii nelimitate a Bourbonilor). Declarația a fost făcută publică cu acordul secret al lui Ludovic al XVI-lea.

Această intervenție a suveranilor europeni în afacerile interne ale Franței a fost cea care a provocat acele crize și catastrofe teribile pentru care poporul francez, forțat să se autoapăreze, a fost atât de îndelungat și atât de nedrept vina. Aceeași intervenție a dat ocazia „locotenentului de artilerie” de a deveni conducătorul Europei și a fost motivul pentru care, timp de aproape un sfert de secol, Europa a devenit un câmp de lupte continue și s-a umplut de sânge, iar căderea unui ambițios, Comandant genial a dat semnalul unei reacții brutale la ani lungi...

Pe 14 septembrie, la două săptămâni după promulgarea Declarației de la Pillnitz, Louis, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat, s-a prezentat la Adunarea Națională și a jurat credință constituției pentru a doua oară (pentru a o trăda din nou). Totuși, după celebrul manifest pe care l-a lăsat în Tuileries înainte de a fugi la Voulier, doar cei mai creduli sau complet proști puteau acorda o importanță serioasă jurământului regal... 30 septembrie. Adunarea Națională s-a dispersat, iar pe 30 octombrie. În 1791, Adunarea Legislativă era deja organizată.

Emigranții, între timp, au început să se comporte extrem de sfidător, mai ales în posesiunile alegătorilor din Mainz.

Skago și Trirskago (aproape la granița cu Franța). După discursul lui Isnard, Adunarea a decis să ceară dezarmarea emigranților „Spune-le Europei”, a spus Isnard, „că respecți instituțiile statului ale tuturor puterilor, dar că dacă începe un război al regilor împotriva Franței, vei aprinde un război. al popoarelor împotriva regilor!” Ludovic a aprobat cu bucurie acest decret, întrucât el și Maria Antonieta doreau cu pasiune războiul, doreau și așteptau înfrângerea francezilor și intrarea trupelor aliate la Paris.

Regele avea puține speranțe pentru emigranții și regaliștii săi care au rămas în Franța: era mult zgomot ici și colo, dar puțin simț. Rezultatul a fost următorul tablou: regele, care jurase de două ori credință constituției, aștepta de la armatele străine restabilirea puterii sale nelimitate, adică. distrugerea constitutiei. Regele l-a trimis chiar pe Mallet-du-Pan într-o misiune secretă la curțile austriece și prusace pentru a-i determina într-un război imediat cu Franța... Astfel, curtea franceză, având în frunte regele și regina, nobili, clerici care nu au depus jurământul în fața constituției, emigranții, guvernele străine au format o vastă conspirație împotriva poporului francez și toți au plătit ulterior cu cruzime: â la guerre comme à la guerre... Din cauza autoapărării, poporul francez a fost forțat să iasă să lupte cu dușmanii lor interni cuibăriți la curte, iar cu dușmanii externi - și cu un curaj fără egal a luptat cu jumătate din Europa pentru independența și libertatea sa - și și-a biruit dușmanii.

La 27 februarie 1792, Austria și Prusia au intrat într-o alianță oficială și s-au angajat să trimită aproximativ 250.000 de soldați pentru a-i returna lui Ludovic al XVI-lea puterea monarhică nelimitată. Germanii, având încredere în discursurile lăudăroșe ale emigranților — acești „cavaleri ai unei imagini triste” — vorbeau deja despre o „mare plimbare militară în Pa-

rizh“... Războiul a început și, într-adevăr, a existat la început trădare în rândul trupelor franceze. Ofițerii regaliști și-au făcut treaba - au trădat patria inamicului și nu au considerat trădarea lor ca fiind dezonorantă. În cele mai înalte sfere ale Parisului, a fost întocmit un plan pentru a permite austriecilor să intre în Franța cu ajutorul ofițerilor trădători. Inițiatorii acestui plan „patriotic” au fost Marie Antoinette și foștii miniștri, Bertrand de Mole-ville și Montmorin. În primele bătălii cu inamicul (la Quervin și Tournai) s-a dezvăluit trădarea. Francezii au fost înfrânți și împrăștiați.

Dar oamenii nu s-au pierdut inima. Din provincii a început să se turmeze la Paris pentru a apăra patria. Cu o grabă febrilă, tineri și bătrâni s-au înscris pentru a deveni soldați. În acest moment, Rouget de Lisle a scris faimosul său „La Marseillaise”, singurul cântec de acest gen care a făcut înconjurul lumii . Pericole groaznice amenințau Franța din toate părțile: din partea armatelor germane înaintate și cu atât mai mult din partea inamicilor interni din armata și la curte, care au intrigat, au trădat patria și au cauzat necazuri. Pentru a salva Franța în aceste momente critice, pe lângă eroism și sacrificiu de sine, era nevoie de energie indestructibilă, determinare și viteză de acțiune.

În Adunarea Legislativă, Vergniaud și Brissot au vorbit împotriva curții, iar „efectul discursurilor lor a echivalat cu o salvă de tun îndreptată împotriva palatului”.

Vergneau i-a reproșat regelui că se joacă cu jurământul și îi amuza ca pe copii, că se preface că respectă legile, în timp ce el însuși, între timp, voia să-și păstreze puterea doar pentru a încălca legile, ceea ce se prefăcea că face. a susținut constituția și, în același timp, el însuși se gândea doar la cum să o distrugă: „Ei vă spun: temeți-vă de regii Ungariei și Prusiei!” exclamă Brissot. Și vă spun: principala forță: dușmanii lor sunt la curte și acolo sunt urmăriți

vrea să învingă în primul rând... Ei îți spun: urmărește-i pe intrigătorii, pe toți conspiratorii, pe toți răzvrătiții, dar eu îți spun: vor dispărea singuri, singuri, dacă începi cu biroul tulierian, pentru că asta. biroul este punctul central în care converg firele, din care se împletesc toate aceste intrigi. Oamenii sunt o jucărie în mâinile acestui birou. Acesta este secretul situației noastre, acesta este sursa nenorocirii, acesta este principalul nostru punct dureros!

Întâlnirea a decis declararea patriei în pericol.

• La 14 iulie 1792, în ziua aniversării înfrângerii Bastiliei, regele a apărut din nou pe Champs de Mars și a depus din nou unul dintre jurămintele sale de credință față de constituție, dar a fost primit cu răceală de public. Nu mai aveau încredere în suveran... Odată, încrederea pierdută nu se mai întoarce niciodată.

Înainte ca armata prusacă să intre în Franța, comandantul ei șef, ducele Charles de Brunswick, a primit în secret un proiect de manifest, pe care suveranii aliați urmau să îl publice în numele lor. Acest manifest, editat de contele de Artois și Karl de Brunswick, era plin de amenințări și insulte la adresa poporului francez. Louis spera să-i sperie pe francezi cu acest manifest, și totuși cel mai mare dușman al curții franceze nu ar fi putut să vină cu un pas mai rău... Pe 25 iulie a fost publicat manifestul. În numele Împăratului Austriei și al Regelui Prusiei, s-a anunțat printre altele că „dacă se face un atac asupra Palatului Tuileries, sau Majestăților lor, Regele și Regina Franței, se va provoca cea mai mică insultă, sau nu vor fi luate imediat măsuri pentru eliberarea și siguranța lor, apoi se asigură prin

cuvântul lor imperial și regal că vor produce o aproximație, de neșters.

pedeapsa mea și orașul Paris vor fi supuse execuției militare și distrugerii complete”... Oamenii miopi, frivoli cu acest manifest fatal nu făceau decât să dau foc focului.

La curte se pregăteau să facă o lovitură de stat în alianță cu puteri străine, dar oamenii i-au avertizat pe conspiratorii curții. Îndelunga suferință a francezilor a luat sfârșit...

Pe 10 august, oamenii au luat cu asalt Palatul Tuileries, în ciuda rezistenței disperate pe care au întâmpinat-o. Acesta a fost primul răspuns la manifestul suveranilor aliați; Răspunsurile ulterioare nu au întârziat să urmeze... În timpul năvălirii Tulierilor, domnii de la curte, conștienți de neputința lor, de imposibilitatea ocrotirii familiei regale și de teamă de ura populară, l-au sfătuit pe rege și familia sa să meargă la Adunarea Legislativă. .- „Mai degrabă, mă voi lăsa bătut în cuie pe zid!”, a exclamat Maria Antonieta, dar cu toate acestea l-a urmat ascultător pe rege până la Adunarea Legislativă, trăind un chin infernal din conștiința umilinței ei.

La Adunare, familia regală a fost plasată în cutia stenografului, iar regele a putut auzi cum deputații din popor cereau depunerea lui. Regele a vrut să mănânce. Și în acest moment tragic, el nu și-a pierdut pofta de mâncare obișnuită și „a luat un pui de oase în timp ce coroana i-a căzut din cap”.

Aflând despre decizia de a-l răsturna de pe tron, regele le-a spus unor membri ai Adunării Legislative: „Ceea ce faceți nu este foarte constituțional!” În acel moment, se pare că Ludovic al XVI-lea a uitat, după cum remarcă pe bună dreptate istoricul, că apelul austriecilor și prusacilor a fost din partea lui „un act și mai constituțional”...

Regele și familia sa au fost arestați și întemnițați în Templu. Și treaba s-a încheiat cu ceea ce era de așteptat: Lud pr.

Vik al XVI-lea a fost adus în judecată ca călcător de jurământ, trădător și trădător. Acuzațiile se bazau pe fapte de nerefuzat: dovezile erau copleșitoare. S-a documentat că regele a intrat într-o conspirație împotriva poporului francez cu nobilii, cu clerul, cu emiganții și cu puterile străine, că a invitat o invazie inamică în Franța. În Biroul Listei Civile, s-au găsit dovezi că în 1791 regele i-a scris episcopului de Clermont despre dorința lui arzătoare de a-și restabili puterea nelimitată cu orice preț. Înregistrările au dovedit că instanța a cheltuit 1.600.000 de franci. pentru mită. În plus, în cutia secretă de fier găsită la Tulieri, în care regele își păstra corespondența secretă, erau scrise dovezi ale conspirațiilor, luării de

mită, relațiilor secrete ale curții cu guvernele străine, cu emigranții, cu generalul. Bouillet și alți trădători care și-au vândut patria pentru franci regali.

Regele a fost dat în judecată, iar la proces, după toată procedura cuvenită, s-a pus întrebarea: „Este Louis Capet vinovat de o conspirație împotriva libertății poporului și de o tentativă la securitatea statului?” Probele a fost clar, incontestabil, și toți cei 720 de membri ai Convenției care l-au judecat pe Louis, l-au găsit în unanimitate vinovat. A fost condamnat la moarte. 21 ian 1793 Louis a fost executat.

Ludovic al XVI-lea, ca și Charles Stuart, a folosit totul pentru a-și păstra puterea nelimitată: forță armată, amenințări, mită, conspirații, sperjur, invazia inamicului și totuși absolutismul a căzut. Sfârșitul tragic al luptei pentru absolutism în Franța și Anglia a fost cauzat de intransigența, încăpățânarea extremă și orbirea suveranilor și a oamenilor mediocri, interesați de sine, din jurul lor,

VI.

Lupta dintre conducătorii despotici și popoare pentru o putere nelimitată continuă în timpul nostru. Până de curând, am fost martorii luptei pentru eliberare.

La sfârșitul anilor 70 ai secolului trecut în Turcia, ca urmare a unui război nereușit cu Rusia și sub presiunea nemulțumirii generale, guvernul sultanului a fost nevoit să facă concesii cererilor populare și a convocat parlamentul. Dar de îndată ce necazul s-a terminat, sultanul și cei din jur, după ce și-au revenit din lovitura pe care o primiseră, au ridicat din nou capul și, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat, au hotărât să-și apere pozițiile avantajoase anterioare, adică. recâștiga autoguvernarea, aproape pierdut în momentele de confuzie. Concesiunile făcute cu sinceritate au fost luate înapoi, parlamentul a fost dizolvat și nu s-a întrunit de peste 30 de ani. Astfel, constituția introdusă, deși neoficial, a fost de fapt desființată; regimul arbitrarului și al violenței, deși discreditat, după cum sa dovedit, a supraviețuit în întregime. Pentru poporul turc nu venise încă ceasul eliberării, iar Abdul Hamid a continuat să conducă despotic țara timp de 30 de ani cu ajutorul soldaților, spionilor și călăilor.

Viața acestui despot modern seamănă în multe privințe cu istoria unor împărați romani, iar în lupta sa pentru arbitrar se repetă aceleași momente pe care le-am indicat în eseurile anterioare.

Abdul-Hamid a petrecut prea mulți 30 de ani în Ildizul său, asuprind poporul turc sau, mai bine zis, pe toate popoarele care locuiesc în Imperiul Turc.

Ildiz este un oraș foarte pitoresc de pe malul Bosforului, dar Abdul-Hamid nu a fost un artist sau un poet și și-a acordat principala atenție Ildizului pentru că este foarte profitabil.

poziție strategică. Prin eforturile sale, Ildiz a fost transformat într-o cetate. Întregul Ildiz era înconjurat de un zid înalt și gros, alături de care se aflau barăcile gardienilor, care formau garda personală a sultanului și primeau un salariu uriaș. Palatul cu clădirile adiacente era înconjurat de un al doilea rând de ziduri groase, pe care erau tunuri de cele mai noi tipuri.

În ciuda nici gărzilor, nici tunurilor, nici zidurilor groase, Abdul Hamid, ca orice despot, nu se simțea în siguranță, trăia într-o frică constantă, necunoscând pace nici noaptea, nici ziua. Uneori se trezea noaptea, chinuit de insomnie, și prin telescop se uita îndelung în depărtare - pe uscat și pe mare, pentru a se asigura că nimeni nu se apropie de Ildiz, că totul era calm și nimic nu-i amenința persoana. O persoană, după capriciul lui, după bunul plac, privând alți oameni de fericire și viață, nu se poate simți niciodată în siguranță în spatele niciunui zid. Noaptea în fiecare colț întunecat, la lumina zilei în fiecare colț, la fiecare pas vede răzbunători... Abdul-Hamid se temea de întunericul nopții; palatul lui și parcul adiacent palatului au fost puternic luminate toată noaptea până dimineața. Îi era și frică de liniștea nopții, așa că orchestra cânta uneori toată noaptea până în zori. Gardienii în armură completă se plimbau constant prin galeria din jurul palatului. Abdul-Hamid nu a dormit niciodată două nopți la rând în aceeași cameră și nimeni, în afară de secretarul de serviciu, nu putea ști în ce cameră dormea.

S-a format ideea că despoții, cunoscuți pentru ferocitatea lor, suferă de remușcări pentru tot răul pe care l-au făcut. Romancieri și dramaturgii au folosit pe scară largă această temă, foarte frumos, înfățișând-o artistic ca pe un tiran crud, însetat de sânge, chinuit de un suflet necurat.

știrile, ca și Cain, rătăcesc prin palatul său, negăsind niciodată liniște nicăieri, precum i se par pretutindeni fantomele victimelor sale... Dar acest lucru nu este adevărat.

Când vine vorba de remușcarea conștiinței care chinuie o persoană, trebuie să se înțeleagă întotdeauna că această persoană este o fire sensibilă, sensibilă, o ființă, dezvoltată moral, deși nu lipsită de defecte, capabilă - cu ajutorul imaginației - să se pună pe sine. în locul celor care suferă şi trăiesc chinul pe care îl trăiesc . Este imposibil, de neconceput, să presupunem sensibilitate la un om-fiară, precum Commodus sau Caracalla, la un om care, ca un măcelar, cu mâinile până la coate în sânge, sugrumă și taie oamenii cu plăcere.

Iar Shakespeare, acest mare povestitor de inimi, a adus un omagiu erorii universale... Regele său Richard al III-lea spune: „Mi-am trădat jurămintele – și jurămintele groaznice; Am ucis - și am ucis îngrozitor; Mulțimi de păcate – și păcate dezastruoase – s-au adunat în fața gardului judiciar și toată lumea a strigat: „Este păcătos, păcătos, păcătos!” „Disperarea mă roade”... Richard spune: „Conștiința mea are o sută de limbi”. .. Cu o noapte înainte Bătălia fatală pentru Richard a fost umbrele celor doi tineri prinți pe care îi ucise, sugrumați în Turn, Regina Anne, Buckingham, Rivers, Gray, Wogan, Hastings... Și Richard a spus: „Am visat că sufletele morților au venit la cortul meu și fiecare m-a amenințat și a cerut răzbunare pe capul meu a doua zi. „ „Săbiile și sulițele sunt ale noastre!” O astfel de afirmație este mai în concordanță cu personajul lui Richard al III-lea și este în general mai aproape de adevăr.

Desigur, un despot își poate aminti uneori oameni uciși la comanda lui, dar nu aceste amintiri îl chinuiesc, nu ele îl privează de odihnă în timpul zilei, care îl alungă de el Biblioteca „Runiversul”

155

dormi noaptea. Chinuitorul lui este o frică constantă, de nescăpat pentru viața lui, frica de a întâlni la fiecare pas un răzbunător pentru oamenii pe care i-a distrus. Această frică îi otrăvește existența; El este cel care îi amintește tiranului de victimele cruzimii sale și, uneori, îl duce la nebunie.

Abdul-Hamid, când rătăcea prin palatul său în orele nedormite ale nopții, nu era chinuit de remuşcări, nu umbrele oamenilor pe care îi omorâse îl înspăimântau, nu fantomele îl speriau: îi era frică. a oamenilor vii. Abdul-Hamid cunoștea o singură teamă de animal.

Suspiciunea și frica l-au condus la halucinații și nebunie. Fiecare persoană care se apropia de el i se părea un conspirator și un criminal. Nu s-a despărțit niciodată de revolverul său nici zi, nici noaptea. Într-o zi, în timp ce se plimba prin parc, sultanul a dat de un grădinar care lucra, îngenuncheat în fața unei plante. Văzându-l pe Sultan, grădinarul s-a ridicat repede de la pământ pentru a-și lua rapid o ipostază respectuoasă. Speriat de mișcările lui rapide și grăbite, sultanul l-a confundat cu un intrus și, smulgând un revolver din buzunar, l-a împușcat. Altă dată, Abdul-Hamid a împușcat un sclav, aproape un copil, în propriul său pat. O oarecare mișcare a fetei i s-a părut suspectă Sultanului: își închipuia că fata vrea să-l sugrume...

Numeroase soții ale lui Sultan au tremurat și au devenit palide la chiar numele lui Abdul Hamid. O femeie care a atras cea mai mică suspiciune, uneori complet nefondată, a dispărut imediat în valurile Bosforului sau a fost sugrumată în secret. S-au întâmplat multe orori, mult sânge și lacrimi s-au vărsat între zidurile Ildizului. În prezent, doar o mică parte din atrocitățile comise acolo au devenit cunoscute. Istoria nu a sosit încă pentru Ildiz

Cei mai importanți criminali au fost închiși la Ildiz și au fost efectuate procese care au fost deosebit de interesante pentru sultan. Dopra

Cameranii și secretarii sultanului îi executau pe criminali, iar aceștia semănau mai mult cu inchizitorii și călăii decât investigatorii judiciari. Sultanul, ascunzându-se adesea în spatele unei perdele, a condus el însuși „ancheta”. În timpul anchetei, acuzații au fost supuși la cele mai teribile torturi, dar cele care, fără a ucide, îi făceau să sufere insuportabil (cum ar fi, de exemplu, în creștere treptat). comprimarea celor mai sensibile părți ale corpului, aplicarea pe elu ouă fierbinți goale, privarea de somn etc.). Unii, însă, au murit sub tortură. Mulți au înnebunit... Sultanul rareori condamna în mod deschis la moarte - a spus: „ M-aș bucura dacă acest om nu ar exista în statul meu!” Interpreții harnici au înțeles ce voia sultanul și și-au făcut treaba: judecătorii judecau, călăii executau...

Pe lângă calea „legală” (dacă pot să spun așa), Abdul-Hamid a avut la dispoziție o altă modalitate de a scăpa de oamenii care nu-i plăcea: crima de după colț. Victimei vizate i-au fost repartizați mai mulți ucigași mituiți, care a urmărit-o și, la un moment convenabil, undeva pe stradă, într-o cafenea sau la plimbare, victima a căzut în mâinile unor ucigași „necunoscuți” (de fapt, bine cunoscuți guvernului). Autoritățile au început o anchetă, care, desigur, nu a dat niciun rezultat, ucigașii au primit în secret o recompensă decentă și acesta a fost sfârșitul comediei sângeroase.

Cu aceeași viclenie, cu aceeași ipocrizie și cruzime, Abdul Hamid, ascunzându-se în spatele altora, a efectuat exterminări în masă a unor oameni care i se păreau neplăcuți, periculoși pentru persoana sa. În articolul lui G. I. Smidovich (din care împrumutăm câteva fapte din viața lui Abdul-Hamid) este dat un fragment dintr-o scrisoare a consulului francez, La Bouliniere, scrisă după celebrul masacru de la Constantinopol, când bandele de turme, înarmate

cu bâte, împrăștiate prin Istanbul, Galata și Pera, bătând pe armeni, și când scotocire grele pline de victime morți ale pogromului se întindeau pe străzi în rânduri lungi. „Nu pot enumera”, a scris La Vulinière, „o serie nesfârșită de fapte care dovedesc clar că Sultanul însuși a înarmat mâinile acestor criminali și i-a îndreptat împotriva a tot ceea ce este considerat armen”.

Nevoia de a cunoaște exact tot ce se face, se spune și chiar se gândește în stat, nevoia de a-și prinde toți dușmanii pentru a-i scăpa, l-au obligat pe Abdul Hamid să creeze un sistem extins de spionaj și provocatori. În Constantinopol erau câteva zeci de mii de spioni. Au fost agenți ai lui Abdul-Hamid, care au primit o remunerație colosală, în alte state.

Dar, în ciuda tot felul de represiuni (sau, poate, tocmai din cauza lor), în iulie 1908 a izbucnit o revoluție în Turcia, iar Abdul Hamid a fost nevoit să facă concesii revendicărilor populare. S-a anunțat o

constituție, a fost convocat Parlamentul; Regimul despotic care a sugrumat Turcia și a condamnat-o la neputință a căzut. Sultanul părea să se fi împăcat cu schimbarea care avusese loc – cu pierderea puterii sale despotice. Nu numai că s-a supus cu supunere și blândețe cererilor poporului, ci și-a câștigat cu umilință favoare... Crud și răzbunător, viclean, viclean, a știut să se înfrâneze și să se retragă înaintea necesității, înaintea forței, dar întotdeauna cu motiv ascuns de a se răsplăti mai târziu pentru umilința pe care o suferise. Se putea smeri în fața celor de care se temea, putea pretinde a fi bun, putea, uneori, chiar să pară generos și amabil. Dar a fost doar o „comedie deghizată." În realitate, Abdul Hamid nu a iertat niciodată nimic și nu a uitat nimic. După ce a câștigat, simțindu-și puterea, el

necruțători și feroce... Oamenii care l-au cunoscut erau siguri că despotul nu va renunța atât de ușor la prerogativele sale, că cu siguranță va încerca să le returneze cu forța, chiar dacă pentru aceasta ar fi trebuit să verseze șiruri de sânge și să depopuleze provincii întregi. .

Așa s-a dovedit în realitate... Încercând să liniștească atenția oamenilor cu pretinsa blândețe și smerenie, Abdul Hamid și-a țesut, în același timp, în secret, rețelele sale insidioase. El a împrăștiat cu generozitate aurul pe care îl acumulase pentru a mitui toți cei de pe stradă care ar fi trebuit să figureze în rolul „oamenilor". Adepții lui Ab-dul-Hamid, care au pierdut multe odată cu căderea regimului de arbitrar și violență, au muncit din greu pentru a produce o contrarevoluție; au încercat să organizeze toate forțele întunecate, care, în urma unui semnal dat de la Ildiz, ar fi trebuit să se ridice în numele poporului pentru a apăra puterea despotică a sultanului. Concesiile făcute de Abdul Hamid în momentele grele au fost nesincere, au fost date doar pentru a înșela oamenii, a-i liniști și a potoli furtuna indignării generale. Acum sultanul se grăbea să-i ia înapoi și să se răzbune crunt pe cei care l-au forțat să facă aceste concesii și au fost martorii slăbiciunii și umilinței lui...

În aprilie 1909, Abdul-Hamid și acoliții săi au reușit, prin mită și promisiuni, să ultrajeze gloata din Constantinopol și să provoace o contrarevoluție sau, mai bine zis, revolte de stradă, care au fost rapid înăbușite și instigatorii lor plătiți cu capul. Meciul a fost pierdut, iar cazul lui Abdul-Hamid s-a dovedit a fi fără speranță. Oamenii nu mai puteau avea încredere în Abdul Hamid și s-a decis ca el, ca dușman al păcii și securității publice, să fie înlăturat de pe tron...

Eșecul mișcării contrarevoluționare din Turcia se explică prin dezvoltarea politică semnificativ ridicată a poporului și, în consecință, slăbiciunea și numărul mic de forțe întunecate dintre aceștia.

Când lui Abdul Hamid i s-a prezentat o listă cu atrocitățile sale, s-a citit lista crimelor sale și s-a anunțat voința poporului, s-a trezit doar spunând: „Acesta este destinul meu!”... Da. Dar timp de 30 de ani și-a făurit el însuși această soartă cu anturajul său... Abdul-Hamid a fost trimis în exil.

În Persia, aproape simultan, au avut loc fenomene similare. Șah, Dolro Borovshiy pentru a lui. Puterea democratică, ca Abdul-Hamida, Zari-Zhnesto Borovshiy, îngropată de vii în țara oamenilor care îi erau dezamăgiți, oamenii poporului, a fost aceeași, ca și sultanul, să renunțe. constituțiile, parlamentul, dar apoi și-a propus să recâștige din nou puterea despotică, provocând o contrarevoluție, dar la fel ca Abdul Hamid, a eșuat și a fost alungat de la granițele patriei sale.

Pentru ultimele două lovituri de stat (în Persia și Turcia), istoria nu a început încă: multe despre aceste lovituri sunt încă învăluite în mister. Ne-am limitat, s-ar putea spune, doar să le amintim pentru a sublinia că în ambele țări, în lupta pentru despotism, s-au repetat aceleași momente pe care le putem vedea de-a lungul istoriei lumii: represiune, violență, cruzime. , apoi concesii forțate, încercări de a le lua înapoi, încercări uneori reușite, alteori nereușite, dar finalul este întotdeauna același – căderea monarhiilor despotice și triumful popoarelor eliberate.

Repetăm: farmecul puterii este mare. Nu numai mediocritatea jalnică, urmărirea bibelourilor și beteliilor, ci și oamenii remarcabili cu o inteligență deosebită nu pot rezista acestui farmec. Să joace rolul „numărul unu”, să stai deasupra întregii societăți înconjurătoare, să apară în ochii tuturor, să stăpânești asupra oamenilor, să fii singurul distribuitor, după bunul plac,

favoruri și rușine, să-ți împlinești toate dorințele (fără a merge împotriva legilor naturii), să stai mai presus de toate legile omenești, să dai tu însuți porunci, pe care oamenii trebuie să le asculte fără îndoială, ca și porunci ale Divinului, să te bucuri de toate binecuvântările lumești - perspectiva splendorii orbitoare.

Și am văzut deja că de dragul puterii o persoană își sacrifică liniștea sufletească și siguranța familiei sale, de dragul atingerii sau păstrării puterii este gata să comită tot felul de crime, este gata să verseze sânge uman. precum apa, pentru a distruge sute de mii de vieți omenești, el este gata să-și riște propria viață.

Dar sunt oameni asupra cărora farmecul puterii nu influențează, nu are efectul ei îmbătător; strălucirea beteliilor nu-i orbește, capetele nu se învârt atunci când circumstanțele îi plasează deasupra mediului lor, concentrând o putere enormă în mâinile lor și dându-le orice ocazie, dacă doresc, să abuzeze de ea. Astfel de oameni sunt rari, dar se găsesc în viața societăților umane. Aceștia sunt oameni foarte dezvoltați din punct de vedere moral; Aceștia sunt cetățenii ideali...

Ca o concluzie a eseurilor noastre, împrumutăm un fragment din cartea unui vechi scriitor englez.

La sfârșitul secolului al XVIII-lea locuia în Anglia un rege, George al IV-lea, care a devenit faimos pentru că a inventat o nouă cataramă pentru pantofi, lungă de un centimetru și lățime de cinci centimetri, iar această cataramă acoperea aproape tot coepul, coborând pe ambele. părțile laterale ale piciorului spre podea. La 10 februarie 1784, George al IV-lea a dat un bal în palatul său recent renovat.

În cartea de martie a revistei „Revista Europeană” pentru 1784 există o descriere entuziastă a palatului și balului...

„Modificările la Palatul Carlton sunt acum finalizate și, prin urmare, putem prezenta cititorilor o descriere a apartamentelor de stat în forma în care

erau pe 10 februarie, când Alteța Sa Regală s-a demnat să dea un bal celor mai înalți demnitari și nobilimi... Deja la intrarea în sala tronului, mintea a fost lovită de ideea inexprimabilă a măreției și splendorii... Statul scaun din lemn aurit din lucrare cioplită este acoperit cu damasc purpuriu. În vârful fiecărui picior este un cap de leu, care este o emblemă a curajului și a energiei. Sub el, șerpii sunt împletite în jurul piciorului, servind drept emblemă a înțelepciunii. Pe perete, vizavi de scaunul tronului, se vede coiful Minervei, iar deasupra ferestrelor strălucesc raze de glorie, înfățișate de Sfântul Gheorghe, înconjurate de un halou strălucitor.

„Coroana perfecțiunii este însă camera de zi, unde fiecare decor dezvăluie cea mai mare ingeniozitate artistică. Această cameră este tapițată cu satin în relief galben lămâie. Draperiile, canapelele și fotoliile sunt de aceeași culoare. Tavanul este decorat cu picturi emblematice înfățișând Grațiile și Muzele în compania lui Jupiter, Mercur, Apollo și Paris. O fermecătoare pimfa rurală înfășoară ghirlande de flori în jurul trunchiului unui palmier. În mijlocul camerei se află un candelabru bogat. Această sufragerie arată cel mai minunat când te uiți la ea în oglinda mare de deasupra șemineului. Suita de camere dintre salon și sala de bal, când toate ușile sunt deschise, reprezintă cel mai maiestuos spectacol pe care l-am văzut vreodată.”

Și în mijlocul acestei splendori, George al IV-lea, „într-un caftan de mătase roz, cu revere și manșete albe, într-o vestă de mătase albă, brodată cu paiete multicolore și împodobită cu multe pietre prețioase false franceze”, a dansat, făcând grație. Irezistibil...

Reporterul de la „Magazinul European” a fost sufocat de încântare la vederea unui spectacol atât de încântător.

În cartea din martie 1784, o altă revistă engleză („Gentleman’s Magazine”) conținea un raport și

despre o altă întâlnire, despre un alt festival, care are loc în Lumea Nouă și în care un alt domn, tot de origine engleză, a jucat un rol proeminent:

„În conformitate cu ordinul Președintelui, Excelența Sa Comandantul-Șef *) a fost admis în audiență publică în Congres. Când s-a așezat, s-a lăsat liniște o vreme, apoi președintele l-a informat pe comandantul șef că Statele Unite în întregime sunt gata să-i asculte mesajele. Apoi s-a ridicat și a spus:

„Domnule președinte, au avut loc în sfârșit evenimente importante de care a depins posibilitatea de a-mi demisiona din atribuții. Prin urmare, mi-am permis acum să mă prezint în fața Congresului pentru a transfera în mâinile lor competențele care mi-au fost încredințate și pentru a cere eliberarea din continuarea serviciului în țara mea.

„Bucurându-mă de recunoașterea independenței și independenței noastre, demisionez din funcția mea, pe care am acceptat-o cu neîncredere în propriile forțe, numai ca urmare a convingerii în dreptatea cauzei noastre, convingere care mi-a trezit încrederea sprijin sincer - din partea națiunii și în protecția lui Dumnezeu. Finalizez ultimul pas al activității mele oficiale făcând apel la protecția lui Dumnezeu Atotputernic patriei noastre dragi și implorându-L să vegheze asupra celor care sunt chemați să-și îngrijească interesele. După ce am îndeplinit sarcina care mi-a fost încredințată, mă retrag din stadiul de activitate publică... Așez brevetul care mi-a fost eliberat pe această masă și demisionez din toate funcțiile publice.”

Președintele a răspuns la aceasta spunând:

„Cel mai binevoitor Suveran!” Apărând steagul libertății în Lumea Nouă, ați predat o lecție utilă atât asupritorilor, cât și asupriților. Acum te muți

') Era Washington.

în viața privată, însoțită de binecuvântările concetățenilor tăi. Gloria vitejii tale nu se va stinge, totuși, odată cu refuzul tău de a comanda în continuare trupele, ci va trăi până în cele mai îndepărtate vremuri.”

„Permiteți-mi să întreb”, spune autorul pe care îl cităm *), „care dintre cele două spectacole ar trebui considerat cel mai strălucit văzut vreodată: balul de la Londra al Prințului George sau abdicarea de la Washington de la toate funcțiile publice? De a cui măreție și noblețe se vor mira secolele viitoare? Pe cine vor admira? Fie că un dun frivol dansând cu grație într-un costum magnific împodobit cu dantelă și broderie aurie, fie un erou modest care își învelește sabia după ce a servit unei cauze publice în care a dat dovadă de o

onestitate impecabilă, curaj de netrecut și energie persistentă, care a început cu o victorie completă?

Nu există și nu pot exista două răspunsuri la această întrebare.

Georgi a fost uitat de mult. Întreaga lume civilizată își amintește de Washington cu profund respect.

*) V. Thackeray. „Cei patru Georges”

Biblioteca „Runiverse”

Pret 60 copeici.

EDIȚIA ESTE AȘASATĂ în depozitul de cărți al tipografiei lui M. M. Stasyulevich. Sankt Petersburg, Vas. ascuțit, 5 linii, *28.